

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET RECHT OP INFORMATIE IN HET VERBINTENISSENRECHT EEN GRONDSLAGENONDERZOEK

1. Inleiding

De opzet van dit artikel is de technieken te onderzoeken die het verbintenissenrecht ter beschikking stelt om het recht op informatie te beschermen en aldus de corrolaire verplichting tot informatieverstrekking te sanctioneren. De leerstukken inzake bedrog, dwaling, aanbod en aanvaarding, onrechtmatige daad en contractuele aansprakelijkheid zullen in dit opzicht aan een onderzoek worden onderworpen via recente rechtspraak. Deze technieken zullen onderling vergeleken worden om hun respectief toepassingsgebied, alsmede de voor- en nadelen van hun sancties, toe te lichten. Geleidelijk aan zal onze aandacht tijdens deze vergelijking getrokken worden door hetgeen deze verschillende technieken gemeen hebben en door de juridische grondslag die ze bindt. Aan de hand van deze structurele analyse van het recht op informatie in het verbintenissenrecht zal ten slotte de concrete draagwijdte van de plicht tot informatieverstrekking worden onderzocht.

2. Bedrog

Traditioneel wordt de verplichting tot informatieverstrekking *tussen contractanten* benaderd via art. 1116 B.W.¹. Indien een der partijen een kunstgreep heeft aangewend om de toestemming van de andere te krijgen, kan de overeenkomst nietig worden verklaard, voor zover diens toestemming hierdoor op doorslaggevende wijze werd beïnvloed².

¹ J.P. MASSON, «Les fourberies silencieuses», *Rev. C.J.B.*, 1979, 527, e.v.; C. LUCAS DE LEYSAC, «L'obligation de renseignements dans les contrats», in *L'information en droit privé*, Parijs, 1978, 305 e.v.; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, «Le dol dans la conclusion des conventions. L'article 1116 du Code Civil et les correctifs apportés aux conditions de cette disposition», *Rev. C.J.B.*, 1972, 250 e.v.; J. GHESTIN, «La réticence, le dol et l'erreur sur les qualités substantielles», *D.S.*, 1971, Chr. 36; M. DE JUGLART, «L'obligation de renseignements dans les contrats», *R.T.D. Civ.*, 1945, 8 e.v.

² R. VANDEPUTTE, *De overeenkomst. Haar ontstaan, haar uitvoering en verdwijning, haar bewijs*, Brussel 1977, 70; W. VAN

Op art. 1116 B.W. kan niet alleen een beroep worden gedaan wanneer de verstrekte inlichtingen achteraf onjuist bleken³, doch ook wanneer de verschaft informatie onvolledig is. Bedrog kan immers ook ontstaan uit het feit dat het stilzwijgen werd bewaard over een element dat bepaald was bij de sluiting van het contract⁴. De vraag in hoeverre het stilzwijgen een vorm van bedrog kan uitmaken is echter nog niet op een afdoende wijze beantwoord. Bedrog is uiteraard aanwezig wanneer het stilzwijgen gepaard gaat met leugenachtige verklaringen of andere kunstgrepen⁵.

Wat het *louter stilzwijgen* betreft, lijkt er theoretisch geen enkel bezwaar te bestaan om art. 1116 B.W. toepassing te doen vinden. Het hof van Cassatie heeft trouwens bevestigd dat een louter stilzwijgen in bepaalde omstandigheden bedrog kan opleveren⁶, hoewel het naliet te preci-

GERVEN, *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht. Algemeen Deel*, Antwerpen, 1969, 315; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, 1962, 64 e.v.; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *Théorie générale des obligations*, Les Nouvelles, Droit Civil, IV, 1, Brussel, 1957, 195; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 268 e.v.

³ Zie de auteurs geciteerd in n. 2.

⁴ R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 69; W. VAN GERVEN *op. cit.*, supra n. 2, 315; H. DE PAGE, *op. cit.*, supra n. 2, 65; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op. cit.*, supra n. 2, 198; J.P. MASSON, *loc. cit.*, supra n. 1, 529; C. LUCAS DE LEYSAC, *loc. cit.*, supra n. 1, 313 e.v.; P.E. TROUSSE, «Dol criminel et dol civil», *Rev. C.J.B.*, 1973, 51; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 264; R. KRUIHOF, H. MOONS en C. PAULUS, «Overzicht van rechtspraak (1965-73), Verbintenissen», *T.P.R.*, 1975, 471; P. VAN OMMESELAGHE, «Examen de jurisprudence, Les obligations (1968-73)», *Rev. C.J.B.*, 1975, 447; J. MATTHYS en G. BAETEMAN, «Overzicht van rechtspraak (1961-64), Verbintenissen», *T.P.R.*, 1966, 120; J. LIMPENS en R. KRUIHOF, «Examen de jurisprudence (1960-63), Les obligations», *Rev. C.J.B.*, 1964, 486.

⁵ Cass., 28 april 1961, *Pas.*, 1961, I, 925, n. R.H.; Hof Brussel, 16 mei 1966, *R.W.*, 1966-67, 400; Kh. Leuven, 3 december 1968, *B.R.H.*, 1969, 419; Pol. Namen, 7 maart 1975, *Jur. Liège*, 1974-75, 238. Vgl. Cass. fr., 15 januari 1971, *D.S.*, 1971, som. 148; J.P. MASSON, *loc. cit.*, supra n. 1, 537-38.

⁶ Cass., 8 juni 1978, *Pas.*, 1978, I, 1156, *J.T.*, 1978, 544.

seren welke omstandigheden in dit verband als relevant moeten worden beschouwd. De rechtsleer meent dat het stilzwijgen een bedrieglijk karakter draagt telkens de medecontractant de verplichting had te spreken. Deze verplichting kan o.a. voortvloeien uit de wet⁷ of soms uit de vereiste van goede trouw die aanwezig hoeft te zijn in hoofde van de contractanten tijdens de voorbereidende onderhandelingen⁸. Deze opvatting kan worden bijgevalen, en vindt, zoals verder zal blijken, steun in de rechtspraak.

Tijdens de onderhandelingen die het contract voorafgaan, bestaat er dus een zekere onthullingsverplichting, een zekere plicht tot spreken. Deze verplichting mag zeker niet absoluut worden opgevat. Ten onrechte oordeelde de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen dan ook dat art. 1116 B.W. kan worden toegepast «wanneer het zou volstaan hebben te spreken opdat het contract niet tot stand gekomen zou zijn⁹». Bepaalde elementen mogen immers verzwegen worden, ook al dragen ze een determinerend karakter m.b.t. de toestemming van de medecontractant. Een cassatiearrest van 6 mei 1971 neemt hieromtrent alle twijfels weg¹⁰. Een familie had een terrein te koop gesteld. Een firma stelde een bijzondere belangstelling in het perceel omdat ze, in tegenstelling tot de verkopende familie, ervan op de hoogte was dat in de bodem een belangrijke hoeveelheid kalk aanwezig was, zodat de waarde van het terrein hoger lag dan de verkopers konden vermoeden. Anderzijds vreesde de firma dat de verkopers vermoedens zouden koesteren omtrent de aanwezigheid van kalk in de ondergrond indien zij rechtstreeks met hen zou onderhandelen (denkelijk omdat de hoofdactiviteit van de firma bestond in de ontginning van kalk — dit blijkt niet duidelijk uit het arrest). Vandaar dat het terrein door de firma via een stroman werd aangekocht. Toen de familie later de ware toedracht vernam stelde zij een vordering in op basis van bedrog. Het Hof van Beroep te Luik wees deze vordering echter af en oordeelde dat de firma die het perceel kocht, zich niet schuldig gemaakt had aan bedrog door de aankoop via een stroman te laten geschieden. Zij had immers niet de plicht te wijzen op het bestaan van de kalklaag in de ondergrond, aangezien de verkopers hiervan op de hoogte hadden moeten zijn. De dwaling waarvan de verkopers het slachtoffer werden vond dan ook haar oorzaak niet in het bedrog van hun medecontractant, maar integendeel in hun eigen nalatigheid. Het Hof van Cassatie bevestigde deze uitspraak.

Kortom, men heeft het recht tijdens de voorbereidende onderhandelingen bepaalde elementen te verzwijgen, ook al

zou het contract niet tot stand gekomen zijn, wanneer de medecontractant over die elementen zou zijn ingelicht. Meer in het bijzonder kan het stilzwijgen niet als «bedrog» worden beschouwd indien het een omstandigheid of een feit betreft dat de tegenpartij had moeten kennen. Dit impliceert dus dat, naast het recht om voorgelicht te worden, bij elke contractant een verplichting bestaat om zelf informatie in te winnen. Er kan dus gezegd worden dat principieel op een contractspartij slechts een plicht tot voorlichting berust voor zover zijn medecontractant niet de plicht heeft om zich zelf te informeren¹¹. Vandaar dat het probleem rijst van de precieze scheidingslijn tussen het recht op en de plicht tot informatie. Uit de rechtspraak blijkt dat de grenslijn tussen beide niet altijd makkelijk te ontwaren valt. Zo oordeelde de Rechtbank van Koophandel te Brussel dat een autoverkoper de plicht heeft om de eventuele kopers ervoor te waarschuwen dat de wagen die hij wil verkopen in de nabije toekomst niet meer door de producent op de markt zal worden gebracht¹². In hoger beroep werd daarentegen beslist dat men een autoconstructeur of -verkoper niet kan verwijten dat hij het gunstigste moment afwacht om zijn beslissing i.v.m. de stopzetting der produktie van een bepaald model aan de klanten mede te delen, d.i. op het ogenblik dat de meeste wagens uit de vorige modelreeks reeds verkocht zijn¹³.

In het kader van art. 1116 B.W. is de vraag naar de grenslijn tussen enerzijds het recht om voorgelicht te worden, en, anderzijds, de plicht om zelf informatie in te winnen nog niet op een afdoende wijze beantwoord. Dit is trouwens weinig verwonderlijk. Er mag immers niet uit het oog verloren worden dat inzake «bedrog» vereist wordt dat de kwade trouw bewezen wordt¹⁴. Dit levert doorgaans geen moeilijkheden op indien er leugenachtige verklaringen werden afgelegd of andere kunstgrepen werden aangewend. In geval van een louter stilzwijgen is het echter moeilijker het vermoeden van goede trouw te weerleggen. Vandaar dan ook dat het stilzwijgen slechts op basis van art. 1116 B.W. wordt gesanctioneerd indien het een «gekleurd stilzwijgen» betreft, d.w.z. indien de begeleidende omstandigheden het bedrieglijk karakter van het stilzwijgen in het licht stellen¹⁵.

Dit verklaart trouwens waarom het Hof van Cassatie in het boven geciteerde arrest van 8 juni 1978 in het licht stelde dat het louter stilzwijgen slechts in *bepaalde omstandigheden* aanleiding kan geven tot toepassing van art. 1116 B.W.

Zelfs indien de dwalende partij erin slaagt aan te tonen dat er bij zijn medecontractant een verplichting tot informatieverstrekking bestond, zal hij bovendien diens kwade trouw moeten bewijzen. En het is voornamelijk de noodzaak om dit subjectief element aan te tonen dat van art. 1116

⁷ Als schoolvoorbeeld kan verwezen worden naar artikel 9 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen: «Elke verzwijging, elke valse verklaring vanwege de verzekerde, zelfs zonder kwade trouw, maakt de verzekering nietig, wanneer zij de raming van het risico vermindert of het voorwerp ervan verandert, zodat de verzekeraar, zo hij daarvan kennis had, niet tegen dezelfde voorwaarden zou hebben gecontracteerd.»

⁸ J.P. MASSON, *loc. cit.*, supra n. 1, 541; P.E. TROUSSE, *loc. cit.*, supra n. 4, 51; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 264; P. VAN OMME-SLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 447.

⁹ Kh. Antwerpen, 20 april 1971, *B.R.H.*, 1971, 360.

In dezelfde zin: Rb. Brussel, 30 december 1965, *R.W.*, 1965-66, 1594.

¹⁰ Cass., 6 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 881, *Rev. C.J.B.* 1972, n. J. DECLERCK-GOLDFRACHT, geciteerd, supra n. 1.

¹¹ C. LUCAS DE LEYSSAC, *loc. cit.*, supra n. 1, 321 e.v.; R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 69.

¹² Kh. Brussel, 25 augustus 1971, *B.R.H.*, 1973, 295.

¹³ Hof Brussel, 17 januari 1973, *B.R.H.*, 1973, 301.

¹⁴ Zie o.a. Arbrb. Charleroi, 2 november 1978, *J.T.T.*, 1978, 353; R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 70; W. VAN GERVEN, *op. cit.*, supra n. 2, 314; H. DE PAGE, *op. cit.*, supra n. 2, 64-65; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op. cit.*, supra n. 2, 213; J.P. MASSON, *loc. cit.*, supra n. 1, 538; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 260-261; R. KRUTHOF, H. MOONS en C. PAULUS, *loc. cit.*, supra n. 4, 475.

¹⁵ W. VAN GERVEN, *op. cit.*, supra n. 2, 315.

B.W. een minder geschikt instrument uitmaakt om het recht op volledige informatie te vrijwaren.

3. Dwaling

Deze laatste opmerking doet vermoeden dat de figuur van de dwaling een geschikter instrument vormt om het recht op informatie af te bakenen van de verplichting om zelf informatie in te winnen. Een der opvallendste verschillenpunten tussen de «dwaling» en het «bedrog» bestaat er immers in dat voor de toepassing van de artt. 1109 e.v. B.W. geen kwade trouw moet worden bewezen. Dwaling kan dus leiden tot de nietigverklaring van de overeenkomst ook al was de tegenpartij volkomen te goeder trouw. Bovendien werd de rechtspraak in de gelegenheid gesteld om n.a.v. de dwaling te onderzoeken in hoeverre elke medecontractant de plicht heeft zich te informeren. Dwaling kan immers slechts worden ingeroepen voor zover ze verschoonbaar is¹⁶, d.w.z. voor zover een redelijk iemand in dezelfde omstandigheden eveneens zou hebben gedwaald¹⁷.

Bij de beoordeling van het verschoonbaar karakter van de dwaling blijkt de rechtspraak de houding van de partij die de dwaling inroept op een strenge wijze te beoordelen. Ter illustratie kan het cassatiearrest van 13 februari 1978 worden aangehaald¹⁸. Een verzekeringsmaatschappij had een vergoeding uitgekeerd aan de ouders van een slachtoffer van een dodelijk arbeidsongeval. Naderhand komt echter aan het licht dat de overledene meer dan waarschijnlijk niet het slachtoffer was van een ongeval, doch integendeel zelfmoord had gepleegd door zich onder een trein te werpen. De verzekeringsmaatschappij zocht dan ook naar een oplossing om de terugbetaling te verkrijgen van de vergoeding die zij ten onrechte had uitgekeerd. Een beroep op art. 1116 B.W. leek onmogelijk daar niet kon worden bewezen dat de ouders op de hoogte waren van de werkelijke toedracht op het ogenblik dat ze aangifte deden van het schadegeval. Vandaar dat een beroep op de dwaling de enige mogelijkheid bleek. Niettemin bevestigde het Hof van Cassatie de opvatting van de appelrechters dat de artt. 1109 e.v. B.W. ter zake niet konden worden toegepast omdat de dwaling een onverschoonbaar karakter droeg. Van een verzekeringsmaatschappij kan verwacht worden dat zij, na de aangifte van een ongeval die van haar een belangrijke financiële tussenkomst vergt, een ernstig onderzoek instelt omtrent de omstandigheden van het ongeval. Aangezien de verzekeringsmaatschappij in casu had nagelaten dit te doen, en integendeel enkel was voortgegaan op de verklaringen in de ongevalsangifte, had zij een lichtzinnigheid begaan waaraan een redelijke verzekeringsmaatschappij zich niet zou hebben bezondigd, zodat de dwaling als verschoonbaar werd gekwalificeerd.

Dit vereiste van de onverschoonbaarheid bestaat niet inzake bedrog, zoals het Hof van Cassatie onlangs duidelijk heeft bevestigd. Tijdens voorbereidende besprekingen in

verband met de overdracht van een handelszaak had de verkoper een boekhouding voorgelegd waarin enerzijds bepaalde passiva werden verzwegen en anderzijds sommige activa te hoog waren geschat: de verkoper betwistte niet dat hij bedrog had gepleegd, doch deed gelden dat de overnemer op een onverschoonbare wijze nalatig was geweest doordat hij o.a. verzuimd had zelf te verifiëren of bepaalde activa al dan niet overschat waren. Het Hof van Cassatie gaf toe dat de overnemer een onvoorzichtigheid, en zelfs een grove en onverschoonbare nalatigheid had begaan. Hieraan werd echter toegevoegd dat deze omstandigheid niet tot gevolg kan hebben dat het bedrog op zijn beurt verschoond zou worden en geen aanleiding zou kunnen geven tot vernietiging van de overeenkomst of tot schadevergoeding¹⁹. Wanneer er bedrog in het spel is, kan de nalatigheid van het slachtoffer door de medecontractant derhalve niet worden ingeroepen²⁰. Het bedrog impliceert dat het vertrouwen van de medecontractant wordt gewonnen. Indien de medecontractant dus inlichtingen worden verstrekt, mag deze erop vertrouwen dat deze inlichtingen met de waarheid overeenstemmen, zodat hij niet de verplichting heeft de juistheid ervan na te gaan.

Zodra is uitgemaakt dat een contractant tot dwaling werd gebracht ten gevolge van het bedrog van de tegenpartij, wordt het rechtens irrelevant om na te gaan of deze dwaling al dan niet een verschoonbaar karakter draagt. Deze regel mag echter niet veralgemeend worden. Om uit te maken of er inderdaad bedrog aanwezig is, dient soms rekening gehouden te worden met de handelwijze van het slachtoffer — zoals hierboven is aangetoond. Dit is nl. het geval wanneer het bedrog een schending uitmaakt van het recht, niet op *juiste*, doch wel op *volledige* informatie. Met andere woorden, het stilzwijgen kan slechts bestempeld worden als bedrog voor zover er een verplichting tot spreken bestond, en dus in de mate dat de dwalende partij niet zelf de verplichting had de betrokken informatie zelf te verzamelen.

Ingeval een partij beweert dat zijn recht op volledige informatie geschonden werd door het stilzwijgen van de medecontractant, moet dus eerst uitgemaakt worden of deze partij niet de verplichting had de inlichtingen die hem niet werden meegedeeld zelf op te sporen. De vraag kan echter gesteld worden in hoeverre de criteria die door de rechtspraak zijn ontwikkeld ten einde de dwaling als al dan niet verschoonbaar te kwalificeren, wel van nut kunnen zijn. Zoals later duidelijk zal worden gemaakt, ontstaat er tussen partijen die met elkaar in onderhandeling treden een bijzondere vertrouwensrelatie²¹. En het is precies wegens het bestaan van een dergelijke relatie dat elke medecontractant krachtens het vereiste der goede trouw de plicht wordt opgelegd in zekere mate de wederpartij voor te lichten. Voor de toepassing van de artt. 1109 e.v. B.W. wordt integendeel niet de minste rekening gehouden met het al dan niet bestaan van een dergelijke vertrouwensrelatie — hetgeen o.a. duidelijk in het licht wordt gesteld door het feit dat de dwaling niet hoeft uit te gaan van de tegenpartij. Dit impliceert meteen dat de dwalende partij de mogelijkheid ontzegd wordt te doen gelden dat hij erop mocht ver-

¹⁶ R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 67; W. VAN GERVEN, *op. cit.*, supra n. 2, 313-314; H. DE PAGE, *op. cit.*, supra n. 2, 61; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op. cit.*, supra n. 2, 170.

¹⁷ Cass., 28 juni 1968, *Pas.*, 1968, I, 1236; Cass., 6 januari 1944, *Pas.*, 1944, I, 133, n. R.H.; M. COIPEL, «L'erreur de droit inexcusable», *Rev. C.J.B.*, 1978, 211 e.v.

¹⁸ Cass., 13 februari 1978, *Pas.*, 1978, I, 686.

¹⁹ Cass., 23 september 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 107, conforme conclusie adv.-gen. KRINGS, *R.W.*, 1977-78, 933, *J.T.*, 1978, 362.

²⁰ In dezelfde zin: J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 276.

²¹ Cf. infra, nr. 6.

trouwen dat zijn medecontractant (of eventueel een derde) hem bepaalde inlichtingen zou verschaffen. Aangezien de dwalende partij enkel op zichzelf mag vertrouwen, is het recht op informatie dan ook totaal vreemd aan de figuur der dwaling. De dwalende partij kan geen aanspraak maken op een recht op informatie. Bij hem bestaat integendeel enkel een verplichting om zelf informatie in te winnen, met name in de mate dat een redelijk mens dit zou doen.

4. De theorie inzake aanbod en aanvaarding

Hoe verwonderlijk dit ook op het eerste gezicht lijkt, toch speelt de theorie inzake aanbod en aanvaarding een zekere rol ter bescherming van het recht op informatie.

Volgens de klassieke definitie is een aanbod een vast en precies voorstel, waarin alle onontbeerlijke bestanddelen voor het sluiten van de overeenkomst aanwezig zijn, zodanig dat de eenvoudige aanvaarding door de andere partij voldoende is om het contract tot stand te brengen²². Het is dus niet vereist dat door de eenvoudige aanvaarding een akkoord bestaat over alle details van de overeenkomst. Voldoende is dat de aanvaarding i.v.m. de «onontbeerlijke bestanddelen» van de overeenkomst een overeenstemming doet ontstaan²³. Rechtspraak en rechtsleer tonen aan dat het hier in eerste instantie een objectief begrip betreft. Onontbeerlijk is, vooreerst, een akkoord omtrent de «essentiële bestanddelen» van de overeenkomst, d.w.z. betreffende de elementen die, naar gelang van de aard van de overeenkomst, fundamenteel zijn opdat de overeenkomst met zijn eigen kenmerken kan ontstaan²⁴.

Daarnaast wordt echter tevens rekening gehouden met de «substantiële bestanddelen» van de overeenkomst, d.i. elementen die, objectief gezien (d.i. krachtens het bovenvermelde criterium), niet als essentieel kunnen worden aangemerkt, maar waaraan de partijen of één van hen een essentieel karakter hebben willen verlenen²⁵. Aldus wordt een zekere ruimte gelaten voor de subjectieve beweegredenen der contractanten, ook al wordt hierdoor de toestemming om opportuniteitsredenen beïnvloed. Een zekere objectivering wordt nochtans nagestreefd. Vereist wordt dat deze subjectieve beweegredenen in de contractuele sfeer zijn getreden²⁶, d.w.z. dat uit het aanbod of, meer in het

algemeen, uit de onderhandelingen moet blijken dat de partijen of één van hen aan deze subjectieve elementen een bijzonder belang hechtte²⁷. Er is dus een zekere grens: elementen waarvan geen spoor is terug te vinden in de voorbereidende besprekingen, kunnen in geen geval als substantieel worden gekwalificeerd. Het feit dat ze tijdens de onderhandelingen helemaal niet ter sprake werden gebracht laat immers vermoeden dat de partijen hun toestemming niet door deze elementen lieten beïnvloeden.

De voorgaande beschouwingen tonen in eerste instantie aan dat het aanbod niet noodzakelijkerwijze alle elementen, tot in de kleinste details toe, in zich hoeft te bevatten om als volwaardig gekwalificeerd te worden. Onrechtstreeks hebben ze echter ook een weerslag i.v.m. het recht op informatie.

Dit wordt geïllustreerd door een arrest van het Hof van Beroep te Brussel waarbij beslist werd dat de betalingsmodaliteiten in een verkoopovereenkomst als substantieel moeten worden beschouwd wanneer diegene die het aanbod deed in zijn publiciteit gewag maakte van ruime kredietmogelijkheden, en dit aanbod werd aanvaard met de melding dat «une solution de crédit nous conviendrait aisément»²⁸. Aangezien in casu over deze kredietfaciliteiten geen overeenstemming kon worden bereikt, werd geoordeeld dat er geen overeenkomst tot stand was gekomen.

De strekking van dit arrest kan echter ook anders worden geformuleerd. Wanneer de inhoud van het aanbod niet beantwoordt aan hetgeen tijdens de onderhandelingen werd voorgespiegeld, impliceert dit dat diegene die het aanbod heeft gedaan, de wederpartij niet voldoende heeft voorgelicht omtrent de precieze inhoud van het aanbod. De wederpartij die dit aanbod heeft aanvaard kan aan de aldus tot stand gekomen overeenkomst desalniettemin ontsnappen wanneer hij aantoonde dat hij, zonder deze onjuiste voorstelling van het aanbod tijdens de onderhandeling, zijn toestemming niet — of toch tenminste onder andere voorwaarden — zou hebben verleend.

Er bestaat dus een verplichting om de wederpartij voor te lichten omtrent de inhoud van het aanbod. Dit houdt in dat de informatie die tijdens de onderhandelingen gegeven wordt, niet alleen juist moet zijn, doch ook volledig. Wat het recht op volledige informatie betreft, kan ter illustratie verwezen worden naar een vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik. Iemand sloot met een vastgoedmaatschappij een onderhandse overeenkomst tot aankoop van een appartement. In deze overeenkomst werd uitdrukkelijk bedongen dat de algemene voorwaarden van de betrokken maatschappij van toepassing waren, zonder

²² R. KRUTHOF, H. MOONS en C. PAULUS, *loc. cit.*, supra n. 4, 451.

²³ Cass., 2 oktober 1968, *Pas.*, 1969, I, 129; R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 49; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, 1964, 489; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op. cit.*, supra n. 2, 95; Y. SCHOENTJES-MERCHERS, «Propositions, pourparlers et offre de vente», *Rev. C.J.B.*, 1971, 225-26; A. VAN OEVELEN en E. DIRIX, «Kroniek van het Verbin-tenissenrecht (Gerechtelijk Jaar 1976-77)», *R.W.*, 1977-78, 2289-2290; P. VAN OMMESLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 490.

²⁴ P. VAN OMMESLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 490.

In geval van verkoop bv. zijn de essentiële bestanddelen de zaak die verkocht wordt en de prijs (art. 1583 B.W.), terwijl de betalingsmodaliteiten en de leveringstermijn tot de bijkomstige elementen moeten worden gerekend; zie o.a. Kh. Brussel, 3 november 1975, *B.R.H.*, 1976, 514; Kh. Verviers, 17 december 1973, *Jur. Liège*, 1974-75, 45.

²⁵ C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op. cit.*, supra n. 2, 95; P. VAN OMMESLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 402. Vgl. Cass. fr., 2 mei 1978, *D.S.*, 1979, J. 317 n. J. SCHMIDT-SZALEWSKI.

²⁶ J. SCHMIDT-SZALEWSKI, noot onder Cass. fr., 2 mei 1978, *D.S.*, 1979, J. 319.

²⁷ Met de invoering van subjectieve elementen wordt aldus onvermijdelijk een element van onzekerheid geïntroduceerd. Zo werd geoordeeld dat indien de bestelbon voor de aankoop van een wagen vermeldt dat de kleur ervan later zal worden overeengekomen, dit slechts een bijkomende modaliteit vormt van de overeenkomst, zodat de verkoop als definitief moet worden beschouwd (Kh. Brussel, 9 mei 1969, *B.R.H.*, 1971, 81). Daarentegen werd in een gelijkaardig geval waarbij op de bestelbon voor de aankoop van een wagen was bedongen dat over de betalingsmodaliteiten nog een akkoord moest worden bereikt, beslist dat deze betalingsmodaliteiten moesten worden beschouwd als essentieel (Hof Brussel, 13 november 1961, *Pas.*, 1961, II, 28).

²⁸ Hof Brussel, 16 juni 1970, *T. Aan.*, 1973, 154 n. M. DENEVE.

dat de koper hiervan inzage werd verleend of enige toelichting werd gegeven. Toen de koper nadien gevraagd werd de officiële akte te ondertekenen, weigerde hij dit omdat hij merkte dat deze algemene voorwaarden een aantal draconische bepalingen bevatten, die voor hem totaal onaanvaardbaar waren. De vordering van de vastgoedmaatschappij die ertoe strekte te doen zeggen voor recht dat tussen de partijen een overeenkomst was ontstaan, werd door de rechtbank afgewezen²⁹. Hiervoor werd echter een beroep gedaan op art. 1116 B.W. Het feit dat de vastgoedmaatschappij de koper niet had ingelicht over de inhoud van de algemene voorwaarden werd gezien als een vorm van bedrog die de nietigverklaring van de onderhandse overeenkomst wettigde.

De vraag kan gesteld worden of de rechtbank in casu niet eerder een beroep had moeten doen op de theorie inzake aanbod en aanvaarding om praktisch gezien hetzelfde resultaat te bereiken. Het aanbod moet de onontbeerlijke bestanddelen van de overeenkomst omvatten. Het feit dat over de overige bestanddelen geen overeenstemming werd bereikt kan de totstandkoming van de overeenkomst niet in de weg staan; deze elementen zullen de rechtbanken desnoods zelf invullen, rekening houdende met o.a. het gemeene recht en de gebruiken ter zake. Hieruit vloeit echter voort dat indien bestanddelen van de overeenkomst in de contractuele sfeer getreden zijn (in casu, door de verwijzing in de onderhandse overeenkomst) en door één der partijen als substantieel werden beschouwd, er een informatieplicht bestaat voor zover deze bestanddelen afwijken van de ter zake geldende gebruiken (zoals die door de rechter zouden zijn ingevuld indien de partijen er geen substantiële betekenis aan zouden hebben verleend). Door het feit dat de koper in onze casuspositie niet werd ingelicht omtrent de inhoud van de algemene voorwaarden van de betrokken onderneming, mocht hij uitgaan van de veronderstelling dat het gebruikelijke clausules betrof die de essentiële bepalingen van een aannemingsovereenkomst doorgaans stofferen. Nu later bleek dat de inhoud van deze voorwaarden aanzienlijk afweek van de gebruikelijke bedingen ter zake mocht de koper dan ook doen gelden dat het aanbod, door de onderhandse overeenkomst aanvaard, niet volledig was doordat het geen melding maakte van deze bijzondere algemene voorwaarden, waarvan de inhoud nochtans door de vastgoedmaatschappij kennelijk als substantieel werden aangemerkt. Art. 1116 B.W. werd ter zake dan ook ten onrechte door de rechtbank ingeroepen, aangezien er eenvoudigweg nooit een overeenkomst was ontstaan³⁰.

5. *Culpa in contrahendo*

De leer van de «*culpa in contrahendo*»³¹ heeft de jongste jaren definitief burgerrecht verworven in de Belgische

rechtspraak. De theorie zelf is, zoals bekend, niet bijster nieuw, aangezien de origine ervan teruggaat tot in de 19e eeuw. De huidige interpretatie ervan verschilt echter op fundamentele wijze van de opvatting die destijds verdedigd werd door haar ontwerper, von Jhering. Volgens von Jhering vertoonde de «*culpa in contrahendo*» immers een contractueel karakter. Hij was de mening toegedaan dat aan elke overeenkomst noodzakelijkerwijze een voor-contract voorafgaat, waarbij diegene die het initiatief neemt tot het sluiten van de eigenlijke overeenkomst zich tot een «*diligentia in contrahendo*» zou verbinden, zodat op hem de verbintenis rust een geldig contract voor te stellen, vrij van elk wilsgebrek, en daarenboven de verbintenis om zijn aanbod niet vroegtijdig in te trekken. Het bestaan van een dergelijke voor-overeenkomst wordt thans algemeen bestempeld als een fictie. Hieruit vloeit dan ook noodzakelijkerwijze voort dat de schending van de «*diligentia in contrahendo*» onmogelijk de contractuele aansprakelijkheid gaande kan maken, en derhalve thuishoort onder de civielrechtelijke aansprakelijkheid³². De *culpa in contrahendo* wordt thans daarenboven een ruimere draagwijdte toebedeeld dan in de opvatting van Jhering, en meer in het bijzonder tevens gehanteerd ter bescherming van het recht op informatie tijdens de precontractuele onderhandelingen³³.

De «*culpa in contrahendo*» verschaft aldus een leidraad om de scheidingslijn te trekken tussen het recht op informatie enerzijds, en de plicht om zelf informatie in te winnen anderzijds. Het criterium is nl. dat van art. 1382 B.W., d.i. de bonus paterfamilias geplaatst in dezelfde omstandigheden. Hierbij is het — anders dan bij «bedrog» — irrelevant te weten of de onjuiste of onvolledige informatieverstrekking al dan niet te kwader trouw gebeurde³⁴. Voor de toepassing van art. 1382 B.W. speelt de goede trouw van de schadeverwekker immers niet de minste rol. Meer nog: het is zelfs niet nodig te bewijzen dat de onderhandelingspartner het feit of de omstandigheid die verzwegen werd kende. Voldoende is dat hij behoorde hiervan op de hoogte te zijn.

3; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *Rev. C.J.B.*, 1964, 277.

³² R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 49; H. DE PAGE, *op. cit.*, supra n. 23, 543-544; A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *geciteerd*, supra n. 31, 15; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 50 e.v.; Y. SCHOENTJES-MERCHERS, *loc. cit.*, supra n. 23, 232; A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *geciteerd*, supra n. 31, 506 e.v.; G. SCHRANS, *loc. cit.*, 33; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *geciteerd*, supra n. 31, 281 e.v.; A. VAN OEVELEN en E. DIRIX, *loc. cit.*, supra n. 23, 2291-2292; R. KRUTHOF, H. MOONS en C. PAULUS, *loc. cit.*, supra n. 4, 449 e.v.; P. VAN OMMEFLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 492 e.v.; J. MATTHYS en G. BAETEMAN, *loc. cit.*, supra n. 4, 85 e.v.

³³ R. VANDEPUTTE, *op. cit.*, supra n. 2, 49; C. LUCAS de LEYS-SAC, *loc. cit.*, supra n. 1, 318 e.v.; A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *geciteerd*, 16; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 41; J. SCHMIDT, *loc. cit.*, supra n. 31, 62; DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 263; G. SCHRANS, *loc. cit.*, supra n. 31, 13 e.v.; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *geciteerd*, supra n. 31, 280; M. DE JUGLART, *loc. cit.*, supra n. 1, 21; A. VAN OEVELEN en E. DIRIX, *loc. cit.*, supra n. 23, 2291-2292; R. KRUTHOF, H. MOONS en C. PAULUS, *loc. cit.*, supra n. 4, 450; P. VAN OMMEFLAGHE, *loc. cit.*, supra n. 4, 492-493; J. MATTHYS en G. BAETEMAN, *loc. cit.*, supra n. 4, 67.

³⁴ A. VAN OEVELEN en E. DIRIX, *loc. cit.*, supra n. 23, 2291.

²⁹ Rb. Luik, 30 november 1972, *Jur. Liège*, 1972-73 189.

³⁰ Verg. Cass., 17 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 224, *Pas.* 1976, I, 224.

³¹ Zie hierover o.m. A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *Rev. C.J.B.*, 1977, 10; L. CORNELIS, «Le dol dans la formation du contrat», *Rev. C.J.B.*, 1976, 37; SCHMIDT, «La sanction de la faute précontractuelle», *R.T.D. Civ.*, 1974, 46; A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *Rev. C.J.B.*, 1969, 501; G. SCHRANS, Preadvies over praecontractuele verhoudingen naar Belgisch recht, in *Preadvies voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Zwolle, 1967,

Ook de sanctie is verschillend. Het (hoofd)bedrog leidt tot de nietigheid van de overeenkomst. Deze nietigheid is van relatieve aard, en kan derhalve bevestigd worden, o.a. door een daad van uitvoering³⁵. In ieder geval kan de vordering tot nietigverklaring niet meer worden ingesteld na verloop van tien jaar³⁶. De «culpa in contrahendo» geeft aanleiding tot schadevergoeding i.p.v. nietigheid, die principieel gedurende dertig jaar kan worden gevorderd. Niets staat echter de cumulatie van beide sancties in de weg: de contractant die door de tegenpartij in dwaling is gebracht, kan een beroep doen op art. 1382 om, naast de nietigverklaring op basis van art. 1109 of 1116 B.W. de vergoeding te vorderen van de schade die hij heeft geleden³⁷. Hij is zelfs niet verplicht de nietigheid in te roepen — aangezien deze van relatieve aard is — en kan zich dan ook eventueel vergenoegen met een schadevergoeding³⁸.

De culpa in contrahendo verschaft aldus niet alleen een criterium dat minder veeleisend is dan dat van art. 1116 B.W., doch heeft bovendien het voordeel dat de medecontractant die onjuist of onvolledig werd voorgelicht eventueel een *bijkomende keuzemogelijkheid* geboden wordt voor wat betreft de sanctie.

6. De goede trouw als grondslag der culpa in contrahendo

De theorie van de «culpa in contrahendo» berust thans op een geheel andere grondslag dan die welke uitgedokterd werd door von Jhering, met name de idee dat — in de woorden van de Nederlandse Hoge Raad — «partijen, door in onderhandelingen te treden over het sluiten van een overeenkomst, tot elkaar komen te staan in een bijzondere, door de goede trouw beheerste rechtsverhouding, medebrengende, dat zij hun gedrag mede moeten laten bepalen door de gerechtvaardigde belangen van de wederpartij».³⁹ Elke schending van deze plicht tot goede trouw brengt dan ook voor de dader de verplichting mee om de daaruit ontstane schade te vergoeden⁴⁰. De plicht om de medecontractant tijdens de voorbereidende onderhandelingen in bepaalde mate in te lichten over de elementen die zijn

toestemming kunnen beïnvloeden vloeit dus voort uit het vereiste van goede trouw.

In Nederland, waar de «goede trouw» reeds lang burgerrecht heeft verworven, zijn enkele kritische stemmen opgegaan die zich schrap zetten tegen het misbruik waarvan de goede trouw het slachtoffer zou zijn, tegen de vaak impliciet aanwezige redenering «als niets meer helpt, hebben we altijd de goede trouw nog».⁴¹ Sommige Franse auteurs gaan zelfs verder en beweren dat de «goede trouw» een al te vaag begrip is, dat daarenboven enkel een moraliserende strekking heeft, en dan ook niet als dusdanig tot het juridisch wapenarsenaal kan worden gerekend⁴². Deze kritiek lijkt ongerechtvaardigd. Toegegeven moet echter worden dat zij de noodzaak in het licht stelt om de inhoud van de goede trouw nader te preciseren.

Op het eerste gezicht lijkt het niet meer dan logisch de houding van de partijen tijdens de voorbereidende contractuele besprekingen te toetsen aan het vereiste der goede trouw. Indien men inderdaad bedenkt dat art. 1134, derde lid, B.W. bepaalt dat overeenkomsten te goeder trouw moeten worden uitgevoerd, mag redelijkerwijze worden aanvaard dat deze goede trouw a fortiori tevens aanwezig moet zijn bij het aangaan van de overeenkomsten⁴³. Toch is het in dit verband ongetwijfeld nuttig aan te stippen dat de «goede trouw» een *meerzinnig begrip* is⁴⁴. In de geest van de opstellers van art. 1134, derde lid, B.W. had het een louter subjectieve inhoud, identiek aan die van bv. art. 1116 B.W. of 2279 B.W., en duidde het dus op de innerlijke gemoedsgesteltenis. Het vereiste van de uitvoering te goeder trouw heeft dan ook in het verleden — zeker naar Belgisch en Frans recht — weinig praktische invloed uitgeoefend. Het werd door de rechtspraak enkel aangewend als leidraad bij de interpretatie van de overeenkomsten, in deze zin dat de rechter zich hierbij niet aan de letter doch wel in eerste instantie aan de «geest» van de overeenkomst dient te houden.

Bij het aanwenden van de leer der «culpa in contrahendo» wordt het begrip «goede trouw» daarentegen een *objectieve* betekenis toegemeten. Men handelt in strijd met de objectieve goede trouw wanneer men zich niet gedraagt zoals het een normaal zorgvuldig en bedachtzaam iemand betaamt. Bij het hanteren van dit criterium van de bonus paterfamilias is, zoals reeds is opgemerkt, de subjectieve goede trouw van de schadeverwekker van geen

³⁵ Cass., 21 oktober 1971, *Rev. C.J.B.*, 1972, 415, n. F. RIGAUX, «L'état d'ébriété d'un cocontractant, cause de nullité relative de la vente».

³⁶ Art. 1304, eerste lid, B.W.

³⁷ R. VANDEPUTTE, *op.cit.*, supra n. 2, 71; H. DE PAGE, *op.cit.*, supra n. 2, 71; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op.cit.*, supra n. 2, 214; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 47; P.E. TROUSSE, *loc. cit.*, supra n. 4, 50; J. SCHMIDT, *loc. cit.*, supra n. 31, 65; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 258; SCHRANS, *loc. cit.*, supra n. 31, 15. Vgl. Cass. fr., 4 februari 1975, *D.S.*, 1975, J 405, n. Chr. GAURY.

³⁸ H. DE PAGE, *op.cit.*, supra n. 2, 71; C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, *op.cit.*, supra n. 2, 214; A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *géciteerd*, supra n. 31, 32; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 47; P.E. TROUSSE, *loc. cit.*, supra n. 4, 50; J. DECLERCK-GOLDFRACHT, *loc. cit.*, supra n. 1, 258; A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *géciteerd*, 511; G. SCHRANS, *loc. cit.*, supra n. 31, 15; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *géciteerd*, supra n. 31, 282-83.

³⁹ Hoge Raad, 15 november 1957, *N.J.*, 1958, 67.

⁴⁰ A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *géciteerd*, supra n. 31, 28; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 43; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *géciteerd*, supra n. 31, 286.

⁴¹ P. ABAS, «Beperkende werking van de goede trouw toen (1972), nu en in de toekomst», in *Non Sine Causa*, Zwolle, 1979, 15.

⁴² C. LUCAS DE LEYSSAC, *loc. cit.*, supra n. 1, 332; J. GHESTIN, *loc. cit.*, supra n. 1, 247. Vgl. R. VANDEPUTTE, «Enkele beschouwingen betreffende de bindende kracht van de overeenkomst», in *Liber Amicorum J. Van Houtte*, Brussel, 1975, 1029.

⁴³ A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *géciteerd*, supra n. 31, 29; A. DE BERSAQUES, «L'oeuvre prétorienne de la jurisprudence en matière de lésion», in *Mélanges Dabin*, I, Brussel, 1963, 511-512.

⁴⁴ Zie hierover o.m. H. DE PAGE, *op.cit.*, supra n. 23, 458-461; F. BAERT, «De goede trouw bij de uitvoering van de overeenkomsten», *R.W.*, 1956-57, 489; H.G. SCHUT, «Objectivering en subjectivering in het privaatrecht», in *Non Sine Causa*, Zwolle, 1979, 401; E.M. MEIJERS, «Goede trouw en stilzwijgende wilsverklaring», in *Verzamelde Privaatrechtelijke Opstellen*, Leiden 1955, 277.

belang⁴⁵. «Beslissend is dus de daad, en niet wat men er zelf van vindt».⁴⁶

De (objectieve) goede trouw is dan ook een zuivere toepassing van het beginsel dat is neergelegd in art. 1382 e.v. B.W. Het tracht hierbij voor het overige voornamelijk in het licht te stellen dat bij de beoordeling van het onrechtmatig karakter van een bepaalde gedraging, nooit mag voorbijgegaan worden aan de noodzaak van een toetsing in concreto. De schadeverwekkende gedraging moet m.a.w. in haar maatschappelijke context gesitueerd worden ten einde uit te maken of al dan niet een fout voorhanden is: wanneer deze maatschappelijke context duidt op het bestaan van een vertrouwensrelatie, moet dan ook rekening worden gehouden met het specifiek karakter van een dergelijke rechtsverhouding. De goede trouw dient derhalve geapprecieerd te worden via een referentie aan het gedragspatroon van de bonus paterfamilias die in een zelfde vertrouwensrelatie verkeert.

Wat het recht op informatie betreft kan dan ook worden gezegd dat de goede trouw wordt geschonden door de partij die zijn medecontractant bepaalde inlichtingen heeft onthouden of verdraaid, hoewel hij in concreto wist of behoorde te weten dat zijn medecontractant zijn toestemming niet zou hebben verleend indien hij op de hoogte was geweest van de ware toedracht. Deze algemene omschrijving van de plicht tot informatieverstrekking zal in de loop van deze uiteenzetting nog nader worden gepreciseerd.

7. *Culpa in contrahendo en het recht op juiste informatie*

De rechtspraak biedt een rijke verscheidenheid van voorbeelden waarbij het recht op informatie tijdens de contractuele onderhandelingen via de culpa in contrahendo wordt beschermd.

Tijdens de onderhandelingen hebben de gesprekspartners vooreerst de verplichting elkaar *juiste* informatie te verschaffen. De schending van deze plicht levert een culpa in contrahendo op, indien kan worden aangetoond dat de partij die zijn medecontractant verkeerd voorlichtte op de hoogte was van de ware toedracht, of dan toch tenminste hiervan kennis hoorde te hebben⁴⁷. Aldus maakt zich aan een culpa in contrahendo schuldig:

— de gemeente die bij de overdracht van een buurtweg, behorend tot het openbaar domein, aan particuliere personen, deze laatsten in de waan heeft gelaten dat het goed behoorlijk was gedesaffecteerd, terwijl dit in werkelijkheid niet was gebeurd⁴⁸;

— de verkoper die weet dat de koper een grote waarde hecht aan de disponibiliteit van het terrein, en in de akte verklaart dat het terrein beschikbaar is, hoewel een groot deel van de gronden het voorwerp uitmaakt van een pachtovereenkomst⁴⁹;

— de persoon die een huis verkoopt als mondeling verhuurd terwijl er in feite een geregistreerde huurovereenkomst bestond, zodat de kopers verplicht waren de conventionele regeling van opzegging te volgen, waardoor hun ingenottreding een aanzienlijke vertraging opleef⁵⁰;

— de firma die bij de voorbesprekingen gebruik maakt van leugenachtige reclame en dubbelzinnige teksten om de andere partij bij het sluiten van de overeenkomst te kunnen misleiden⁵¹;

— een petroleummaatschappij, die in strijd met de werkelijkheid, in haar reclame doet geloven dat ze niet alleen de financiering en de levering van een centrale verwarming op zich neemt, maar tevens de installatie ervan, en deze overtuiging in stand heeft gehouden door haar aangestelde te laten vergezellen door een installateur op wiens gedrukte formulieren het embleem van de petroleummaatschappij voorkomt⁵².

Een bijzondere aandacht verdient het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk van 7 mei 1974⁵³. Een personeelslid van de N.M.B.S. had aan een transportfirma inlichtingen verschaft omtrent vrachttarieven. Later bleek echter dat dit personeelslid zich vergist had en dat de tarieven in werkelijkheid hoger lagen. De transportfirma weigerde het verschil te betalen, en werd hierop gedagvaard door de N.M.B.S. De rechtbank willigde deze eis in, en weigerde rekening te houden met het argument van verweerster dat in casu sprake was van een «culpa in contrahendo». De tarieven van de spoorwegen zijn tegenover het publiek van dwingende aard en moeten precies daarom gepubliceerd worden. Op grond hiervan oordeelde de rechtbank dat het publiek niet kan beweren de tarieven niet te kennen en dat het argument van verweerster bijgevolg niet kan worden aanvaard.

Deze redenering kan niet worden goedgekeurd. De vraag of de wederpartij al dan niet zelf op de hoogte diende te zijn van bepaalde inlichtingen is slechts relevant voor zover een schending wordt aangevoerd van het recht op volledige informatie. Wat het recht op juiste informatie betreft, geldt echter het beginsel dat door het cassatiearrest van 23 september 1977 inzake bedrog is geformuleerd⁵⁴. De contractant die de wederpartij op een verkeerde wijze heeft voorgelicht zou tevergeefs opwerpen dat deze laatste een nalatigheid of lichtzinnigheid heeft begaan door hem op zijn woord te geloven i.p.v. de verschaftte inlichtingen te verifiëren. De verplichting om de onderhandelingen te goeder trouw te voeren impliceert immers dat, zoals in geval van bedrog, elke onderhandelingspartner erop mag vertrouwen dat de gegeven inlichtingen correct zijn, zodat hij ontslagen wordt van de verplichting de juistheid ervan na te gaan.

8. *Culpa in contrahendo en het recht op volledige informatie*

De partij die aanvoert dat zijn recht op (volledige) informatie tijdens de voorbereidende contractuele besprekingen werd geschonden door zijn medecontractant, moet voor-

⁴⁵ Zie voetnoot 34.

⁴⁶ H.G. SCHUT, *loc. cit.*, supra n. 44, 401.

⁴⁷ A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *géciteerd*, supra n. 31, 16; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 41; A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *géciteerd*, supra n. 31; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *géciteerd*, supra n. 31, 281.

⁴⁸ Hof Brussel, 31 december 1964, *Pas.*, 1965, II, 303.

⁴⁹ Cass., 2 mei 1974, *Rev. C.J.B.*, 1976, 34, n. L. CORNELIS.

⁵⁰ Hof Brussel, 14 juni 1973, *R.W.*, 1973-74, 271.

⁵¹ Hof Brussel, 16 juni 1970, *T. Aann.*, 1973, 154, n. M. DENEVE.

⁵² Kh. Brussel, 15 november 1976, *B.R.H.*, 1977, 263.

⁵³ Kh. Kortrijk, 7 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 1016.

⁵⁴ Arr. Cass., 1978, 107.

eerst aantonen dat hij niet of althans op andere voorwaarden zou hebben gecontracteerd indien hij terdege was voorgelicht. Dit is niet alleen het geval wanneer bedrog wordt aangevoerd, maar ook wanneer de vordering gebaseerd is op een «culpa in contrahendo», omdat anders een der essentiële voorwaarden voor de toepassing van art. 1382 B.W. niet is vervuld, met name het bestaan van enige schade. Uit deze vaststelling vloeit noodzakelijkerwijze voort dat er geen plicht kan bestaan tot verstrekking van informatie m.b.t. de bestanddelen van de overeenkomst die voor de medecontractant geen substantieel karakter dragen. Maar dit impliceert daarom nog niet dat het stilzwijgen betreffende elementen waaraan een der partijen een substantieel belang hechtte, automatisch de aansprakelijkheid van de andere partij in het gedrang brengt.

Dit zal vooreerst slechts het geval zijn indien kan worden aangetoond dat de partij het stilzwijgen heeft bewaard over een bestanddeel van de overeenkomst, hoewel hij wist of behoorde te weten dat hierdoor de toestemming van zijn medecontractant zou worden aangetast. Uit de onderhandelingen of de aard en de intensiteit van de vertrouwensrelatie moet m.a.w. blijken dat de partij die het stilzwijgen bewaarde, ervan op de hoogte was of diende te zijn dat de andere aan het verzwegen element een substantiële betekenis verleende. Opgemerkt mag worden dat indien hij hiervan inderdaad kennis had, hij te kwader trouw is (in de subjectieve zin) zodat daarenboven eventueel de nietigheid van de overeenkomst kan worden gevorderd op basis van art. 1116 B.W. indien de andere zonder dit bedrog niet zou hebben gecontracteerd.

De problematiek concentreert zich echter vooral rond de vraag wanneer een medecontractant behoort te weten dat de andere partij zijn toestemming niet of in andere voorwaarden zou hebben gegeven indien deze partij op de hoogte was geweest van hetgeen verzwegen werd. Zo is beslist dat een vrouw die voor een betrekking solliciteert misbruik maakt van haar recht op privacy indien zij verzwijgt dat ze zwanger is. Rekening houdende met de belangrijke supplementaire lasten die door de wet aan de werkgevers worden opgelegd ten voordele van zwangere werknemers, meer bepaald de onmogelijkheid om een einde te maken aan hun arbeidsovereenkomst gedurende de periode van zwangerschap, vormt de staat van zwangerschap van een sollicitante voor de betrokken werkgever een belangrijk apprecieëlement⁵⁵.

Uit het vereiste van de voorzienbaarheid van schade vloeit voort dat geen plicht tot informatieverstrekking bestaat m.b.t. die substantiële bestanddelen van de overeenkomst, waarvan men weet dat de medecontractant volledig op de hoogte is, of althans behoorde te zijn. Hier rijst m.a.w. andermaal de vraag naar de precieze scheidingslijn tussen het recht op informatie en de plicht zelf informatie in te winnen. In de mate dat de ene partij zelf een onderzoekingsplicht heeft, verdwijnt de plicht van de andere om hem informatie te verschaffen⁵⁶.

In dit verband kan verwezen worden naar een arrest waarbij het Hof van Beroep te Luik in verenigde kamers oordeelde dat de opdrachtgever die voor de contractsluiting de aannemer niet op de hoogte had gesteld van

de aanwezigheid van hindernissen die de uitvoering van het werk bemoeilijkten, een culpa in contrahendo beging⁵⁷. In casu had de N.M.B.S. een openbare aanbesteding uitgeschreven en verzuimd de aanwezigheid van de hindernissen in het bestek te vermelden. Uiteraard had de N.M.B.S. moeten beseffen dat de aannemer ongetwijfeld zijn offerte niet zou hebben gedaan indien hij op de hoogte was geweest van de werkelijke toestand. Maar had het hof niet even goed kunnen beslissen dat het precies de plicht was van de aannemer om vooraf de toestand ter plaatse te gaan verifiëren? De Bersaques meent van wel⁵⁸. Toch verdient het standpunt van het hof de voorkeur omdat een normaal zorgvuldig en bedachtzaam aannemer mag veronderstellen dat het gedetailleerde bestek, hem ter inzage aangeboden n.a.v. een openbare aanbesteding, alle elementen die de contractuele prijs kunnen beïnvloeden volledig vermeldt.

In ieder geval moet opgemerkt worden dat het verkeerd zou zijn ter zake de dwalingsfiguur, en meer in het bijzonder m.b.t. het vereiste van haar onverschoonbaar karakter analoog toe te passen. Het is m.a.w. niet voldoende aan te tonen dat de medecontractant, na een aandachtig onderzoek waartoe een redelijk iemand in dezelfde omstandigheden zou zijn overgegaan⁵⁹, zelf een onderzoek zou hebben ingesteld om zich op de hoogte te stellen van hetgeen hem niet werd medegedeeld, om vervolgens hieruit te besluiten dat hij bijgevolg de verplichting zou hebben deze informatie zelf in te winnen. Aldus zou immers uit het oog verloren worden dat — zoals hierboven reeds is uiteengezet⁶⁰ — bij het hanteren van de figuur van de dwaling buiten beschouwing moet blijven het al dan niet bestaan van een vertrouwensrelatie, terwijl de culpa in contrahendo, of meer in het algemeen, de goede trouw, er net op berekend is om de eigen kenmerken van de vertrouwensrelatie tot hun recht en het Recht te laten komen. En het is precies het bestaan van een vertrouwensrelatie die een contractant de verplichting oplegt om de andere partij tijdens de voorbereidende contractuele besprekingen loyaal voor te lichten. In dit opzicht kan, bij wijze van illustratie, verwezen worden naar de analyse door Berlioz van de Franse rechtspraak inzake *toetredingscontracten* waarin wordt aangetoond dat de tegenpartij de toetreders voldoende moet inlichten over de betekenis en de draagwijdte van de clausules indien de overeenkomst een complex karakter heeft en moeilijk is om te lezen⁶¹. Deze analyse lijkt conform met de Belgische rechtspraak ter zake⁶². Tevergeefs zou men in dit verband doen gelden dat de toetreders die de contractuele clausules niet heeft gelezen of begrepen hiervan dan maar zelf de gevolgen heeft te dragen. In het kader van dergelijke overeenkomsten primeert het recht van de toetreders op informatie immers op zijn plicht zelf inlichtingen in te winnen.

⁵⁷ Hof Luik, Verenigde Kamers, 3 april 1962, *Rev. C.J.B.*, 1964, 270, n. A. DE BERSAQUES.

⁵⁸ A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *géciteerd*, supra n. 31, 517; A. DE BERSAQUES, «La culpa in contrahendo», *géciteerd*, supra n. 31, 287.

⁵⁹ R. VANDEPUTTE, *op.cit.*, supra n. 2, 67-68; P. VAN OMME-SLAGHE, *loc.cit.*, supra n. 4, 483.

⁶⁰ Zie supra, nrs. 3 en 7.

⁶¹ G. BERLIOZ, *Le contrat d'adhésion*, Parijs, 1973, 101.

⁶² Voor meer details, zie A. VAN OEVELEN, «Kroniek van het verbintenissenrecht (Gerechtelijk jaar 1975-76)», *R.W.*, 1976-77, 2387; P. VAN OMME-SLAGHE, *loc.cit.*, supra n. 4, 493.

⁵⁵ Arbh. Brussel, 17 mei 1974, *J.T.*, 1974, 532.

⁵⁶ Zie supra, nrs. 2 en 7.

Volledigheidshalve zij hier ten slotte nog vermeld dat de verplichting tot informatieverstrekking principieel niet het karakter heeft van een resultaats-, doch wel van een inspanningsverbintenis. Er kan dan ook slechts sprake zijn van een schending van het recht op informatie voor zover diegene die de inlichtingen moet verstrekken zelf op de hoogte is of hoort te zijn van hetgeen niet aan de medecontractant wordt medegedeeld⁶³.

9. Contractuele aansprakelijkheid

De verplichting om informatie te verstrekken kan voortvloeien uit een overeenkomst. In dit geval levert de schending van de informatieplicht een contractuele fout op.

De contractuele aansprakelijkheid voor verkeerde of onvolledige voorlichting behoeft weinig toelichting wanneer de overeenkomst adviesverstrekking tot voorwerp heeft. Zo zal een inlichtingsbureau zijn contractuele aansprakelijkheid niet kunnen ontlopen wanneer het door een cliënt verzocht wordt de solvabiliteit te onderzoeken van een bedrijf met wie hij wenst te contracteren, en het deze cliënt in strijd met de werkelijkheid heeft medegedeeld dat dit bedrijf een onroerend goed in medeëigendom bezit⁶⁴.

Belangrijk is echter dat in dergelijke gevallen de voorlichtingsplicht zich niet steeds beperkt tot het louter beantwoorden van vragen die door de cliënt worden gesteld. De adviesverlener moet zijn cliënt alle informatie verschaffen die deze in staat stelt met volledige kennis van zaken een beslissing te treffen nopens het probleem waaromtrent advies wordt gevraagd. En aangezien iemand die een professionele raadsman om inlichtingen verzoekt, doorgaans zelf de relevante elementen niet kan onderscheiden van de onbelangrijke, heeft de informatieverstrekker de verplichting om in dit opzicht desnoods zelf het initiatief te nemen. Hij dient zijn cliënt dan ook de vragen te stellen die het hem mogelijk maken de problematiek in haar verschillende aspecten te situeren en zijn cliënt dienovereenkomstig voor te lichten. Wanneer een jurist aangezocht wordt door een beheerder om een contract inzake het beheer van huurovereenkomsten op te stellen, begaat deze raadsman dan ook een contractuele fout indien hij in deze overeenkomst een clause inlast waarbij de beheerder verplicht wordt een waarborgsom te storten ten voordele van de medecontractant, zonder dat hij de aandacht vestigt op de risico's die hiermee gepaard gaan, rekening houdende met de precare financiële situatie van de medecontractant⁶⁵. Een architect die de opdracht krijgt een bestek op te maken mag hierbij slechts ingaan op de instructies die hij van de opdrachtgever ontvangt voor zover hij zijn cliënt ervoor waarschuwt dat de door hem gewenste conceptie niet beantwoordt aan de regels der kunst, en moet zelfs weigeren hieraan zijn medewerking te verlenen indien de voorgestelde conceptie de stevigheid van het gebouw in gevaar kan brengen⁶⁶.

De opdracht van de adviesverlener wordt aldus door de rechtspraak getransformeerd in een *begeleidingsplicht* die hem tot een verregaande informatieplicht dwingt⁶⁷.

Een dergelijke begeleidingsplicht wordt door de rechtspraak eveneens aanvaard, in gevallen waarin de adviesverlening een eerder bijkomstig element vormt van de hoofdovereenkomst. Zo deed het Hof van Cassatie expliciet een beroep op dit begrip om de uitspraak te bevestigen waarbij een verzekeringsagent contractueel aansprakelijk gesteld wordt omdat hij nagelaten had de totaal onervaren verzekeringsnemer te attenderen op zijn verplichtingen, meer in het bijzonder op de plicht de verzekeringsmaatschappij volledig in te lichten over zijn ongevalsantecedenten⁶⁸.

De rechtspraak vertoont de neiging om in steeds meer gevallen het bestaan van een begeleidingsplicht te aanvaarden. Hier moge volstaan worden met een losse greep uit de rechtspraak. Op een aannemer rust de plicht de opdrachtgever met raad te omringen indien geen beroep werd gedaan op een architect⁶⁹. Een garagehouder die zijn klant ervan verwittigt dat het bedrag van de noodzakelijke herstellingen hoger zal oplopen dan aanvankelijk was voorzien, schiet desalniettemin te kort in zijn voorlichtingsplicht indien hij nalaat te specificeren dat dit bedrag hoger zal liggen dan dat van de venale waarde van het voertuig⁷⁰. Een garagehouder die een wagen regelmatig onderhoudt moet anderzijds de werkzaamheden uitvoeren die in het onderhoudsinstructieboekje vermeld worden, zelfs indien de eigenaar van de wagen hierom niet heeft verzocht⁷¹. Een petroleummaatschappij die een centrale verwarming levert en de betaling ervan financiert begaat een fout indien zij de aandacht van de klant niet vestigt op de precieze draagwijdte van haar verbintenissen en hem er voor het overige niet van op de hoogte stelt dat hij geen voorschot hoeft te betalen zolang de financiering niet in kanalen en kruiken is⁷².

10. De goede trouw als grondslag van de begeleidingsplicht

De plicht tot begeleiding van de medecontractant is niet beperkt tot de «professional» wiens beroepsactiviteit in de dienstverlenende sector ligt. Hij kan ook ontstaan n.a.v. een overeenkomst van verkoop. In dit verband kan verwezen worden naar de rechtspraak betreffende de *aansprakelijkheid van de computerconstructeur*⁷³. Indien een bedrijf zich een computer wil aanschaffen en zich hiertoe tot een computerconstructeur wendt, begaat deze laatste een con-

⁶³ Zie infra, nr. 17.

⁶⁴ Cass. fr., 14 maart 1978, *D.S.*, 1979, J. 549, n. R. TENDLER.

⁶⁵ Cass. fr., 10 juni 1976, *Bull. Civ.*, IV, nr. 188.

⁶⁶ Cass., 3 maart 1979, *J.T.*, 1979. Voor meer details, zie o.a. M.A. FLAMME en Ph. FLAMME, *Le contrat d'entreprise, 10 ans de jurisprudence, 1966-1975*, Brussel, 1976, nr. 130; Ph. FLAMME, «Le devoir de 'surveillance' de l'architecte et de 'conseil' à l'égard du maître d'ouvrage», *T. Aann.*, 1980, 35.

⁶⁷ Zie hierover M.F. MIALON, «Contribution à l'étude du contrat de conseil: le contrat de conseil en organisation d'entreprise», *R.T.D. Civ.*, 1973, 3; R. SAVATIER, «Les contrats de conseil professionnel en droit privé», *D.S.*, 1972, Chr. 23.

⁶⁸ Cass., 16 september 1977, *Pas.*, 1978, I, 66.

⁶⁹ Zie o.a. Rb. Aarlen, 16 maart 1978, *Jur. Liège*, 1977-78, 301; Rb. Brussel, 3 juni 1976, *T. Aann.*, 1977, 1, n. J. WERY en M. MENESTRET; M.A. FLAMME en Ph. FLAMME, *op. cit.*, supra n. 66, nr. 136; Y. HANNEQUART, *Le droit de la construction*, Brussel 1974, nr. 477 e.v.

⁷⁰ Rouen, 18 mei 1973, *J.C.P.*, 1974, II, 17.867, n. B. GROSS.

⁷¹ Vred. Brussel, 4 juli 1977, *Tijdschr. Vred.*, 1980, 35.

⁷² Kh. Brussel, 15 november 1976, *B.R.H.*, 1977, 263.

⁷³ Zie hierover G. VANDENBERGHE, «De aansprakelijkheid van de computerconstructeur», *R.W.*, 1978-79, 75.

tractuele fout wanneer hij er zich toe beperkt een louter passieve houding aan te nemen. Gezien de gespecialiseerde aard van de materie heeft de computerconstructeur de plicht de cliënt te begeleiden zodat de keuze uiteindelijk valt op de meeste geschikte computer, aangepast aan de specifieke noden van de cliënt. Uiteraard reikt de begeleidingsplicht niet zo ver dat de constructeur er eventueel toe gehouden zou zijn een computer van zijn naaste concurrent aan te raden. Doch binnen zijn eigen gamma moet de constructeur zijn cliënt helpen vergelijken. Hij zou een fout begaan door enkel zijn duurste oplossing voor te stellen. Verder moet de cliënt worden voorgelicht omtrent de problemen die een computer met zich brengt, o.a. op de onvermijdelijke moeilijkheden die zich voordoen tijdens de inlooperperiode⁷⁴.

Dit bondig overzicht van de begeleidingsplicht die van een computerconstructeur wordt verlangd is voor ons onderwerp in verschillende opzichten van belang. Eigenaardig is vooral dat de schending van deze plicht tot begeleiding een contractuele fout oplevert, hoewel de informatie noodzakelijkerwijze moet worden verstrekt vooraleer de koopovereenkomst voltrokken is. Niettegenstaande de plicht tot informatieverstrekking chronologisch de contractsluiting voorafgaat, wordt de aansprakelijkheid van de computerconstructeur dus gesitueerd op het contractuele vlak. Om dit te verklaren wordt een beroep gedaan op het bestaan van een stilzwijgende voorovereenkomst, een zgn. «consultancy-overeenkomst» («contrat de conseil») die een accessorium zou uitmaken van de hoofdovereenkomst⁷⁵.

Men kan zich nochtans afvragen of deze oplossing wel kan worden veralgemeend tot alle gevallen waarin de rechtspraak een begeleidingsplicht aanvaardt. Zoals reeds hierboven n.a.v. de culpa in contrahendo bleek, staat de rechtsleer eerder huiverig t.o.v. het aanvaarden van stilzwijgende voorovereenkomsten⁷⁶. Een dergelijke figuur ontaardt dikwijls in een onaangepaste «passe-partout», en berust trouwens meestal op een fictie.

De grondslag van de begeleidingsplicht moet dan ook eerder gezocht worden in het vereiste van de uitvoering der overeenkomst te goeder trouw⁷⁷. Eerder werd reeds uiteengezet dat het begrip «goede trouw» in deze context een objectieve inhoud moet worden toegemeten⁷⁸. Tussen partijen schept de overeenkomst een bijzondere vertrouwensrelatie, waardoor voor elk van hen een plicht tot samenwerking ontstaat. Deze solidariteitsplicht wordt o.a. geschonden wanneer een contractant zich ertoe beperkt enkel zijn strikte contractuele verbintenissen uit te voeren, zonder voor het overige enig oog te hebben voor de belangen van zijn medecontractant.

De goede trouw impliceert dus dat de partijen naast de verbintenissen die uit de overeenkomst zelf voortvloeien, een aantal aanvullende verplichtingen worden opgelegd⁷⁹. Het zou dan ook strijdig zijn met de goede trouw indien een

advocaat de vordering van zijn ontevreden cliënt zou afwimpelen met het argument dat het tenslotte diens eigen fout is dat hij slecht werd voorgelicht omdat hij de verkeerde vragen had gesteld. Een aannemer handelt in strijd met de goede trouw indien hij aanvoert dat hem moeilijk kan verweten worden de instructies van de opdrachtgever te hebben opgevolgd, aangezien de cliënt nu eenmaal koning zou zijn, ook al leiden deze instructies tot een resultaat dat strijdig is met de regels van de kunst. En een computerconstructeur is te kwader trouw wanneer hij doet gelden dat hij enkel computers levert, zodat zijn cliënt zich maar moet laten bijstaan door een deskundige om hem voor te lichten.

Zoals reeds eerder is uiteengezet kan een medecontractant slechts een «culpa in contrahendo», d.i. een schending van de goede trouw, worden verweten indien hij tijdens de voorbereidende onderhandelingen die de contractsluiting voorafgaan het stilzwijgen heeft bewaard over een bestanddeel van de overeenkomst, hoewel hij wist of behoorde te weten dat hierdoor de toestemming van de wederpartij zou worden aangetast. Deze redenering kan analogisch worden toegepast om de schending van de goede trouw te beoordelen ter gelegenheid van de uitvoering van de overeenkomst. Wanneer een overeenkomst met een «man van het vak» wordt gesloten ontstaat er echter een vertrouwensrelatie met een bijzondere intensiteit. De «professional» is, ex hypothesi, iemand die een bijzondere bekwaamheid in een bepaald vakgebied heeft verworven. En anderzijds is de informatie over het bewuste vakgebied van de professional zonder zijn hulp voor de leek moeilijk bereikbaar en toegankelijk. Dit verklaart de onmiskenbare tendens die in de rechtspraak aanwezig is om in het kader van de beroepsaansprakelijkheid streng op te treden in de beoordeling van de mate waarin de begeleidingsplicht wordt uitgevoerd. De begeleidingsplicht van de vakman vereist dat hij de kennis die hij op zijn gebied heeft vergaard, ter beschikking stelt van zijn medecontractant. De plicht tot informatieverstrekking heeft dan ook een integraal karakter: alle inlichtingen die thuishoren onder het betrokken vakgebied en die voor de medecontractant van belang kunnen zijn, moeten hem worden medegedeeld: «Le profane est présumé ignorant».⁸⁰

11. De verschuiving van de plicht tot informatieverstrekking

De leek die contact opneemt met een man van het vak moet door deze «professional» volledig worden geïnformeerd, en heeft dan ook niet de plicht zich te laten bijstaan door een specialist in het betrokken vakgebied ten einde zich degelijk te laten voorlichten. Integendeel kan uit de rechtspraak afgeleid worden dat de aansprakelijkheid van de vakman op het vlak van de informatieverstrekking vermindert in de mate dat een specialist geraadpleegd wordt om de informatie te verifiëren, die door een vakman wordt verschaft.

Dit werd duidelijk in het licht gesteld door een Frans cassatiearrest van 4 oktober 1977⁸¹. Dit arrest bevestigde de uitspraak van het hof van beroep waarbij een notaris, die

⁷⁴ Zie nochtans Parijs, 8 juni 1976 en Parijs, 3 december 1976, J.C.P., 1977, II, 18579, n. M. BOITARD en J. Cl. DUBARRY.

⁷⁵ G. VANDENBERGHE, loc. cit., supra n. 73, 82; M.F. MIALON, loc. cit., supra n. 67, 35; R. SAVATIER, loc. cit., supra n. 67, 140.

⁷⁶ Zie supra, nr. 5.

⁷⁷ Vgl. M.F. MIALON, loc. cit., supra n. 67, 29.

⁷⁸ Zie supra, nr. 6.

⁷⁹ F. BAERT, loc. cit., supra n. 44, 500.

⁸⁰ M. IVANER, «De l'ordre technique à l'ordre public technologique», J.C.P., 1972, I, 2495, nr. 32.

⁸¹ Cass. fr., 4 oktober 1972, B.C., I, nr. 194.

had nagelaten zijn cliënt op de hoogte te brengen van de fiscale gevolgen van een akte die voor hem werd verleden, volledig werd witgewassen van enige aansprakelijkheid dienaangaande op grond dat deze cliënt werd bijgestaan door een boekhouder. Hieruit kan derhalve besloten worden dat de plicht van de «professional» om zijn cliënt met raad en daad bij te staan verdwijnt in de mate dat de cliënt met een derde een bijzondere overeenkomst tot informatieverstrekking heeft aangegaan. De schending van het recht op informatie kan alsdan enkel deze derde worden toegerekend.

De Belgische rechtspraak gaat klaarblijkelijk dezelfde richting uit als de Franse. In dit opzicht kan verwezen worden naar het reeds eerder besproken kalklaagarrest⁸². Het standpunt van het Hof van Cassatie dat een kalkontginningsbedrijf niet de plicht had de verkopers van een terrein te wijzen op de aanwezigheid van een belangrijke hoeveelheid kalk in de ondergrond, kan verklaard worden door de omstandigheid dat de verkopers een deskundige hadden geraadpleegd die hen moest voorlichten over de prijs die van de verkoop kon worden verwacht. Hierdoor werd het kalkontginningsbedrijf ontslagen van zijn plicht tot informatieverstrekking, en konden de verkopers de schending van hun recht op informatie enkel doen gelden t.o.v. de geraadpleegde deskundige.

Een cassatiearrest van 8 juni 1978 huldigt klaarblijkelijk hetzelfde beginsel⁸³. Tijdens onderhandelingen over de overname van een bedrijf en het personeel dat er tewerkgesteld was, had de verkoper de overnemer verzekerd dat de in functie zijnde manager alle vereiste kwaliteiten in zich verenigde en derhalve gerust mocht worden beschouwd als «the right man in the right place». Toen later echter bleek dat deze manager volkomen onbekwaam was, dagvaarde de overnemer op grond van incidenteel bedrog. In cassatie werd het arrest waarbij deze vordering werd afgewezen bevestigd. De overnemer had zich tijdens de onderhandelingen immers laten bijstaan door een specialist die tot taak had de onderneming door te lichten en tevens advies te verlenen m.b.t. het tewerkgestelde personeel. Het was dan ook juridisch niet relevant om te onderzoeken of de verkoper zich al dan niet schuldig gemaakt had aan incidenteel bedrog, aangezien de beslissing om de manager te behouden niet werd beïnvloed door de informatie die de verkoper had verschaft, doch enkel door het advies van de geconsulteerde specialist. In casu kon trouwens ook deze laatste niet worden aangesproken omdat hij de overnemer had voorgelicht omtrent de ware capaciteiten van de betrokken manager, en de overnemer als een gevolg hiervan beslist had het salaris van de manager te verminderen. Hieruit bleek dus duidelijk dat de overnemer wel degelijk met kennis van zaken beslist had de manager in zijn functie te behouden.

Deze verschuiving van de informatieplicht blijkt door het Hof van Cassatie ook te zijn toegepast inzake «dwaling». Dit lijkt inderdaad de enige verklaring te bieden voor de strenge houding die het Hoogste Gerechtshof aan de dag legde in het bekende arrest van 10 april 1975 inzake rechtsdwaling⁸⁴. De dwaling nopens de juridische gevolgen

van de verwerping van een nalatenschap werd in dit arrest als onverschoonbaar bestempeld, hoewel de «errans» bezwaarlijk kon worden verweten dat hij niet voldoende aandacht had besteed aan de problematiek waarover hij dwaalde aangezien hij o.a. een advocaat had geraadpleegd om hem hierover voor te lichten.

De strekking van dit arrest kan o.i. verklaard worden aan de hand van de hierboven uiteengezette beginselen inzake de verschuiving van het recht op informatie. Krachtens vaste rechtspraak moet het onverschoonbaar karakter van de dwaling beoordeeld worden via een toetsing in concreto, waarbij tevens de concrete subjectieve eigenschappen van de «errans» (intelligentie, opvoeding, ouderdom, enz.) in aanmerking worden genomen⁸⁵. Bij toepassing van deze toetsing in concreto lijkt het Hof van Cassatie in het besproken arrest te hebben aanvaard dat ook rekening moet worden gehouden met de omstandigheid dat de «errans» zich heeft laten voorlichten. De dwaling zou in dergelijke gevallen dan als onverschoonbaar worden gekwalificeerd indien het bij diegene die de «errans» heeft voorgelicht een onverschoonbaar karakter vertoont, d.w.z. indien iemand met dezelfde kwalificaties als de geraadpleegde adviesverlener na een aandachtig onderzoek niet zou hebben gedwaald.

Voor zover dit de strekking is van het arrest van 10 april 1975 kan de vraag gesteld worden of het Hof van Cassatie niet de grondslag van de dwalingsregeling uit het oog heeft verloren. In een vertrouwensrelatie moet de draagwijdte van de plicht tot informatieverstrekking inderdaad beoordeeld worden aan de hand van de informatie waarover de wederpartij in concreto beschikte, en verdwijnt de plicht om de wederpartij voor te lichten dan ook in de mate waarin blijkt dat deze zich door een bevoegd persoon heeft laten bijstaan. Maar zoals boven is aangetoond fungeert de dwaling buiten elke vertrouwensrelatie om. In geval van dwaling is het derhalve irrelevant of de «errans» al dan niet behoorlijk werd voorgelicht door de wederpartij of door een derde. Dwaling leidt dan tot nietigverklaring indien bewezen wordt dat de «errans» gedwaald heeft, hoewel hij de nodige inspanningen aan de dag heeft gelegd om dit te voorkomen. De subjectivering waartoe de rechter moet overgaan verschilt dan ook wezenlijk van de graad van subjectivering die verlangd wordt van partijen die met elkaar in een vertrouwensrelatie staan.

12. Contractuele en quasi-delictuele goede trouw

De schending van het recht op informatie wordt, naar gelang van de omstandigheden, gesanctioneerd door de artt. 1382-1383 B.W. of door de regels inzake de contractuele aansprakelijkheid.

Vanuit een technisch-juridisch standpunt is het uiteraard van belang te weten of men met een contractuele dan wel een quasi-delictuele fout te doen heeft. Gaat het om een contractuele fout, dan kan de schuldenaar van het recht op informatie vrij opteren tussen schadevergoeding of de ontbinding van de overeenkomst. Een beroep op art. 1116 B.W. lijkt o.i. aldsdan uitgesloten als sanctie van de inbreuk op de plicht tot informatieverstrekking. Op grond

⁸² Geciteerd supra n. 10.

⁸³ Cass., 8 juni 1978, geciteerd, supra n. 6.

⁸⁴ Cass., 10 april 1975, Rev. C.J.B., 1978, 198, n. M. COIPEL, «L'erreur de droit inexcusable».

⁸⁵ C. RENARD, E. VIEUJEAN en Y. HANNEQUART, op. cit., supra n. 2, 171; M. COIPEL, loc. cit., supra n. 84, 213.

van art. 1382 kan principieel enkel schadevergoeding worden gevorderd, onverminderd de mogelijkheid om eventueel, tussen contracten, de overeenkomst nietig te laten verklaren op basis van hoofdbedrog.

Toch biedt de rechtspraak weinig houvast m.b.t. de vraag naar het respectieve toepassingsgebied van de contractuele en de quasi-delictuele schending van het recht op informatie. De recente rechtspraak inzake beroepsaansprakelijkheid lijkt de vroeger gepropageerde stelling te hebben achterhaald luidens welke de schending van het recht op informatie een quasi-delictueel karakter zou vertonen telkens deze inbreuk zich voordoet tijdens de voorafgaande contractuele besprekingen, en een contractueel karakter wanneer de schending voorkomt na de periode der contractsluiting⁸⁶. Zoals reeds eerder is aangetoond is de begeleidingsplicht van de «*professional*» steeds van contractuele aard, dus ook i.v.m. de inlichtingen die werden verschaft vooraleer de eigenlijke overeenkomst werd gesloten.

Misschien kan gezegd worden dat het moment waarop de inbreuk zich voordoet, d.i. vóór of na het ogenblik der contractsluiting, als algemene regel beslissend is om over het quasi-delictuele of contractueel karakter van de fout te beslissen. Deze regel zou dan uitzondering lijden telkens als de schending van de plicht tot informatieverstrekking zich voordoet binnen het kader der beroepsactiviteiten van een der contractanten. Dit voorstel lijkt in overeenstemming met de meerderheidsopvatting in de rechtspraak. Sommige uitspraken lijken echter niet te passen in dit keurslijf. Zo bevestigde het Hof van Cassatie een uitspraak van het Hof van Beroep te Brussel waarbij de schending van de verplichting tot volledige informatieverstrekking tijdens de precontractuele besprekingen op grond van art. 1116 B.W. werd gesanctioneerd, ook al betrof het hier dus eerder een inbreuk op de contractuele begeleidingsplicht⁸⁷. Toch moet opgemerkt worden dat het Hof van Cassatie in het voorliggende geval slechts een beslissing kon treffen binnen het kader van de memorie in cassatie. En in casu had de leningsmaatschappij enkel aangevoerd dat het recht op informatie van de ontleners niet was aangetast aangezien zij integendeel de verplichting hadden zelf de inlichtingen in te winnen die hen werden onthouden. Daar de leningsmaatschappij echter de quasi-delictuele grondslag van haar eventuele aansprakelijkheid niet betwistte, kon het Hof van Cassatie, gelet op haar beperkte opdracht⁸⁸ dan ook niet tussenbeide komen om erop te wijzen dat de discussie m.b.t. de begeleidingsplicht van de leningsmaatschappij integendeel in het raam van de contractuele aansprakelijkheid moest worden gevoerd, met uitsluiting van de mogelijkheid om ter zake art. 1116 B.W. toe te passen. Voor de besproken problematiek kan dit arrest dan ook niet als beslissend bestempeld worden. Anderzijds kan ook verwe-

zen worden naar het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk van 7 mei 1974 dat de vraag of N.M.B.S. aansprakelijk kan worden gesteld op grond van verkeerde inlichtingen die een van haar personeelsleden over de vrachttarieven had verschaft, uitsluitend via de «*culpa in contrahendo*» behandelde⁸⁹. O.i. had de rechtbank deze problematiek integendeel moeten beoordelen op grond van de contractuele begeleidingsplicht.

13. Het recht op informatie en art. 1382 B.W. in het algemeen

Zoals hierboven is aangetoond, vindt het recht op informatie zijn grondslag in het vereiste van goede trouw. En handelen te goeder trouw is een plicht indien een vertrouwensrelatie bestaat⁹⁰.

Een vertrouwensrelatie is ongetwijfeld aanwezig tussen contractanten, en dit niet alleen tijdens de voorbereidende onderhandelingen, doch ook, krachtens art. 1134, derde lid, B.W., in de loop der uitvoering van de overeenkomst. In dit verband zij terloops aangestipt dat niet alleen de contractspartijen zich kunnen beroepen op de schending van hun recht op informatie. Ook derden kunnen via art. 1382 zich op deze schending beroepen indien zij hierdoor schade hebben ondervonden. Zo kan een producent met succes een vordering instellen tot vergoeding van de schade die hij lijdt t.g.v. een vergelijkend warenonderzoek dat door een verbruikersvereniging werd uitgevoerd in omstandigheden die de objectiviteit ervan niet waarborgen⁹¹⁻⁹².

Een plicht tot *juiste* informatieverstrekking kan tevens, buiten het kader van een overeenkomst of precontractuele onderhandelingen, berusten op al wie inlichtingen verstrekt. Zo werd een secretaris van de «*Belgische autorodeobond*», die de inrichters van een autorodeowedstrijd ervan had overtuigd een aantal bijkomende veiligheidsmaatregelen te treffen, gedeeltelijk aansprakelijk gesteld voor een ongeval dat gebeurde op een plaats waar de gracht niet voldeed aan de naar zijn mening wenselijke vereisten omdat hij ten onrechte had geoordeeld dat dit euvel ruimschoots gecompenseerd werd door het feit dat de vrije ruimte tussen omloop en publiek de minimumafstanden gevoelig overschreed⁹³. Een fout in de zin van art. 1382 werd eveneens aangenomen ten laste van diegene die herhaalde malen in strijd met de waarheid aan de politie gesignaleerd had een opgespoorde misdadiger te hebben gezien⁹⁴. En ook de Overheid kan aansprakelijk gesteld worden voor de schade die berokkend wordt aan burgers of ambtenaren ten gevolge van de onjuistheid der inlichtingen die zij verstrekt⁹⁵.

⁸⁶ A. DE BERSAQUES, «La lésion qualifiée et sa sanction», *géciteerd*, supra n. 31, 15; L. CORNELIS, *loc. cit.*, supra n. 31, 41; A. DE BERSAQUES, «L'abus de droit en matière contractuelle», *géciteerd*, supra n. 31, 509; G. SCHRANS, *loc. cit.*, supra n. 31, 33-34; A. DE BERSAQUES, «La 'culpa in contrahendo'», *géciteerd*, supra n. 31, 279; A. DE BERSAQUES, «L'oeuvre prétorienne de la jurisprudence en matière de lésion», *géciteerd*, supra n. 43, 507.

⁸⁷ Cass., 24 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1063.

⁸⁸ J. HERBOTS, «Recht, feit en cassatiemiddel», *T.P.R.*, 1971, 604-605.

⁸⁹ Kh. Kortrijk, 7 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 1015.

⁹⁰ W. VAN DER GRINTEN, «Handelen te goeder trouw», in *Opstellen over recht en rechtsgeschiedenis*, Deventer, 1965, 160.

⁹¹ Hof Brussel, 25 juni 1969, *R.G.A.R.*, 1970, 8440; Rb. Brussel, 20 juli 1967, *J.T.*, 1967, 558.

⁹² Voor meer details, zie o.m. H. VANDENBERGHE, *De eer en goede naam in het Belgisch Privaatrecht*, Zwolle 1972.

⁹³ Cass., 14 april 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 757, *Pas.*, 1969, I, 711.

⁹⁴ Cass., 15 maart 1965, *Pas.*, 1966, I, 737, *R.W.*, 1966-67, 1286.

⁹⁵ Cass., 4 januari 1973, *Pas.*, 1973, I, 434, *R.W.*, 1972-73, 1279, *J.T.*, 1973, 550, *R.G.A.R.*, 1973, 9025, n. J.F., *Rev. C.J.B.*, 1974, 336, n. J. STASSEN, «La responsabilité de l'Etat du chef de renseignements erronés fournis par ses services»; Cass., 20 juni 1974,

Als algemene regel kan gezegd worden dat het verschaffen van verkeerde inlichtingen een fout uitmaakt in de zin van art. 1382, telkens als de informatieverstrekker op de hoogte is of hoort te zijn van de onjuistheid ervan. Het feit dat aan iemand inlichtingen worden verstrekt, doet immers ipso facto een vertrouwensrelatie ontstaan, aangezien de persoon aan wie de inlichtingen worden meegedeeld te kennen wordt gegeven dat deze inlichtingen met de waarheid overeenstemmen. In deze omstandigheden kan hem dan ook niet de verplichting worden opgelegd om de juistheid ervan na te gaan. Dit impliceert echter meteen dat de informatieverstrekker principieel niet aansprakelijk kan worden gesteld indien voorbehoud gemaakt werd nopens de juistheid der verstrekte informatie⁹⁶ aangezien hierdoor het ontstaan van een vertrouwensrelatie wordt verhinderd.

Een vertrouwensrelatie ontstaat o.a. door een onrechtmatige daad tussen het slachtoffer en de schadeverwekker na het schadegeval. De goede trouw legt dan ook het slachtoffer de verplichting op niet alleen om de schade zoveel mogelijk te beperken⁹⁷ doch ook om de schadeverwekker (of de rechtbank) de elementen voor een nauwkeurige vaststelling ervan te verschaffen⁹⁸.

Behalve indien hiertoe een wettelijke verplichting bestaat kan er principieel geen aanspraak op *volledige* informatie gemaakt worden tussen personen die niet door een overeenkomst of via voorbereidende contractuele onderhandelingen zich tot elkaar in een vertrouwensrelatie bevinden. Niettemin werd de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen in een befaamd arrest tot schadevergoeding veroordeeld, niet zozeer omdat hij een weduwe verkeerdelijk had meegedeeld dat zij geen aanspraak kon maken op een overlevingspensioen, doch wel voornamelijk omdat nagelaten werd de weduwe erop attent te maken dat een dialoog over de grond van de zaak slechts van nut kon zijn indien zij haar eventuele rechten door een aanvraag bij het gemeentebestuur vrijwaarde⁹⁹. Krachtens deze uitspraak wordt de openbare diensten m.a.w. een heuse begeleidingsplicht opgelegd. Een openbare dienst mag er zich niet eenvoudigweg toe beperken de vragen te beantwoorden die haar door burgers worden gesteld. De beginselen van behoorlijk bestuur vereisen dat de overheid principieel

zelf het initiatief neemt om de situatie van de rechtsonderhorige in concreto te onderzoeken, en hem dienovereenkomstig voor te lichten.

Deze uitspraak verdient, in het licht van de voorafgaande beginselen, volledige goedkeuring. Sommige der zgn. «beginselen van behoorlijk bestuur»¹⁰⁰ kunnen immers beschouwd worden als een nadere precisering van de wijze waarop de overheid haar plicht tot goede trouw jegens de burgers dient na te leven. Het zou in strijd zijn met de fundamentele beginselen van de sociale democratie indien de openbare diensten, en het bestuur in het algemeen gecompliceerd worden als een «vierde macht». In onze samenleving moet integendeel aanvaard worden dat het bestuur in dienst staat van de burgers¹⁰¹, zodat tussen beide het bestaan van een bijzondere vertrouwensrelatie kan worden aanvaard.

14. De draagwijdte van het recht op informatie

In de vorige hoofdstukken hebben we voornamelijk aandacht besteed aan de juridische technieken die worden aangewend ten einde het recht op informatie in het verbin-tenissenrecht te beschermen. Dit overzicht stelt ons echter meteen in staat de concrete inhoud van het recht op informatie toe te lichten.

Het recht op juiste informatie biedt in dit verband weinig problemen. In alle omstandigheden kan iemand die aan een ander onjuiste inlichtingen heeft verstrekt, aansprakelijk worden gesteld voor de schade die hierdoor ontstaat. Vereist wordt dan dat te zijnen laste ten minste een (contractuele of quasi-delictuele) fout wordt aangetoond¹⁰².

Terwijl het recht op juiste informatie principieel steeds kan worden opgeëist, geldt integendeel, wat het recht op *volledige* informatie betreft, als algemene regel dat - behoudens uiteraard een uitdrukkelijke wettelijke bepaling in andere zin — niemand aanspraak kan maken op een recht om voorgelicht te worden. Een recht op informatie kan slechts afgedwongen worden van diegene tot wie men zich in een vertrouwensrelatie bevindt.

Wat moet men zeggen? Wat mag verzwegen worden?

Eerder hebben we reeds als algemene regel vooropgesteld dat de plicht tot informatieverstrekking zich uitstrekt tot alle inlichtingen waaraan de schuldeiser van het recht op informatie belang hechtte. Op deze algemene regel moeten echter drie temperingen worden aangebracht.

15. De draagwijdte van het recht op volledige informatie

A. In de eerste plaats wordt gevegd dat de informatieverstrekker weet of behoort te weten dat de schuldenaar van het recht op informatie aan de betrokken inlichtingen belang hecht.

Om de vraag te beantwoorden wanneer een contractant tijdens de precontractuele besprekingen behoort te weten in welke inlichtingen zijn medecontractant belang stelt,

R.W., 1974-75, 607; Hof Brussel, 30 april 1979, R.W., 1979-80, 846; Hof Brussel, 13 juni 1974, J.T., 1974, 531; Hof Brussel, 14 december 1972, J.T., 1973, 407, n. J. SALMON, «De l'erreur de droit commise par l'administration. De l'application de traités non approuvés et non publiés»; Hof Brussel, 11 mei 1970, Pas., 1971, II, 3; J. GISSELS, «De overheidsaansprakelijkheid in verband met informatie», R.W., 1979-80, 1201; A. VAN OEVELEN, «Overheidsaansprakelijkheid voor verkeerde inlichtingen of wegens foutief verzuim informatie te verschaffen», R.W., 1977-78, 1514; J. GHESTIN, «La réparation du dommage résultant du reversement de prestations de sécurité sociale payées par erreur», J.C.P., 1973, Doctrine 2528.

⁹⁶ Cass., 4 januari 1973, geciteerd, supra n. 95; Hof Brussel, 30 april 1979, geciteerd, supra n. 95.

⁹⁷ Hij begaat derhalve principieel een fout wanneer hij bv. weigert de nodige medische verzorging te ondergaan; Hof Luik, 23 oktober 1964, R.G.A.R., 1965, 7474; Hof Luik, 18 oktober 1963, J.T., 1964, 93; Cass. fr., 30 oktober 1974, R.G.A.R., 1976, 9660; Lyon, 6 juni 1975, R.G.A.R., 1977, 9757.

⁹⁸ Cass., 8 februari 1979, R.W., 1979-80, 969.

⁹⁹ Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 2 juni 1977, R.W., 1977-78, 1510, n. A. VAN OEVELEN, geciteerd, supra n. 95.

¹⁰⁰ Zie hierover o.m. L.P. SUETENS, «Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Belgisch administratief recht», T. Best., 1971, 379.

¹⁰¹ J. GISSELS, loc. cit., supra n. 95, 1207; A. VAN OEVELEN, loc. cit., supra n. 95, 1519; J. STASSEN, loc. cit., supra n. 95, 346.

¹⁰² Zie supra, nr. 13, en infra, nr. 17.

maakt Lucas de Leyssac een onderscheid tussen, enerzijds, de informatie die betrekking heeft op de inhoud van de overeenkomst, en, anderzijds, de inlichtingen die de onderhandelingspartners in staat moeten stellen elk voor zich de opportuniteit van het contract te beoordelen¹⁰³. Principieel zou er dan een volledige informatieverplichting bestaan m.b.t. de elementen die de inhoud van het contract beïnvloeden, terwijl ieder de verplichting zou hebben zelf te onderzoeken of de overeenkomst waarover hij in onderhandelingen getreden is, voor hem opportuun is. Uitzonderlijk slechts kan de plicht tot informatieverstreking zich ook uitbreiden tot het opportuniteitsaspect, met name telkens als door de rechtspraak een begeleidingsplicht wordt opgelegd.

Dit onderscheid lijkt aantrekkelijk. De opportuniteit van het contract behoort immers volledig tot de subjectieve sfeer, en de beoordeling ervan verschilt dan ook van persoon tot persoon. Het zou dan ook overdreven zijn dat de verplichting wordt opgelegd om tijdens de voorbereidende contractuele besprekingen steeds te peilen naar de subjectieve beweegredenen die voorzitten bij de wederpartij, en vervolgens de plicht tot informatieverstreking te conformeren aan deze persoonlijke motivering. Toch kan men zich afvragen of het onderscheid tussen de inhoud van het contract en de opportuniteit ervan niet eerder een kunstmatig karakter draagt. De inhoud van het contract is immers net een van de voornaamste elementen om de opportuniteit van de overeenkomst te beoordelen. Inhoud en opportuniteit kunnen dan ook onmogelijk afgebakend worden aangezien het inhoudsaspect noodzakelijkerwijze een element uitmaakt van het opportuniteitsaspect.

Om de vraag te beantwoorden wanneer de schuldenaar van het recht op informatie behoort te weten of de betreffende inlichtingen voor de wederpartij een substantieel karakter dragen, moet in eerste instantie een objectief criterium worden aangewend. De wederpartij moet principieel worden ingelicht over alle elementen waaraan een normaal iemand in dezelfde omstandigheden belang zou hechten. Zo begaat een garagehouder een onmiskenbare fout wanneer hij iemand een wagen voor gebruik toevertrouwt zonder hem te waarschuwen dat het voertuig niet verzekerd is¹⁰⁴.

Naast objectieve criteria moet de informatieverstrekker zich echter ook laten leiden door de subjectieve persoonlijkheid van de wederpartij. Een recht op informatie kan immers slechts worden afgedwongen voor zover er een vertrouwensrelatie aanwezig is. Bij een dergelijke bijzondere rechtsverhouding bestaat er een verplichting tot goede trouw. En karakteristiek voor de goede trouw is net dat de vraag wanneer de schuldenaar van het recht op informatie behoort te weten aan welke informatie de andere partij belang hecht, niet alleen moet worden beantwoord aan de hand van objectieve criteria. Handelen te goeder trouw betekent immers dat men zijn (wettelijke of contractuele) verplichtingen uitvoert op een manier die rekening houdt met de eigen subjectieve situatie van de wederpartij, d.i. zijn concrete eigen kennis en bevoegdheid. Het bestaan van een vertrouwensrelatie wettigt dus de noodzaak van een subjectivering.

De maat waarin de informatieverstrekker dient over te gaan tot subjectivering varieert. Zo vertoont de noodzaak tot subjectivering een totaal karakter inzake beroepsaansprakelijkheid. De rechtspraak legt inderdaad de «*professional*» principieel de verplichting op om zelf te peilen naar de vraag welke informatie voor zijn cliënt van belang kan zijn, en zijn plicht tot voorlichting hieraan te conformeren¹⁰⁵. De begeleidingsplicht — zoals we deze plicht tot totale subjectivering noemden — heeft echter een extreem en uitzonderlijk karakter. Doorgaans reikt de plicht tot subjectivering niet zo ver en heeft de schuldenaar van de plicht tot informatieverstreking niet de plicht om tot enig initiatief over te gaan. Maar anderzijds zal hij wel rekening moeten houden met de concrete eigen situatie van de wederpartij — zoals die hem bekend is — om uit te vissen aan welke informatie zijn medecontractant belang hecht. De concrete eigen situatie van de schuldeiser van het recht op informatie vormt derhalve voor zijn wederpartij een objectief gegeven dat door de rechtbanken in rekening gebracht zal worden — naast andere objectieve gegevens zoals de aard van het contract, de gebruiken, enz. — om uit te maken of de informatieverstrekker al dan niet behoorde te weten of zijn medecontractant belang hechtte aan de informatie die hem onthouden werd.

B. Ten tweede bestaat geen plicht tot informatieverstreking m.b.t. die elementen waarvan de schuldeiser van het recht op informatie op de hoogte is, of behoort te zijn. Aldus rijst andermaal de vraag naar de scheidingslijn tussen het recht op informatie en de plicht om zelf informatie in te winnen.

Om deze scheidingslijn te ontwaren kan verwezen worden naar de rechtspraak inzake producentenaansprakelijkheid. Aanvaard wordt dat de producent een informatie- en waarschuwingsplicht heeft m.b.t. de produkten die, zonder gebrek te zijn, als gevaarlijk kunnen worden beschouwd¹⁰⁶. Indien echter het normaal gebruik van een toestel of produkt voor het doorsnee-publiek geen gevaar oplevert, dan mag het zonder waarschuwend informatie op de markt worden gebracht¹⁰⁷. Een consument die geen idee heeft van de normale gebruikswijze van het produkt of toestel, moet zich laten voorlichten¹⁰⁸. Er bestaat m.a.w. geen informatieplicht bij de producent indien het produkt bij normaal gebruik door een doorsnee-consument geen gevaar oplevert. Op de consument rust dan ook de verplichting zich te informeren over het normaal gebruik van een produkt waarmee hij totaal onbekend is.

Het uitgangspunt is dus dat principieel ieder de plicht heeft om inlichtingen in te winnen over informatie die het brede publiek bekend is.

Niettemin moet ook hier een subjectivering worden doorgevoerd, voor zover dit mogelijk is. Inzake producentenaansprakelijkheid kan een dergelijke subjectivering vanwege de producent niet worden gevegd, gelet op het onpersoonlijk karakter van de vertrouwensrelatie met de

¹⁰⁵ Zie supra, nr. 10.

¹⁰⁶ H. COUSY, *Problemen van produktenaansprakelijkheid*, Brussel 1977, 296; E. CAUSIN, «La responsabilité aquilienne du vendeur professionnel de produits dangereux ou insatisfaisants», *R.G.A.R.*, 1976, 9628.

¹⁰⁷ Cass., 29 maart 1976, *R.G.A.R.*, 1977, 9772, n. E. CAUSIN; H. COUSY, *op. cit.*, supra n. 106, 296.

¹⁰⁸ Cass., 29 maart 1976, *geciteerd*, supra n. 107.

¹⁰³ C. LUCAS DE LEYSSAC, *loc. cit.*, supra n. 1, 309-310.

¹⁰⁴ Hof Gent, 7 mei 1975, *R.W.*, 1975-76, 427.

consument van zijn produkten. Maar als algemene regel geldt het beginsel dat de informatieverstrekker op grond van de eigen concrete situatie van de schuldenaar van het recht op informatie, zoals die hem uit de vertrouwensrelatie bekend is, moet nagaan of zijn medecontractant in concreto tot het doorsnee-publiek kan worden gerekend.

De rechtspraak biedt hiervan enkele voorbeelden.

In eerste instantie kan in dit verband verwezen worden naar de rechtspraak die de «*professional*» van zijn plicht tot informatieverstrekking vrijstelt indien blijkt dat zijn medecontractant zich laat assisteren door iemand die op de hoogte is van de informatie behorende tot het betrokken vakgebied¹⁰⁹. Ook het cassatiearrest van 3 mei 1977 is in deze context van belang. Een koper van een visvijver werd tijdens de voorbereidende onderhandelingen ervan in kennis gesteld dat een derde het goed krachtens een huurovereenkomst betrof. Later deed de koper gelden dat zijn recht op informatie werd geschonden omdat de verkoper hem niet duidelijk had gemaakt dat de huur van een onroerend goed om er aan visteelt te doen een landpacht was, met alle juridische consequenties van dien. Het Hof van Cassatie bevestigde echter de uitspraak van het hof van beroep dat had laten gelden dat de koper van beroep een viskweker was en bovendien voorzitter van de Belgische viskwekers, zodat zijn medecontractant mocht veronderstellen dat hij ervan op de hoogte was dat de huur van visvijvers als een landpacht wordt beschouwd¹¹⁰⁻¹¹¹.

In de mate dat de informatie die voor de wederpartij van belang is een gespecialiseerd karakter draagt, en diegene die de informatie verschuldigd is van deze informatie op de hoogte is, wordt aanvaard dat de wederpartij, behoudens tegenindicatie¹¹², niet de verplichting kan worden opgelegd om zelf die gespecialiseerde informatie in te winnen. Een arrest van het Franse Hof van Cassatie kan dit illustreren. Het reglement van een autorally bepaalde dat de organisator de civielrechtelijke aansprakelijkheid van de deelnemers zou verzekeren wat betreft de lichamelijke of materiële schade aan deelnemers, toeschouwers of derden. Hierbij werd de deelnemers echter niet meegedeeld dat de verzekeringspolis die door de inrichter werd onderschreven een beding van uitsluiting bevatte voor de aan co-piloten toegebrachte schade. Het hof van beroep oordeelde dat de organisator niet de plicht had de bijzondere aandacht van de deelnemers op deze uitsluiting te vestigen, en dat het integendeel de taak was van de deelnemers om bijkomende inlichtingen te vragen indien het reglement hen onduidelijk bleek. Het Franse Hof van Cassatie vernietigde dit arrest¹¹³. De deelnemers beschikten niet over een bijzondere bekwaamheid op het vlak van het verzekeringsrecht en behoorden derhalve niet te weten dat de redactie van de verzekeringsclausule in het reglement de aansprakelijkheid voor schade aan co-piloten van de verzekering kon uitsluiten. De organisator die over de polis had onderhandeld en derhalve op de hoogte was van deze gespecialiseerde

informatie, diende de deelnemers dan ook hieromtrent voor te lichten¹¹⁴. Indien de informatie wegens haar gespecialiseerd karakter voor de wederpartij moeilijk toegankelijk blijkt te zijn, verdwijnt derhalve zijn verplichting om hierover zelf informatie in te winnen, en legt de rechtspraak aan de andere partij de plicht op hem voor te lichten. Als degene die de informatie verschuldigd is, in dit gespecialiseerd gebied een bijzondere kennis heeft verworven wordt de plicht tot informatieverstrekking door de rechtspraak blijkbaar getransformeerd in een begeleidingsplicht. Karakteristiek voor deze begeleidingsplicht is niet alleen dat de schuldeiser van het recht op informatie tot het bewijs van het tegendeel verondersteld wordt niet op de hoogte te zijn van de informatie die ressorteert onder de gespecialiseerde kennis van de wederpartij. Bovendien mag hij dan rekenen op de steun van de wederpartij ten einde uit te maken welke informatie voor hem belangrijk is¹¹⁵.

C. De schuldenaar van het recht op informatie treft uiteraard principieel geen enkel verwijt wanneer hij zelf niet op de hoogte was van de informatie die de wederpartij werd onthouden, op voorwaarde echter dat hij hiervan niet op de hoogte behoorde te zijn. De plicht tot informatieverstrekking heeft inderdaad niet het karakter van een resultaatsverbintenis¹¹⁶.

Er kan verwezen worden naar de beginselen die inzake onrechtmatige daad zijn ontwikkeld om de vraag te beantwoorden in welke omstandigheden de informatieverstrekker op de hoogte behoorde te zijn van de informatie die de wederpartij onthouden werd¹¹⁷. Ook in dit verband zal in zekere mate moeten overgegaan worden tot een subjectivering, en zal derhalve de concrete eigen bevoegdheid van de informatieverstrekker worden onderzocht. Naarmate deze een bijzondere bekwaamheid heeft verworven in het gebied waaronder de niet meegedeelde informatie ressorteert, blijkt de rechtspraak ertoe geneigd te zijn plicht tot informatieverstrekking als een resultaatsverbintenis te kwalificeren, zodat op hem de plicht rust aan te tonen dat hij niet op de hoogte kon zijn van de betrokken informatie.

16. Slotbemerkingen

In onze uiteenzetting hebben we getracht via de goede trouw een verband te leggen tussen de leerstukken inzake bedrog, onrechtmatige daad en contractuele aansprakelijkheid. Vervolgens hebben we een poging ondernomen aan de hand van de goede trouw de concrete inhoud van het recht op informatie toe te lichten.

Opgemerkt moet worden dat hierbij slechts kon worden stilgestaan bij de *algemene* beginselen die het recht op informatie beheersen. Naargelang de concrete omstandigheden kunnen deze algemene beginselen onderworpen zijn aan uitzonderingen. In de relatie *patiënt/geneesheer* bijvoorbeeld wordt aanvaard dat de plicht tot informatieverstrekking een minder integraal karakter vertoont,

¹⁰⁹ Zie supra, nr. 11.

¹¹⁰ Cass., 3 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 567.

¹¹¹ Zie verder ook nog Cass., 14 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 532, en Cass., 8 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 755.

¹¹² D.w.z. voor zover de wederpartij zich niet liet assisteren door een «*professional*» of zelf geen «*professional*» is. Zie o.a. Kh. Brussel, 17 februari 1977, *B.R.H.*, 1977, 624.

¹¹³ Cass. fr., 16 april 1975, *R.G.A.R.*, 1977, 9767.

¹¹⁴ G. DURY, *R.T.D., Civ.*, 1976, 140.

¹¹⁵ Zie supra, nr. 10.

¹¹⁶ Hof Brussel, 30 april 1979, *gecteerd*, supra n. 95.

¹¹⁷ Zie, naast de rechtspraak en literatuur vermeld in n. 95, Cass., 1 oktober 1976, *R.W.*, 1976-77, 1335; Hof Antwerpen, 28 maart 1977, *R.W.*, 1977-78, 1445; Hof Brussel, 9 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 2016; Rb. Antwerpen, 19 mei 1969, *R.W.*, 1969-70, 326.

ten einde te voorkomen dat de patiënt zou weigeren in te stemmen met een ingreep die noodzakelijk is voor zijn gezondheid¹¹⁸.

Ook in het administratief recht is het recht op informatie beperkt ten gevolge van een aantal regels eigen aan deze rechtstak¹¹⁹. Enz. ... Naast de plicht tot informatieverstrekking kan verder een *zwijgplicht* bestaan¹²⁰. En, last but not least, bestaat er in sommige gebieden ook een recht

om bepaalde dingen te verzwijgen o.a. ten gevolge van het recht op *privacy* — waardoor het recht op informatie noodzakelijkerwijze wordt beperkt¹²¹.

Op al deze bijzondere aspecten kan in deze uiteenzetting niet worden ingegaan. Zij kunnen misschien stof vormen voor een ander artikel?

W. WILMS
Assistent K.U.Leuven

¹¹⁸ Zie hierover H. VANDENBERGHE, «De aansprakelijkheid van ziekenhuizen en geneesheren», in *Onrechtmatige daad. Actuele tendensen*, Antwerpen, 1979, 128-132.

¹¹⁹ Zie hierover o.m. J. GIJSSELS, *loc. cit.*, supra n. 95.

¹²⁰ Cf. o.a. de problematiek inzake het beroepsgeheim en de *zwijgplicht* van overheidsambtenaren.

¹²¹ Zie o.m. E. CLAEYS-LEBOUCQ en S. LIEVENS, «Privacy bij het aangaan en het behoud van een dienstbetrekking», *R.W.*, 1975-76, 769.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 3 DECEMBER 1979

Voorzitter: de h. Gerniers

Raadsheer-rapporteur: de h. Closon

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaten: mrs. Simont en Van Ryn

Rechtsingang — Dagvaarding — Termijn — Wachttermijn — Vervaldag in de termijn begrepen.

De bij art. 707 Ger. W. bepaalde gewone termijn van acht dagen is een wachttermijn. De gedagvaarde partij kan niet verplicht worden te verschijnen vóór het verstrijken van die termijn.

De op 24 september 1974 voor 2 oktober 1974 betekende dagvaarding heeft de bij art. 707 Ger. W. vastgestelde en overeenkomstig de artt. 52 en 53 Ger. W. berekende termijn van acht dagen niet in acht genomen.

H. t/ D.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 februari 1979 door het Arbeidshof te Luik, afdeling Namen, gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 48, 52, 53, 707, 710, 860, 861, 862 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de hoofdvordering niet ontvankelijk verklaart op grond dat bij het op 24 september 1974 betekende exploit van rechtsingang werd gedagvaard voor de zitting van 2 oktober 1974 van de Arbeidsrechtbank te Namen zodat de bij artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven termijn van acht dagen, die slechts op 2 oktober 1974 om middernacht verstreek, niet in acht zou zijn genomen,

terwijl de bij artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven termijn van acht dagen overeenkomstig de artikelen 52 en 53 van datzelfde wetboek wordt berekend; hij dus begint te lopen te nul uur van de dag na de «dies a

quo» (artikel 52 van het Gerechtelijk Wetboek) en de «dies ad quem» in de termijn begrepen is (artikel 53 van het Gerechtelijk Wetboek), zodat de handeling waarvoor een termijn wordt toegestaan op geldige wijze op de vervalldag kan worden verricht; deze regel toepasselijk is zowel op de termijnen gedurende welke een handeling op straffe van verval moet worden verricht als op de termijnen die aan een handeling op straffe van nietigheid moeten voorafgaan (artikel 48 van het Gerechtelijk Wetboek); daaruit volgt dat de verschijning op geldige wijze kan plaatsvinden op de dag waarop de bij artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde termijn verstrijkt; het arrest bijgevolg niet zonder schending van de artikelen 53 en 707 van het Gerechtelijk Wetboek en de andere in het middel aangevoerde bepalingen kon beslissen dat het exploit van rechtsingang nietig was omdat het, nu het op 24 september 1974 werd betekend, de dag om te verschijnen op 2 oktober 1974 vaststelde, dus op de vervalldag van de «gewone termijn van dagvaarding»:

Overwegende dat de bij artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde gewone termijn van acht dagen een wachttermijn is, en dat de gedagvaarde niet kan verplicht worden te verschijnen voor het verstrijken van die termijn;

Dat de op 24 september 1974 betekende dagvaarding de bij die bepaling voorgeschreven termijn slechts vanaf 25 september 1974 kon doen lopen en dat de luidens artikel 53 van datzelfde wetboek in de termijn begrepen vervalldag bijgevolg 2 oktober 1974 was;

Overwegende dat de op 24 september 1974 voor 2 oktober 1974 betekende dagvaarding de bij artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek vastgestelde en overeenkomstig de artikelen 52 en 53 van datzelfde wetboek berekende termijn van acht dagen niet in acht heeft genomen;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen, verwerpt de voorziening; veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Men leze de noot bij bovenstaand arrest van P. Rouard, *J.T.*, 1980, 222; zie tevens de rechtspraak en rechtsleer vermeld in de noot J.L. bij Rb. Dendermonde, 8 december 1978, *R.W.*, 1978-79, 2830.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 12 MAART 1980

Eerste voorzitter: de h. Wauters

Raadsheer-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaat: mr. Houtekier

1. Hoger beroep — Toelaatbaarheid — Partijen in hoger beroep — 2. Rechtsmiddelen — Onsplitsbaarheid — Solidariteit — 3. Onrechtmatige daad — Veroordeling tot betaling van herstellingskosten — Niet-uitvoerbaar bij voorraad — Uitvoering van herstellingen.

1. De rechter in hoger beroep moet van ambtswege de toelaatbaarheid van het hoger beroep onderzoeken.

Een partij in het geding in eerste aanleg, die niet in hoger beroep is gekomen noch gedagvaard en die noch vrijwillig noch gedwongen is tussengekomen, is geen partij voor de rechter in hoger beroep, ook al is zij verschenen en is door en tegen haar geconcludeerd.

2. De solidariteit tussen de veroordeelde partijen maakt de gezamenlijke tenuitvoerlegging van de onderscheiden beslissingen waartoe het geschil aanleiding geeft, materieel niet onmogelijk zoals bedoeld in art. 31 Ger. W.

3. De niet-uitvoerbaarheid bij voorraad van de veroordeling tot betaling van de herstellingskosten, belet niet tijdig de nodige herstellingen te laten uitvoeren om die kosten te beperken.

Het kan een daad van goed huisvader zijn herstellingen uit te voeren, hoewel de aansprakelijkheid en het bedrag van de schadevergoeding nog betwist zijn.

W. t/ B. e.a.

Gelet op de bestreden arresten, op 17 januari en 18 april 1978 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 31, 812, 813, 820, 822, 824, 825, 826, 1042, 1053, 1064, 1138, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek, 1197, 1200, 1208 en 1214 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest van 17 januari 1978 de debatten heropent ten einde na te gaan of architect Jean C. in de procedure in hoger beroep betrokken werd en het arrest van 18 april 1978 architect C. buiten de zaak stelt en verder voor recht zegt dat alle verweerders solidair aansprakelijk zijn voor het schadegeval, de door eiser geleden schade bepaalt op 287.393 fr. en na compensatie de verweerders solidair veroordeelt om aan eiser de som van 255.841 fr. te betalen op grond dat architect Jean C., die tegen het vonnis zelf niet in hoger beroep kwam, door geen enkel van de drie verweerders, die beroep aantekenden, in de procedure van hoger beroep werd betrokken,

terwijl, eerste onderdeel, architect C. op de terechtzitting van 20 december 1977 van de tweede kamer van het hof van beroep als geïntimeerde verschenen was en zijn raadsman

ook gepleit en geconcludeerd had, en eiser ook tegen hem had geconcludeerd en daarvan geen afstand heeft gedaan, zodat C. ten onrechte daarna door het arrest van 18 april 1978 buiten de zaak wordt gesteld (schending van de artikelen 812, 813, 820, 822, 824, 825, 826, 1042, 1064, 1068 en 1138, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, de door eiser ingestelde oorspronkelijke vordering niet enkel tot solidaire veroordeling strekte van de verweerders, maar ook van architect C., die trouwens door het beroepen vonnis solidair met de verweerders was veroordeeld, zodat het geschil met deze partijen onsplitsbaar is (schending van de artikelen 31 van het Gerechtelijk Wetboek, 1197, 1200, 1208 en 1214 van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, de verweerders hun hoger beroep in dat geval niet alleen hadden moeten richten tegen alle partijen met wie zij strijdige belangen hadden, maar bovendien architect C. ten laatste voor de sluiting van de debatten in de zaak hadden moeten betrekken, op straf van niet toelating van hun hoger beroep (schending van de artikelen 31 en 1053 van het Gerechtelijk Wetboek):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechtbank van eerste aanleg de eerste, tweede en laatste verweerder, alsmede de rechtsvoorganger van de verweerders onder 3, veroordeeld heeft «solidair om aan eiser te betalen de som van 258.838 fr. te vermeerderen met de gerechtelijke interesten en alle kosten van het geding, inbegrepen die van expertise»;

Overwegende dat de eerste en tweede verweerder, alsmede de rechtsvoorganger van de verweerders onder 3, hoger beroep instelden tegen eiser die incidenteel beroep tegen hen instelde;

Overwegende dat de laatste verweerder, C. Jean, niet in hoger beroep is gekomen en het hoger beroep evenmin tegen hem werd ingesteld;

Overwegende dat C. Jean nochtans werd betiteld als «tweede appellant» in de conclusie op 28 januari 1976 neergelegd door eiser, als «vierde verweerder» in de conclusie op 4 maart 1976 neergelegd door eerste en tweede verweerder, en als «appellant» in de conclusies op 14 april en 27 september 1976 neergelegd door de verweerders onder 3; dat laatste verweerder zelf in een conclusie neergelegd op 26 april 1976 zich betitelde als «geïntimeerde»;

Overwegende dat het hof van beroep bij arrest van 17 januari 1978 dan ook de debatten heropende ten einde de partijen in de gelegenheid te stellen onder meer de vraag te beantwoorden of «Jean C. in de procedure in hoger beroep betrokken werd en, zo ja, in welke hoedanigheid»;

Overwegende dat naderhand laatste verweerder niet meer geconcludeerd heeft; dat de andere partijen de gevraagde uitleg niet hebben verstrekt; dat eiser in latere conclusies verweerder C. eenmaal als «appellant» en tweemaal als «geïntimeerde» betitelt, terwijl de verweerders onder 3 in hun eveneens latere conclusie C. als «geïntimeerde» betitelen;

Overwegende dat het hof van beroep van ambtswege de ontvankelijkheid van de hogere beroepen moet onderzoeken;

Overwegende dat een partij in het geding in eerste aanleg, die niet in hoger beroep is gekomen noch gedagvaard en die noch vrijwillig noch gedwongen is tussengekomen, geen partij voor de rechter in hoger beroep is, ook al is zij verschenen en werd door en tegen haar geconcludeerd;

Overwegende dat het arrest derhalve terecht beslist «dat de architect Jean C., die tegen het vonnis zelf niet in hoger beroep kwam, door geen enkel van de drie appellanten in de procedure van hoger beroep werd betrokken» en dat, wanneer eiser «veroordelingen vordert tegen 'tweede geïntimeerde', zulks ten onrechte is, daar er slechts één enkele geïntimeerde is, hijzelf», zijnde eiser;

Dat het onderdeel niet kan aangenomen worden;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechtbank van eerste aanleg de eerste, de tweede en de laatste verweerder, alsmede de rechtsvoorganger van de verweerdens onder 3, veroordeeld heeft «solidair om aan eiser te betalen de som van 258.838fr. te vermeerderen met de gerechtelijke interesten en alle kosten van het geding, inbegrepen die van expertise»;

Overwegende dat deze solidariteit nochtans niet de gezamenlijke tenuitvoerlegging van de onderscheiden beslissingen waartoe het geschil aanleiding geeft, materieel onmogelijk maakt zoals bedoeld in artikel 31 van het Gerechtelijk Wetboek; dat het geschil derhalve niet onsplitsbaar is;

Dat het onderdeel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 28, 1068, 1397, 1398 van het Gerechtelijk Wetboek, 1137, 1142, 1144, 1147, 1148 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest van 18 april 1978 de door eiser ingestelde vorderingen wegens herstellingskosten ten belope van 526.683 fr., aangepast aan de prijzen in de bouwsector, verwerpt op grond: dat eiser vordert dat de herstellingskosten aan de huidige prijzen worden aangepast; dat de deskundige zijn verslag indiende op 16 oktober 1967; dat een contractueel benadeelde die tot herstelling wenst over te gaan, zulks moet doen als een goed huisvader en hij een fout begaat door dat niet tijdig te doen en niet te beletten dat de herstellingskosten mettertijd toenemen; dat er wel omstandigheden zouden kunnen zijn die eiser verhinderd hebben als een goed huisvader tijdig de herstelling, als hij ze wilde doen, uit te voeren, maar dat hij van zulke omstandigheden geen gewag maakt; dat de nadelige gevolgen van een herstelling die eiser thans nog zou willen ondernemen, niet ten laste van de verweerdens kunnen worden gelegd,

terwijl, eerste onderdeel, het beroepen vonnis, ondanks de vraag van eiser, de veroordeling van de verweerdens tot betaling van de herstellingskosten niet uitvoerbaar bij voorraad had verklaard, zodat eiser, ten gevolge van het door de verweerdens tegen dit vonnis ingestelde hoger beroep, niet gerechtigd was tot voorlopige tenuitvoerlegging voor de herstellingskosten over te gaan (schending van de artikelen 28, 1068, 1397 en 1398 van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, nu de verweerdens hun gehele of gedeeltelijke aansprakelijkheid alsook de toegekende bedragen bleven betwisten, de uitvoering van de herstellingen zelf op risico van eiser zou gebeuren, zodat het arrest ten onrechte oordeelt dat eiser als een goed huisvader de herstellingen had moeten laten uitvoeren (schending van de artikelen 1397, 1398 van het Gerechtelijk Wetboek, 1137, 1142, 1144, 1147 en 1148 van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, de beweegredenen van het arrest, volgens welke er omstandigheden kunnen bestaan die eiser verhinderd hebben als een goed huisvader de herstellingen

tijdig uit te voeren, inhouden dat de vertraging niet alleen aan eiser te wijten is, zodat hem ten onrechte alle schadevergoeding desaan gaande geweigerd wordt; in alle geval de bestreden beslissing dientengevolge niet wettelijk verantwoord is (schending van de artikelen 1137, 1142, 1144, 1147, 1148 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de niet-uitvoerbaarheid bij voorraad van de veroordeling van de verweerdens tot betaling van de herstellingskosten, eiser niet belette tijdig de nodige herstellingen te laten uitvoeren om die kosten te beperken;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het de daad van een goed huisvader kan zijn herstellingen uit te voeren, hoewel de aansprakelijkheid en het bedrag van de schadevergoeding nog betwist zijn;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat, wanneer het arrest beschouwt dat «er wel omstandigheden zouden kunnen zijn die geïntimeerde (thans eiser) verhinderd hebben als een goed huisvader tijdig de herstelling, als hij ze wilde doen, uit te voeren, maar hij van zulke omstandigheden geen gewag maakt», zulks niet «inhoudt» dat de vertraging niet alleen aan eiser te wijten is;

Dat het onderdeel op een onjuiste uitlegging van het arrest berust;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen, verwerpt de voorziening; veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 17 JUNI 1980

Voorzitter: baron Richard

Raadsheer-rapporteur: de h. Boon

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaat: mr. d'Udekem d'Acoz

1. Onrechtmatige daad — Oorzakelijk verband — Verkeersongeval — 2. Wegverkeer — Niet te voorziene hindernis.

1. De rechter die vaststelt dat de omstandigheid dat de voorranghebbende bestuurder over de middellijn van de rijbaan reed, het zicht alleen maar beter kon maken voor de van rechts komende voorrangschuldige bestuurder, kan daar wettelijk uit afleiden dat het ongeval zich ook zonder een overtreding van art. 9.3 van het Wegverkeersreglement door de voorranghebbende bestuurder zou hebben voorgedaan zoals het zich heeft voorgedaan en dat die overtreding derhalve geen oorzakelijk verband had met het ongeval.

2. De niet-inachtneming door een weggebruiker van een bepaling van het Wegverkeersreglement kan wegens de omstandigheden een niet te voorziene hindernis opleveren voor een bestuurder.

C. t/ G.

Gelet op het bestreden vonnis, op 20 december 1979 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Leper;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de tegen eiser ingestelde strafvordering;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 9.3 van het Wegverkeersreglement,

doordat het vonnis oordeelt dat de gebeurlijke overtreding van dat artikel door verweerder niet in oorzakelijk verband staat met het gebeurde,

terwijl dat artikel aan elke bestuurder die de rijbaan volgt, oplegt zo dicht mogelijk bij de rechtersrand van de rijbaan te blijven, buiten de in het reglement bepaalde uitzonderingsgevallen; de omstandigheid dat een bestuurder de voorrang van doorgang geniet en dat die voorrang zich uitstrekt over de gehele breedte van de weg, hem er niet van ontslaat die wettelijke bepaling in acht te nemen:

Overwegende dat het middel, hoewel het uitsluitend de schending van artikel 9.3 van het Wegverkeersreglement aanvoert, erop neerkomt te beweren dat het vonnis ten onrechte oordeelt dat er geen oorzakelijk verband bestond tussen de gebeurlijke overtreding van bedoelde reglementaire bepaling door verweerder en het ongeval;

Overwegende dat het vonnis, in verband met een gebeurlijke overtreding door verweerder van artikel 9.3 van het Wegverkeersreglement, oordeelt: «Dat G. over de denkbeeldige middellijn van de rijbaan en wellicht op de theoretische linkerrijsstrook gezien in de richting Westvleteren reed, kon het zicht van C. op de aankomende vrachtwagen, gelet op de configuratie van het kruispunt alleen maar beter maken. Anders ware het geweest indien de ondergeschikte weg van waaruit C. het Krombekeplein moest oprijden, links van laatstgenoemde straat had gelegen gezien in de richting Westvleteren. De theoretische overtreding door G. van artikel 9.3. van het wegverkeersreglement heeft met het ongeval geen oorzakelijk verband, nu blijkt dat C. de aankomende vrachtwagen G. had moeten merken en hem de voorrang had moeten verlenen, terwijl uit niets blijkt dat G. een onaangepaste snelheid voerde die C. in zijn normale verwachtingen zou hebben verschalkt»;

Overwegende dat, uit de elementen die hij in feite en derhalve op onaantastbare wijze vaststelt, de rechter wettelijk heeft kunnen afleiden dat het ongeval zich ook zonder een eventuele overtreding van artikel 9.3 van het Wegverkeersreglement door verweerder zou hebben voorgedaan zoals het zich heeft voorgedaan en dat die overtreding derhalve geen oorzakelijk verband had met het ongeval;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van artikel 10.1, 1° en 3°, van het Wegverkeersreglement,

doordat het vonnis oordeelt dat verweerder geen overdreven snelheid voerde,

terwijl hij een bewezen snelheid van 100 km. per uur in de dorpskom ontwikkelde en aldus zijn snelheid niet geregeld had, zoals vereist wegens de plaatsgesteldheid, haar belemmering, de verkeersdichtheid, het zicht, de staat van de

weg, de staat en de lading van zijn voertuig, opdat de snelheid geen ongevallen zou kunnen veroorzaken noch het verkeer hinderen, en tevens aldus niet kon stoppen voor een hindernis die kon worden voorzien; de gebeurlijke overtreding van eiser een voor verweerder te voorziene hindernis uitmaakte;

Overwegende dat het vonnis de overdreven snelheid van verweerder niet bewezen acht op grond van de in cassatie onaantastbare feitelijke beoordeling die in het antwoord op het eerste middel is weergegeven;

Dat het middel in zoverre niet ontvankelijk is;

Overwegende, voor het overige, dat het vonnis oordeelt: «G. daarentegen kon niet verwachten dat C. uit een ondergeschikte weg plots redelijk snel, zoals C. zelf heeft verklaard, de hoofdbaan zou oprijden en dwarsen en aldus voor G. een onvoorzienbare hindernis uitmaakte»;

Overwegende dat de niet-inachtneming door een weggebruiker van een bepaling van het Wegverkeersreglement, wegens de omstandigheden, een niet te voorziene hindernis kan opleveren voor een bestuurder;

Dat de rechter, ten deze, uit de in feite en dan ook op onaantastbare wijze vastgestelde omstandigheden wettig heeft kunnen afleiden dat de wagen van eiser een onvoorzienbare hindernis uitmaakte voor verweerder;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de door verweerder tegen eiser ingestelde civielrechtelijke vordering;

Overwegende dat eiser geen bijzonder middel aanvoert;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

RAAD VAN STATE

8e KAMER — 30 APRIL 1980

Voorzitter: de h. Adriaens

Staatsraden: de hh. Depondt en Debaedts (rapporteur)

Auditeur: de h. De Brabandere

Advocaten: mrs. Eeckhout loco Risopoulos en Denys

Taalgebruik — Decreet van 19 juli 1973 — Akten van vennootschappen — Aanstelling van zaakvoerder — Optreden voor de Raad van State.

De akte waarbij de zaakvoerder van een P.V.B.A. wordt aangesteld, is blijkens art. 7, b, 8°, van de Handelsvennootschapswet een wettelijk voorgeschreven akte.

Als in strijd met het voorschrift van de artt. 2 en 5, eerste lid, van het taaldecreet van 19 juli 1973 de akte van aanstelling van de zaakvoerder van een P.V.B.A. in het Frans is verleden, heeft dat, met toepassing van art. 10, eerste lid, van het decreet, de nietigheid van de aanstelling tot gevolg. De aldus aangestelde zaakvoerder kan niet geldig optreden bij het instellen van een annulatieberoep bij de Raad van State.

P.V.B.A. M. t/ Gemeente Hoeilaart
en Gemeente Overijse

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van: 1° het besluit van 24 maart 1977 van de gemeenteraad van Hoeilaart waarbij deze een aanvullend reglement op het wegverkeer vaststelt houdende instelling van een parkeerverbod op het gedeelte van de Brusselse Steenweg gelegen tussen de J. Lindtsstraat en de Rijksweg Mechelen-Charleroi; 2° het besluit van 20 april 1977 van de gemeenteraad van Overijse waarbij deze een gelijkaardig reglement vaststelt houdende instelling van een parkeerverbod over de gehele lengte van de Terblokstraat;

Overwegende dat de eerste tegenpartij in de eerste plaats opwerpt dat de oprichtingsakte van de verzoekende partij niet overeenkomstig de wet in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt en dat het beroep derhalve krachtens artikel 11 van de Vennootschapswet niet ontvankelijk is; dat de eerste tegenpartij tot staving van deze exceptie betoogt, dat het taaldecreet van 19 juli 1973 op de verzoekende partij toepasselijk is omdat zij een permanente exploitatiezetel in het Nederlands taalgebied heeft, dat de oprichtingsakte van de verzoekende partij een «wettelijk voorgeschreven akte of bescheid» is zodat ze volgens het bedoelde taaldecreet in het Nederlands diende te worden opgemaakt en bekendgemaakt, en bij ontstentenis daarvan de oprichtingsakte nietig is;

Overwegende dat de verzoekende partij repliceert dat de P.V.B.A. M. werd opgericht bij akte van 5 maart 1962, dus vóór de inwerkingtreding van het taaldecreet van 19 juli 1973, dat geen terugwerkende kracht heeft, en dat overigens dit decreet slechts van toepassing is op de sociale verhoudingen tussen werkgevers en werknemers;

Overwegende dat luidens artikel 1, eerste lid, van het reeds meer genoemde decreet van 19 juli 1973 dit decreet het taalgebruik regelt ook «voor de wettelijk voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen»; dat de oprichtingsakte van de P.V.B.A. M. luidens artikel 4 van de bij koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen een zodanige akte is; dat anderzijds de nietigheid ingesteld bij artikel 10, eerste lid, van het vermelde decreet luidens het laatste lid van hetzelfde decreetartikel eveneens geldt ten aanzien van de akten en bescheiden van de ondernemingen, voorgeschreven bij wetten en reglementen, die reeds overeenkomstig artikel 52, § 1, van het koninklijk besluit van 18 juli 1966 houdende coördinatie van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, in het Nederlands dienden te worden gesteld; dat luidens de zoëven genoemde bepaling van het koninklijk besluit van 18 juli 1966 de privé-bedrijven voor de akten en bescheiden die voorgeschreven zijn bij de wetten en reglementen de taal van het gebied waar hun exploitatiezetels gevestigd zijn, gebruiken; dat de exploitatiezetel van verzoekende partij in het Nederlands taalgebied gevestigd is; dat evenwel de oprichtingsakte van de P.V.B.A. M. werd verleden op 5 maart 1962 en bij uittreksel bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 21 maart 1962, dus vóór de inwerkingtreding ook van de taalwet van 2 augustus 1963, zodat zij inderdaad, zij het dan om een andere reden dan die welke wordt aangevoerd door de verzoekende partij, niet kan getroffen zijn door de bij artikel 10, eerste lid, van het taaldecreet van 19 juli 1973 ingevoerde nietigheid; dat de exceptie derhalve niet gegrond is;

Overwegende dat de eerste tegenpartij als tweede exceptie van niet-ontvankelijkheid opwerpt dat de verzoekende vennootschap «ten opzichte van derden niet geldig vertegenwoordigd (is)» omdat «de benoemingsbeslissingen slechts tegenstelbaar zijn na wettelijke publikatie, d.w.z. in het Nederlands voor een vennootschap met de maatschappelijke zetel of een exploitatiezetel in het Nederlandse taalgebied in toepassing van het decreet van 19 juli 1973»; dat met deze exceptie blijkbaar bedoeld wordt dat het annulatieberoep niet ontvankelijk is omdat bij het instellen ervan de P.V.B.A. vertegenwoordigd was door een zaakvoerder wiens mandaat nietig is op grond van artikel 10, eerste lid, van het taaldecreet van 19 juli 1973 doordat zijn aanstellingsakte niet, overeenkomstig de artikelen 2 en 5, eerste lid, van hetzelfde decreet in het Nederlands is gesteld;

Overwegende dat de verzoekende partij op deze exceptie op dezelfde wijze repliceert als op de eerste exceptie;

Overwegende dat de akte waarbij de zaakvoerder van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt aangesteld, blijkens artikel 7, b, 8°, van de reeds vermelde gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen een wettelijk voorgeschreven akte is;

Overwegende dat in de oprichtingsakte van de P.V.B.A. van 5 maart 1962 Jean Louis C. als zaakvoerder werd aangewezen; dat de algemene vergadering van 13 januari 1975, na het ontslag van C., W. in die hoedanigheid aanstelde; dat de akte verleden voor notaris X. te Y. op 14 maart 1977 en houdende coördinatie van de statuten, vermeldt dat Michel B. als zaakvoerder van de vennootschap is aangesteld; dat Michel B. in ieder geval werd aangesteld na het inwerkingtreden van het taaldecreet van 19 juli 1973, d.i. na 16 september 1973; dat blijkens de door de verzoekende partij neergelegde stukken de aanstellingsakte van Michel B. uitsluitend in het Frans werd verleden; dat zulks in strijd is met het voorschrift van de artikelen 2 en 5, eerste lid, van het reeds meer genoemde decreet, en de toepassing van artikel 10, eerste lid, van hetzelfde decreet de nietigheid van de aanstelling tot gevolg heeft; dat Michel B. derhalve niet geldig namens de P.V.B.A. M. kon optreden bij het instellen van het onderhavige annulatieberoep; dat de opgeworpen exceptie van niet-ontvankelijkheid gegrond is,

Besluit:

Het beroep is verworpen.

NOOT—

Dit arrest bevat een correcte toepassing van het taaldecreet 1973. Het poneert terecht dat de akten van vennootschappen binnen het toepassingsgebied van het decreet vallen.

Wat de sanctie van absolute nietigheid van wettelijke voorgeschreven akten en bescheiden betreft, beslist de Raad (impliciet) dat deze retroactief effect sorteert tot en met de inwerkingtreding van de taalwet van 2 augustus 1963 (art. 10, laatste lid, taaldecreet).

Een en ander ligt in de lijn van een ter zake reeds gevormde rechtspraak (zie o.m. I. De Weerd, *Taalgebruik in het bedrijfsleven*, 1980, 122 p.; R. Blanpain e.a., *Taaldecreet in de praktijk*, 1978, 136 p)

R. Blanpain
K.U.Leuven

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 31 OKTOBER 1979

Voorzitter: de h. Caron

Raadsheren: de hh. Verdoodt en Van Malderen

Advocaten: mrs. Declerck, Portaux loco Reynders en Jordens loco Theunis

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Zaken —
1. Verzakking in weg tussen de spoorstaven — Gebrek —
2. Bewaring — Openbare wegen — Concessie.

1. Een verzakking in de weg tussen spoorstaven die normaal niet voorzienbaar is voor een gemiddeld aandachtig weggebruiker, dient als een gebrek in de weg te worden beschouwd, te wijten aan een gebrek aan onderhoud, waardoor het rechtmatig vertrouwen van het slachtoffer bedrogen wordt.

2. De concessionaris die gemachtigd wordt op zijn privé-domein wegen aan te leggen en te exploiteren (ten deze een verbindingsspoorweg), dient deze zelf te onderhouden.

De C. en J. t/ Belgische Staat
en N.V. T.

Overwegende dat de eerste rechter een behoorlijke beschrijving gaf van de objectieve bestanddelen van het ongeval, op 4 juli 1972 overkomen aan wijlen Marcel J. te Tienen; dat het hof hiernaar verwijst;

Overwegende dat uit het strafdossier blijkt dat het slachtoffer uit het stadscentrum van Tienen kwam gereden in de richting van Sint-Truiden, met zijn rijwiel met hulpmotor, op de gelijkgrondse gekasseide berm, gelegen naast de betonnen staatsbaan Brussel-Luik, ter hoogte van de Aandorenstraat alwaar laatstgenoemde baan gedwarst wordt door de private en geconcedeerde spoorweg, toebehorend aan tweede geïntimeerde en gelegen in een dwarsliggend kasseigedeelte, waarin zich — tussen de spoorstaven een inzakking van 0,10 m voordeed, ten gevolge waarvan het slachtoffer ten val kwam;

Overwegende dat geïntimeerden ten onrechte aan het slachtoffer een fout ten laste leggen, bestaand in de miskenning van artikelen 12/1 en 27/1 van het Verkeersreglement van 14 maart 1968;

Overwegende dat de eerste rechter terecht de beweerde miskenning van artikel 12/1 weerlegde op grond van argumenten, die het hof bijvalt; dat volledigheidshalve kan verwezen worden naar de passus uit het proces-verbaal van 4 juli 1972 van de politie van Tienen, waarin vermeld staat: «kasseistrook, die mede als rijbaan gebezigd wordt»;

Overwegende dat in hetzelfde proces-verbaal overigens uitdrukkelijk vermeld wordt dat het slachtoffer «van het centrum afgereden kwam, met matige snelheid», waardoor meteen de beweerde overtreding van artikel 27/1 ontzenuwd wordt;

Overwegende dat uit de gegevens van de zaak blijkt dat de verzakking tussen de spoorstaven gelegen, verholten en normaal niet voorzienbaar was voor een gemiddeld aandachtig weggebruiker, zodat zij als een gebrek in de weg voorkwam, te wijten aan een gebrek aan onderhoud waardoor het rechtmatig vertrouwen van het slachtoffer verschalkt werd en als de uitsluitende oorzaak van de schade dient te worden bestempeld;

Overwegende dat krachtens artikel 1384, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek de bewaarder van de zaak aansprakelijk is voor de gebreken, waarmee de zaak behept is;

Overwegende dat de bewaring van het wegnnet onder de bevoegdheid valt van de overheid, tot wier domein het behoort (Dalcq, «Examen de jurisprudence 1963 à 1967», R.C.J.B., 1968, nr. 49);

Overwegende dat tweede geïntimeerde ingevolge concessie bij ministerieel besluit van 2 september 1905 door de Maatschappij der Belgische Spoorwegen gemachtigd werd op haar domein tussen haar twee fabrieken een verbindingsspoorweg aan te leggen en te exploiteren;

Overwegende dat eerste geïntimeerde dan ook terecht aanvoert in haar brief van 22 maart 1974 dat het onderhoud en de wegverharding tussen de sporen ten laste valt van de concessiehoudster, tweede geïntimeerde;

Overwegende dat de concessionaris de wegen die hij gemachtigd werd aan te leggen en te exploiteren, zelf dient te onderhouden (R.P.D.B., Complément II, v^o Concession, blz. 260, nr. 205); dat laatstgenoemde het tegendeel niet bewijst;

Overwegende dat derhalve ter zake geen fout van eerste geïntimeerde, concessiegever, bewezen is, zodat tegen eerste geïntimeerde gerichte het hoger beroep, als ongegrond dient te worden afgewezen;

Overwegende dat de verklaring van de h. Michel S., aangestelde van tweede geïntimeerde, duidelijk aantoonde en bevestigt dat tweede geïntimeerde aansprakelijk is voor het onderhoud van de spoorweg, over heel zijn uitgestrektheid, dus ook op dat deel, dat over de openbare weg loopt;

Dat de heer S., afdelingsoverste van het onderhoud van de spoorwegen, verklaarde: «onze sporen lopen over het wegdek, in de maand mei is door onze diensten een laatste herkasieing van het wegdek gebeurd; inmiddels zijn onderhandelingen aanhangig voor herstel van dit wegdek door de aannemer Hottat van Oplinter; heden nog worden de eerste kasseiingswerken aangevangen, wij zijn voor gebeurlijke ongevallen verzekerd ... wij zullen onze verzekering in kennis stellen»;

Overwegende dat, dientengevolge, tweede geïntimeerde uitsluitend aansprakelijk is voor de gevolgen van het ongeval;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER — 31 MAART 1980

Voorzitter: de h. Meers

Raadsheren: de hh. Janssens (rapporteur) en Van Gelder
Openbaar ministerie: de h. Vandeplas

Advocaten: mrs. Speyer en Van Lidth de Jeude

Inkomstenbelasting — Personenbelasting — Alimentatiegelden — Achterstallige betalingen.

De term «regelmatig» in artikel 67, 3°, W.I.B. kan slechts «periodiek» betekenen.

Bepalend is het periodiek karakter van de uitvoering van de alimentatieverplichtingen en niet het verschuldigd zijn: een betaling van alimentatiegelden post factum kan niet

worden beschouwd als periodiek of «regelmatic» in de zin van artikel 67, 3°, W.I.B.

F. t/ Belg. Staat

De administratieve procedure

Op 5.3.1975 diende Anna F. bezwaar in tegen twee aanslagen in de personenbelasting, navorderingen betreffende het aanslagjaar 1972: kohierartikel nr. 332798 (446.459fr.) en kohierartikel nr. 445365 (459.051fr.).

Uit de voorgebrachte stukken blijkt dat de feiten, die aan de oorsprong van de betwisting liggen, als volgt kunnen samengevat worden:

— Bij vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 8.6.1960 werd de echtscheiding tussen F. en De K. in haar voordeel toegelaten en op 16.9.1960 werd dit vonnis overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand,

— De K. weigerde onderhoudsgeld te betalen zoals bepaald in art. 301 B.W.,

— bij vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 12.1.1968 werd de ex-echtgenoot van A. F. veroordeeld om 17.000fr. per maand te betalen vanaf 13.7.1967,

— bij arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 15.6.1971 (voormeld vonnis gedeeltelijk wijzigend) werd de ex-echtgenoot van A. F. veroordeeld om haar 20.000fr. per maand te betalen vanaf 16.9.1960,

— In 1971 ontving F., ter uitvoering van dit arrest, in één keer 240.000fr. (voor het lopende jaar) en 1.746.000fr. achterstallen.

De fiscale toestand voor F. kende, voor het aanslagjaar 1972, de volgende evolutie:

— Zij deed voor dit aanslagjaar een aangifte van 304.670fr. (onroerend: 54.000fr., roerend: 33.500fr. en bedrijf: 240.000fr.) waarop zij werd belast (vandaar de 1e niet-betwiste aanslag onder art. 306.763),

— Bij bericht van wijziging van 13.6.1973 werd aan F. meegedeeld dat — ingevolge de alimentatiegelden door haar ontvangen van haar ex-echtgenoot ten bedrage van 1.986.000fr. — de achterstallen in voormeld bedrag begrepen (nl. 1.746.000fr.) afzonderlijk (22%) belastbaar waren (vandaar de 2e en betwiste aanslag onder art. 332798),

— Bij bericht van aanslag van ambtswege van 11.12.1974 werd aan F. meegedeeld dat de in 1971 ontvangen achterstallige alimentatiegelden geglobaliseerd dienden te worden en niet vielen onder het gunstregime van afzonderlijke taxatie (vandaar de 3e en betwiste aanslag onder art. 445365).

De directeur van de directe belastingen komt, samengevat tot de volgende bestreden beslissingen:

A) T.a.v. art. 332798

Het bezwaarschrift van F. is te laat ingediend (art. 272 W.I.B.) en de artikelen 277, § 1, en 277, § 3, kunnen niet toegepast worden (geen overbelasting en geen overschot van de voorheffingen en voorafbetalingen).

B) T.a.v. art. 445.336

— De aanslag is rechtsgeldig gevestigd met inachtneming van de artikelen 257, 258, 259 en 264 van het W.I.B.,

— de achterstallige belaste alimentatiegelden zijn terecht geglobaliseerd aangezien art. 93, § 1, 3°, b, van het W.I.B. niet kan worden toegepast en de voorwaarden van art. 67, 3°, en art. 69 W.I.B. vervuld zijn,

— daar F. het bewijs voorbrengt dat zij in 1971 10.840fr. interesten betaalde i.p.v. 7.544 fr. (interesten bedoeld in art. 71, § 1, 2°, W.I.B.) aan de N.V. Antwerpse Hypotheekkas wordt de betwiste aanslag herzien op grond van een netto belastbaar inkomen van 2.064.640fr. (i.p.v. 2.067.936fr.),

— op voormelde herziening na wordt het bezwaarschrift afgewezen.

De gerechtelijke procedure (beroep)

Overwegende dat hierna achtereenvolgens de betwiste aanslagen onder nr. 332798 en onder nr. 445365 zullen worden beoordeeld en dat vervolgens de gevolgen van deze beoordeling t.a.v. de eerste niet betwiste aanslag onder nr. 306 763 zullen worden vastgesteld;

A. Ten aanzien van art. 332798

1) De ontvankelijkheid van het bezwaar

Overwegende dat niet betwist wordt dat het bezwaarschrift van F., indien het alleen gericht was tegen de aanslag onder nr. 332 758, tardief en dus niet ontvankelijk zou zijn op grond van art. 272 W.I.B.;

Overwegende dat de Belgische Staat echter ook de toepassing van art. 268 W.I.B. blijft verwerpen met de bewering dat de beide litigieuze aanslagen (art. 332798 en 445365) «niet algeheel» op dezelfde bestanddelen zijn gevestigd;

Overwegende dat de Belgische Staat in zijn conclusie (p. 10) de diverse bestanddelen nog eens nauwkeurig opsomt; dat de lezing van deze opsomming aantoonde dat drie bestanddelen onbetwistbaar dezelfde zijn voor de beide aanslagen, namelijk de «inkomsten uit onroerende goederen» (54.000fr.), de «inkomsten uit roerende goederen» (33.750fr.) en «aftrekbaar» (7.814fr.); dat de belaste «onderhoudsgelden» verschillend opgesomd worden in deze zin dat in art. 445365 deze gelden globaal belastbaar worden gesteld (1.988.000fr.) terwijl in art. 332798 deze gelden gedeeltelijk (240.000fr.) worden gevoegd bij de inkomsten van 1971 en gedeeltelijk (1.746.000fr.) afzonderlijk belastbaar worden gesteld; dat uit het fiscaal dossier evenwel overduidelijk blijkt dat het in de beide gevallen (art. 332798 en art. 445.365) gaat om dezelfde gelden in één keer (1.988.000fr.) betaald door de ex-echtgenoot van F.;

Overwegende dat het zo opvallend duidelijk is dat de bestanddelen van de beide betwiste aanslagen (332798 en 445365) dezelfde zijn — en dat er slechts een verschil is in de fiscale appreciatie door de administratie van dezelfde bestanddelen —, dat het niet uit te maken is of het volgehouden standpunt van de Belgische Staat (dat het in de beide aanslagen niet gaat om «dezelfde bestanddelen» in de zin van art. 268 W.I.B.) al dan niet ernstig bedoeld is;

Overwegende dat het bezwaarschrift van F. ingesteld tegen de aanslag art. 332798 ontvankelijk is aangezien de ontvankelijkheid van hetzelfde bezwaarschrift ingesteld tegen de aanslag art. 445365 (terecht) niet betwist wordt en beide aanslagen gevestigd zijn op dezelfde bestanddelen (art. 268 W.I.B.);

2) De gegrondheid van het bezwaar

Overwegende dat door de Belgische Staat niet expliciet aangevoerd wordt dat de aanslag art. 332758, aangekondigd in het bericht van wijziging van aangifte van 13.6.1973

(stuk 30 fiscaal dossier), gevestigd is met toepassing van art. 93, § 1, 3°, b, W.I.B. — voor zover de litigieuze onderhoudsgelden ten bedrage van 1.746.000fr. afzonderlijk zijn belast — doch dat hieraan niet kan worden getwijfeld nu niet in te zien is op welke andere rechtsgrond de vestiging geschied zou zijn;

Overwegende dat de Belgische Staat in zijn onderzoek naar de gegrondheid van het bezwaar en van het beroep t.a.v. art. 445365 (bestreden beslissing p. 10 en 11 en conclusie p. 7, al. 3) zelf onderstreept dat voormelde wettelijke bepaling een restrictief karakter vertoont en zelf aantoonde waarom de litigieuze gelden niet onder de toepassing ervan kunnen vallen; dat derhalve de Belgische Staat — in het kader van het onderzoek van de aanslag art. 445365 — de juiste hier bevestigde motieven verwoordt waaruit blijkt dat de aanslag art. 332758 in de mate van de afzonderlijke belasting van de som van 1.746.000fr. onwettig is en nietig moet worden verklaard;

Overwegende dat de geldigheid van het overige deel van de aanslag onder nr. 332758 — inkomsten uit onroerende goederen (54.000fr.), inkomsten uit roerende goederen (33.750fr.) en onderhoudsgelden (240.000fr.) — infra onderzocht zal worden na de beoordeling van de aanslag onder nr. 445365;

B. Ten aanzien van art. 445365

Overwegende dat niet betwist wordt dat deze aanslag gevestigd is met toepassing van art. 67, 3°, W.I.B.; dat F. echter de toepasselijkheid van deze wettelijke bepalingen op de litigieuze uitkeringen betwist, zodat moet worden onderzocht of de toepassingsvoorwaarden ervan vervuld zijn;

Overwegende dat in casu t.a.v. de litigieuze uitkeringen drie toepassingsvoorwaarden van art. 67, 3°, W.I.B. ter sprake komen (gezin, basisverplichting in het B.W. en regelmatigheid);

Overwegende dat vooreerst niet betwist wordt dat F. (echtgescheiden sinds 1960), op het ogenblik van de litigieuze betaling in 1971 door haar ex-echtgenoot, geen deel meer uitmaakte van zijn gezin; dat deze voorwaarde voor de toepassing van art. 67, 3°, W.I.B. vervuld is;

Overwegende dat vervolgens niet kan worden betwist dat de uitkeringen, die in 1971 aan F. in één keer ten bedrage van 1.988.000fr. werden verricht, haar in rechte verschuldigd waren ter uitvoering van de verplichting bedoeld in art. 301 B.W. (voorkomend in de rij bepalingen van het B.W. aangeduid in art. 67, 3°, W.I.B.) en dit gelet op de expliciete termen van het vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 12.2.1968 en van het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 15.6.1971; dat in deze uitspraak art. 301 B.W. nog steeds als rechtsgrond vermeld wordt ook al heeft het Hof van Beroep te Brussel niet anders gekund dan impliciet vast te stellen dat de ex-echtgenoot van F. in feite sinds september 1960 in gebreke was gebleven haar de uitkeringen te verrichten die haar «in staat moesten stellen in haar bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven» (art. 301 B.W.), doel dat in 1971 uiteraard met voormelde uitkeringen niet meer kon worden verwezenlijkt voor de jaren 1960 tot 1970; dat alleszins deze vaststelling t.a.v. feitelijke gegevens niet belet tevens vast te stellen dat de ex-echtgenoot van F. veroordeeld werd om de litigieuze uitkeringen te doen op grond van de verplichtingen bedoeld in art. 301 B.W. zodat ook deze toepassingsvoorwaarde

van art. 67, 3°, W.I.B. vervuld is;

Overwegende dat ten slotte moet worden nagegaan — om de toepasselijkheid van art. 67, 3°, W.I.B. te beoordelen — of de litigieuze uitkeringen «regelmatic» werden verricht;

Overwegende dat de term «regelmatic» in art. 67, 3°, W.I.B. bezwaarlijk kan betekenen «ingevolge een wettelijke verplichting» aangezien deze voorwaarde enkele regels verder in hetzelfde artikel expliciet wordt gesteld («... ter uitvoering van een verplichting op grond van de artikelen ... B.W. ... Ger. W. ...») en niets erop wijst dat de wetgever in een onderdeel van een wettelijke bepaling tweemaal hetzelfde in andere woorden heeft willen zeggen;

Overwegende dat de term «regelmatic» in art. 67, 3°, W.I.B. — rekening houdend met het doel en de context van deze wettelijke bepaling — slechts «periodiek» kan beduiden en de bestreden beslissing (p. 12, in fine) en de Belgische Staat (conclusie p. 8) dit blijken te aanvaarden; dat trouwens de verplichtingen, bedoeld in de diverse bepalingen van het B.W. en van het Ger. W. waarnaar art. 67, 3°, verwijst, gekarakteriseerd zijn door het feit dat zij uiteraard «periodiek» moeten worden uitgevoerd;

Overwegende dat in casu het principieel periodieke karakter van de uitkeringen die de ex-echtgenoot van F. moest verrichten niet in twijfel kan worden getrokken aangezien het arrest van het Hof van Beroep te Brussel (15.6.1971) het vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen (12.2.1968) bevestigt waarbij hij veroordeeld wordt eerst 17.000fr. (Antwerpen) en nadien 20.000fr. (Brussel) «per maand» te betalen;

Overwegende dat echter niet het principieel periodieke karakter van de uitkeringen bepalend is voor de toepassing van art. 67, 3°, W.I.B. maar het werkelijk periodiek uitvoeren (betalen) van de uitkeringen; dat de bestreden beslissing terecht verwijst (p. II, medio) naar art. 69 W.I.B. om te nadruk te leggen op de «werkelijke» betaling doch dat de artikelen 67, 3°, en 69 W.I.B. moeten worden samengelezen met als resultaat dat de term «werkelijk» slaat zowel op de betaling als op de periodiciteit wat betekent dat in werkelijkheid (1) de betalingen (2) periodiek geschied moeten zijn;

Overwegende dat in de voorgaande beschouwingen tot het besluit wordt gekomen dat de toepassing van art. 67, 3°, W.I.B. meer vergt dan uitkeringen «ter uitvoering van ... o.m. art. 301 van het B.W.», aangezien ook vereist wordt dat deze uitkeringen in werkelijkheid «regelmatic» geschied zijn in de zin zoals daareven is onderzocht;

Overwegende dat in casu de betaling die de ex-echtgenoot van F. in één keer heeft verricht in 1971 — ter uitvoering post factum van maandelijkse verplichtingen van september 1960 tot 1971 — niet kan worden aangemerkt als periodiek of als «regelmatic» in de zin van art. 67, 3°, van het W.I.B.;

Dat derhalve al de voorwaarden voor de toepassing van art. 67, 3°, in casu niet vervuld zijn en de aanslag (art. 445365) ten onrechte op deze wettelijke bepaling werd gebaseerd;

Overwegende dat de Belgische Staat ten onrechte doet gelden dat bij de regeling van de fiscale toestand van de ex-echtgenoot van F. van het aanslagjaar 1972 art. 71, § 1, 3°, W.I.B. werd toegepast op de litigieuze betaling in 1971 van 1.988.000fr.; dat het hof hic et nunc niet te onderzoeken heeft of voormelde toepassing ten voordele van de ex-echtgenoot van F. al dan niet terecht is geschied doch

dat deze toepassing alleszins niet ingeroepen kan worden om de toepassing van art. 67, 3°, ten nadele van F. te rechtvaardigen;

Overwegende dat de Belgische Staat ook ten onrechte de bedenking maakt dat het de bedoeling van de wetgever niet geweest kan zijn om «belastbare sommen» waarvoor het zelfs voor de schatplichtige onmogelijk was ze aan te geven voor de jaren waarop zij betrekking hadden daar het bedrag ervan niet vaststond en nog niet werkelijk was uitbetaald, «volledig van belasting vrij te stellen»; dat vooreerst bij het gebruik van de termen «belastbare sommen» de Belgische Staat opvallend vooropstelt wat hij moet bewijzen en dat vervolgens op voormelde bedenking moet worden geantwoord dat hic et nunc alleen kan en moet worden vastgesteld dat de litigieuze uitkeringen (verricht in 1971) niet belastbaar zijn op grond van art. 93, §1, 3°, b, W.I.B. noch op grond van art. 67, 3°, W.I.B. en dat de Belgische Staat geen andere wettelijke grondslag aanvoert waarop de belasting wel zou kunnen worden verantwoord;

Overwegende dat uit het voorgaande blijkt dat de aanslag onder art. 445365, voor zover de litigieuze uitkering van 1.988.000fr. op grond van art. 67, 3, W.I.B. gevoegd wordt bij de overige inkomsten van 1971 van F. (onroerende, roerende en onderhoudsgelden), onwettig is en nietig moet worden verklaard;

C. T.a.v. de gevolgen van de hiervoor vastgestelde onwettigheid (en nietigheid) van de aanslagen onder nr. 332758 en 445365

Overwegende dat thans nog het overige deel van de twee voormelde aanslagen (inkomsten uit onroerende goederen — 54.000fr. — inkomsten uit roerende goederen — 33.750fr. — en onderhoudsgelden ten bedrage van 240.000fr.) moet worden onderzocht;

Overwegende dat het uit de samenlezing van stuk 14 (aanslag nr. 306763), stuk 26 (bericht van wijziging van aangifte geleid hebbend tot de aanslag nr. 332758) en stuk 35 (bericht van aanslag van ambtswege geleid hebbend tot de aanslag nr. 445365) duidelijk is dat het in de voorgaande alinea bedoeld deel van de aanslagen 332758 en 445365 gevestigd is op dezelfde bestanddelen (op 250fr. na) als de aanslag nr. 306763, gevestigd op basis van de oorspronkelijke aangifte van F. voor het aanslagjaar 1972;

Overwegende dat derhalve de aanslagen 332758 en 445365, buiten de onwettigheid supra aangehaald t.a.v. de uitkering ten bedrage van 1.746.000fr., een dubbele belasting — en derhalve een overbelasting — vormen met de aanslag onder nr. 306763;

Overwegende dat derhalve de volledige aanslagen (onder nr. 332758 en 445365) nietig verklaard moeten worden;

Overwegende dat volgens artikel 293, §2, W.I.B. de kosten worden geregeld als in strafzaken, wat dus impliceert dat in fiscale zaken geen vergoeding, vermeld in het K.B. van 30 november 1970, kan worden toegekend;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUSSEL

6e KAMER — 22 OKTOBER 1979

Voorzitter : de h. Quintens

Rechters in sociale zaken : de hh. Hylebos en Debast

Advocaat : mr. Lens

Arbeidsongeval — Ongeval op de weg naar het werk — Normaal traject — Bestanddeel tijd — Abnormaal vroeg vertrek vanuit de woonplaats.

Het element tijd als criterium voor de normaliteit van het traject mag niet gunstiger beoordeeld worden t.a.v. een ongeval dat zich voordoet op de weg naar het werk dan t.a.v. een ongeval dat geschiedt op de weg van het werk.

Het traject naar het werk is qua tijd niet normaal wanneer de getroffene, wiens verblijfplaats zich slechts een drietal kilometer van zijn arbeidsplaats bevindt, op de geografische weg naar het werk verongelukt anderhalf uur voordat het werk aanvangt.

B. en T. t/ General Accident Ltd.

De vordering

Overwegende dat de vordering ertoe strekt voor recht te horen zeggen dat het dodelijk ongeval overkomen te Overijse op 8 juli 1976 aan B. E., zoon van eisers, een ongeval is dat zich heeft voorgedaan op de weg naar het werk ;

Overwegende dat de vordering er dientengevolge eveneens toe strekt betaling te krijgen van de volgende arbeidsongevallenvergoedingen: 1) de begrafeniskosten ingevolge voornoemd ongeval (artikel 10 van de Arbeidsongevallenwet) ; 2) een rente aan ieder der verzoekers a rato van 20 % van het basisloon (artikel 15 van de Arbeidsongevallenwet) ;

De feiten

Overwegende dat de feitelijke gegevens van de zaak als volgt kunnen samengevat worden : E. B., zoon van eisers, was sinds 30 juni 1976 tewerkgesteld als arbeider bij de N.V. Schweppes te Genval ; op 8 juli 1976 was E. B. het slachtoffer van een dodelijk verkeersongeval dat zich voordeed te Overijse op de Terhulpensesteenweg tussen 12.30 uur en 12.40 uur ;

Discussie

Overwegende dat artikel 8, § 1, 2e lid, van de wet van 10 april 1971 bepaalt dat : «Onder de weg naar en van het werk wordt verstaan het normale traject dat de werknemer moet afleggen om zich van zijn verblijfplaats te begeven naar de plaats waar hij werkt, en omgekeerd» ;

Overwegende dat om als normaal te kunnen worden aangemerkt de bedoelde weg niet enkel wat de plaats betreft doch tevens wat de tijd aangaat, normaal dient te zijn (cf. Arbh. Gent, 25 januari 1973, R.W., 1973-74, 168;

Overwegende dat ter zake niet wordt betwist dat het ongeval zich heeft voorgedaan op de normale geografische weg naar het werk ;

Overwegende dat er wel betwisting bestaat tussen partijen omtrent het tijds criterium ;

(...)

Overwegende dat uit de getuigenverklaringen blijkt dat het slachtoffer op 8 juli 1976, datum van het dodelijk ongeval, het werk om 14 uur diende aan te vatten ; dat anderzijds voor hem de mogelijkheid niet bestond het werk aan te vatten buiten de voor zijn ploeg vastgestelde werkuren, zijnde van 14 uur tot 22 uur ;

Overwegende dat verweerster opwerpt dat op basis van het getuigenverhoor met absolute zekerheid vaststaat dat eiser het werk niet vóór 14 uur mocht aanvatten, dat bijgevolg volgens verweerster het ongeval dat zich voordoet 1.30 uur vóór de aanvang van het werk, wat de tijd betreft niet meer te situeren valt binnen de normale arbeidsweg ;

Overwegende dat eisers ten onrechte aanvoeren dat het ter zake gaat om een ongeval op de weg naar het werk zolang het tegenbewijs door verweerster niet werd geleverd ; dat het bij de wet gevestigde vermoeden dat van toepassing is bij de ongevallen op het werk, niet van toepassing is op de ongevallen op de weg van en naar het werk (cf. Les Nouvelles, DI IV, nr. 300) ;

Overwegende dat bijgevolg in de eerste plaats dient te worden onderzocht of de gestelde criteria in verband met de normale weg meer bepaald in casu wat de gestelde tijdsvoorwaarde betreft werden nageleefd ;

Overwegende dat ter zake niet betwist wordt dat E. B. :

— zijn woning verliet om 12.25 uur ;

— een drietal kilometer diende af te leggen om zijn arbeidsplaats te bereiken, dat hij zich verplaatste met een motor, merk Honda 750 ;

— het slachtoffer werd van een dodelijk ongeval dat zich voordeed tussen 12.30 uur en 12.40 uur toen hij ongeveer een tweetal kilometers van zijn arbeidsplaats verwijderd was ;

— het werk niet vóór 14 uur mocht aanvatten ;

Overwegende dat uit voorgaande elementen dient te worden besloten dat het ongeval waarvan E.B. het slachtoffer werd op 8 juli 1976 en dat zich heeft voorgedaan op meer dan één uur voor de aanvang van het werk, niet te situeren valt binnen de normale arbeidsweg wat de factor «tijd» betreft ;

Overwegende dat eisers nochtans de aandacht vestigen op een arrest van het Hof van Cassatie van 19 december 1968 (*R. W.*, 1968-69, 1084) ; dat dit arrest eveneens betrekking heeft op een ongeval op de weg naar het werk ; dat het Hof in dit arrest stelt dat «wanneer het ongeval zich heeft voorgedaan op de normale weg die verweerder moest volgen om zich naar zijn werk te begeven en dat deze laatste zijn woning heeft verlaten ongeveer driekwart uur voor het ogenblik waarop hij zulks ten laatste zou hebben moeten doen ... de rechter daaruit wettelijk kan afleiden dat het feit dat verweerder zijn vertrek vervroegd heeft binnen de perken en onder de omstandigheden die hij omschrijft, niet op zichzelf aan het afgelegde traject zijn normaal karakter heeft ontnomen, welke overigens de drijfveren van verweerder ook geweest zijn.» ;

Overwegende dat eisers daaruit afleiden dat er een belangrijk nuanceverschil bestaat in de interpretatie van het begrip «normaal traject» naargelang het gaat om een ongeval dat zich voordoet op de weg *naar* het werk ofwel om een ongeval op de weg *van* het werk ; dat volgens eisers de ongevallen naar het werk, en zeker die met een dodelijke afloop, wat het element tijd betreft, gunstiger dienen te worden beoordeeld dan de ongevallen op de weg van het werk omdat bij de eerste niet met zekerheid kan worden uitgemaakt of al dan niet een oponthoud zal worden ge-

maakt terwijl bij de tweede reeks ongevallen het oponthoud in elk geval zal dienen te worden gerechtvaardigd ;

Overwegende dat deze stelling van eisers niet kan worden gevolgd ; dat een gunstiger beoordeling wat betreft het element tijd naargelang het ongeval zich voordoet op de weg *naar* het werk dan wanneer het ongeval zich voordoet op de weg *van* het werk niet kan worden toegestaan ; dat zowel het ongeval naar het werk als het ongeval dat zich voordoet op de weg van het werk naar de verblijfplaats moet beantwoorden aan de twee gestelde criteria van plaats en tijd ; dat wat dit laatste betreft een oponthoud om persoonlijke redenen evenmin kan worden aanvaard bij een ongeval op de weg naar het werk als bij een ongeval op de weg van het werk ; dat alleen in beide gevallen een onderbreking om gerechtvaardigde redenen of ingevolge overmacht in aanmerking kan worden genomen (cf. in dezelfde zin, Cl. Rampelberghs, «La notion du trajet normal en matière d'accidents sur le chemin du travail», *J. T. T.*, 1975, 182 en 183) ;

Overwegende dat in het onderhavige geval, zoals reeds is aangegeven, duidelijk niet werd voldaan aan het element tijd ; dat wanneer de moeder van het slachtoffer meedeelt dat haar zoon *niet wilde middageten* en haar zei dat hij onderweg iets zou nemen om te eten (cf. P.V. van 10 augustus 1977 van het Fonds voor Arbeidsongevallen), deze verklaring niet als een voldoende rechtvaardiging voor de meer dan één uur durende tijdsafwijking kan gelden, des te meer daar deze verklaring wordt tegengesproken door een eerder afgelegde verklaring van eiseres, namelijk in juli 1976 ten overstaan van een inspecteur van verweerster, en waaruit blijkt dat het slachtoffer de morgen thuis had doorgebracht en dat hij kort *na het middagmaal* was vertrokken om zich naar de fabriek te begeven ;

Overwegende dat uit geen enkele element van de zaak blijkt dat het slachtoffer de arbeidsweg om gerechtvaardigde redenen of ingevolge overmacht zou moeten onderbreken hebben ;

Overwegende dat de vordering dan ook ongegrond dient te worden verklaard ; dat het dodelijk ongeval overkomen aan de zoon van eisers op 8 juli 1976 niet als een ongeval op de weg naar het werk, in die zin van art. 8 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, kan worden beschouwd ;

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 30 maart 1979

Tussenkoms en vrijwaring — Voorwerp en oorzaak — Juridische omschrijving van een overeenkomst — Heropening van de debatten.

In conclusie genomen voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk, zitting houdende in hoger beroep, liet de N.V. naar Frans recht T. gelden dat zij, bij het aangaan van de litigieuze huurovereenkomst, zoniet in eigen naam dan toch voor rekening van de N.V. I. was opgetreden. Zij meent dan ook dat laatstgenoemde haar volledige vrijwaring verschuldigd is.

Zij stelde bijgevolg een vordering tot vrijwaring in strekkende tot veroordeling van de N.V. I. tot betaling aan haar van al hetgeen waartoe zij zelf zou worden veroordeeld.

De rechtbank grondt in haar vonnis van 17 mei 1977 haar beslissing op de verplichting van de N.V. I. om in haar hoedanigheid van committent haar commissionair te vergoeden voor de uitgaven en de kosten die voortvloeien uit de uitvoering van de commissieovereenkomst. De N.V. T. had nochtans aangevoerd dat zij verplichtingen had onderschreven in hoedanigheid van naamleenster van de N.V. I.

De N.V. I., eiseres tot cassatie, beweert dat de rechtbank aldus op onwettige wijze de oorzaak, dit is de juridische grondslag van de vordering heeft gewijzigd. Zij werpt de schending op van het algemeen rechtsbeginsel van de eerbiediging van de rechten van verdediging. Bovendien mag de rechter geen uitspraak doen over niet gevorderde zaken. Tevens is zij van oordeel dat haar rechten van verdediging geschonden zijn doordat de rechtbank haar ambtshalve veroordeelt zonder vooraf de heropening van de debatten te bevelen.

Het cassatiemiddel wordt niet aangenomen:

«Overwegende echter dat de rechter bij wie een vordering tot uitvoering van een overeenkomst aanhangig is gemaakt, ten deze de tussenvordering van eerste verweerder tegen eiseres, de oorzaak van de rechtsvordering niet wijzigt wanneer hij zich ertoe beperkt aan de overeenkomst haar juiste juridische omschrijving te geven;

«Overwegende dat ten deze de oorzaak van de tussenvordering bestond in de overeenkomst, dit is de door eiseres aan eerste verweerder gegeven opdracht om voor haar rekening de huurovereenkomst te sluiten; dat deze oorzaak volgens de aanspraak van eerste verweerder en volgens de door het vonnis aan de overeenkomst gegeven juridische omschrijving, dezelfde is;

«Overwegende dat zowel uit de tekst als uit de strekking van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek blijkt dat het toepassingsgebied ervan is beperkt tot de tussenvorderingen welke door de oorspronkelijke eiser werden ingesteld en tot uitbreiding of wijziging van de door hem ingestelde vordering strekken, zodat deze wetsbepaling ten deze niet toepasselijk is;

«Overwegende dat, nu hij de tussenvordering van eerste verweerder tegen eiseres toewijst, de rechter op grond van artikel 774, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat over het afwijzen van vorderingen handelt, de heropening van de debatten niet ambtshalve moest bevelen.»

(Voorzitter: de h. de Vreese — Raadsheer-rapporteur: de h. Van Leckwijck — Advocaat-generaal: de h. Tilckaerts — Advocaten: mrs. Simont en Van Hecke — In de zaak: N.V. I. t/ N.V. T. e.a.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 28 juni 1979

1. Arbitrage — Erkennen van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken — Onderwerp van het geschil vatbaar voor beslechting door arbitrage — 2. Bevoegdheid — Verkoopconcessie — Eenzijdige verbreking — Opzeggingsvergoeding — Territoriale bevoegdheid — Art. 5, 1°, Brussels Bevoegdheidsverdrag.

1. Met betrekking tot de arbitrage:

«Overwegende dat in het vijfde onderdeel van het eerste

middel wordt betoogd dat het arrest, door zijn beslissing hierop te gronden dat het geschil niet door arbitrage kon worden beslecht, de erin aangehaalde internationale verdragen inzake arbitrage en inzonderheid de Belgisch-Zwitserse Overeenkomst schendt;

«Overwegende dat voor de erkenning van de buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken door de Belgische rechter, in principe, als voorwaarde geldt dat, volgens de Belgische wet, het geschil door arbitrage kan worden beslecht en dus aan de rechtsmacht van de rechtbanken kan worden onttrokken;

«Overwegende dat de Overeenkomst tussen België en Zwitserland betreffende de erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en scheidsrechterlijke uitspraken, ondertekend op 29 april 1959 te Bern en goedgekeurd bij de wet van 21 mei 1962, niet afwijkt van deze regel die van toepassing is zelfs indien hij niet uitdrukkelijk in de internationale verdragen geschreven staat;

«Dat deze regel wordt bevestigd door het Verdrag over de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken, opgemaakt te New York op 10 juni 1958 en goedgekeurd bij de wet van 5 juni 1975, dat in artikel 5.2, a, bepaalt dat de erkenning en tenuitvoerlegging van een scheidsrechterlijke uitspraak kan worden geweigerd indien de bevoegde autoriteit van het land waar de erkenning en tenuitvoerlegging wordt verzocht, constateert dat het onderwerp van het geschil volgens het recht van dat land niet vatbaar is voor beslissing door arbitrage; dat dit verdrag door Zwitserland is bekrachtigd;

«Dat dit onderdeel van het middel naar recht faalt.»

2. Met betrekking tot de bevoegdheid:

«Overwegende dat eiseres, die in dit middel geen kritiek uitbrengt op de beslissing van het arrest dat de Belgische wet van toepassing is, aanvoert dat, aangezien de verbintenis tot betaling van de vergoeding bedoeld bij artikel 2 van de wet van 27 juli 1961 betreffende eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop, krachtens de bepalingen van deze wet en van artikel 1247 van het Burgerlijk Wetboek moet worden uitgevoerd op de hoofdzetel van eiseres in Duitsland, alleen de Duitse rechtbanken en niet de Belgische rechtbanken, op grond van artikel 5, 1°, van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 tussen de Lid-Staten van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, goedgekeurd bij de wet van 13 januari 1971, bevoegd zijn om kennis te nemen van de rechtsvordering tot betaling van die vergoeding;

«Overwegende dat artikel 5, 1°, van het Verdrag van Brussel bepaalt dat 'de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat in een andere verdragsluitende Staat voor de navolgende gerechten kan worden opgeroepen: 1° ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst, voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd';

«Overwegende dat, zoals het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in zijn arrest nr. 14/76 van 6 oktober 1976 besliste in een geschil tussen de houder van een concessie van alleenverkoop en zijn concessiegever aan wie hij verwijt de concessie van alleenverkoop te hebben geschonden, met de term 'verbintenis' in artikel 5, 1, wordt bedoeld de contractuele verbintenis die aan de vordering in rechte ten grondslag ligt, dat wil zeggen de ver-

bintenis van de concessiegever welke de keerzijde vormt van het contractuele recht waarop de concessiehouder zich voor zijn vordering beroept;

«Dat, in een geschil over de gevolgen van de schending van een alleenverkoopovereenkomst door de concessiegever, zoals de betaling van schadevergoeding of de ontbinding van de overeenkomst, voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag moet worden gezien naar de verbintenis die uit de overeenkomst voortvloeit ten laste van de concessiegever en waarvan de niet-nakoming wordt aangevoerd door de concessiehouder voor zijn vordering tot schadevergoeding of tot ontbinding van de overeenkomst;

«Overwegende dat, volgens het stelsel van de wet van 27 juli 1961, zoals wordt bevestigd in de wetgeschiedenis van die wet en van de wet van 13 april 1971, wanneer een van de partijen een voor onbepaalde tijd verleende concessie van alleenverkoop beëindigt, de toekenning van een redelijke opzeggingstermijn de regel is en dat slechts bij ontstentenis van een opzeggingstermijn een vergoeding voor de voordelen van een opzegging moet worden toegekend die berekend wordt op grond van die voordelen;

«Dat de verplichting tot betaling van de opzeggingsvergoeding bepaald bij artikel 2 van de wet dus geen autonome contractuele verbintenis is, doch een verbintenis die in de plaats treedt van de niet nagekomen contractuele verbintenis een redelijke opzeggingstermijn te geven;

«Dat laatstgenoemde verbintenis voor de concessiegever bestaat in de voortzetting, tijdens de opzegging, van de uitvoering van zijn hoofdverbintenis, met name de aan de concessiehouder verleende alleenverkoop in het in concessie gegeven gebied te eerbiedigen, en dus ten deze, zoals de hoofdverbintenis van eiseres, in België moet uitgevoerd worden;

«Dat het arrest, zonder de in het middel aangevoerde bepalingen te schenden, beslist dat de verbintenis tot betaling van de vergoeding waarvan sprake in artikel 2 van de wet van 27 juli 1961 in België moet worden uitgevoerd;

«Dat het middel naar recht faalt.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Meeus — Advocaat-generaal: de h. Krings — Advocaten: mrs. Simont en Van Ryn — In de zaak: AG A. t/ N.V. A)

NOOT—1. Met betrekking tot de arbitrage: G. Keutgen en M. Huys, «Chronique de jurisprudence, Arbitrage (1950-1975)», *J.T.*, 1976, 61, nrs. 69 e.v.; G. Keutgen en M. Huys, «L'arbitrage et la convention de New York», *J.T.*, 1976, 232; G. Keutgen en M. Huys «L'arbitrage et les concessions de vente», noot onder het bestreden arrest Hof Luik, 12 mei 1977, *J.T.*, 1977, 710; R. Ledoux, «La convention de New York et la convention européenne sur l'arbitrage international et les concessions de vente en Belgique», *J.T.*, 1976, 305; R. Ledoux, «L'arbitrage en matière de concession de vente», *J.T.*, 1978, 673.

2. Met betrekking tot de bevoegdheid: Cass., 6 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 2725, met noot Jean Laenens, «Bevoegde rechter bij eenzijdige beëindiging van een voor onbepaalde tijd verleende concessie van alleenverkoop».

Hof Antwerpen (4e Kamer), 20 februari 1980

Burgerlijke rechtspleging — Afstand van geding — Incident van de principale eis — Aanvaarding.

Op 1 juli 1975 werd door de heren V.R. een vordering ingeleid voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout op grond van een rekeninguittreksel wegens leveringen van varkens en geleverde prestaties voor een bedrag van 631.303 fr. Verweerder is de heer B., varkenskwaker.

Op 23 april 1976 dagvaardden de heren V.R. nogmaals dezelfde varkenskwaker, ditmaal voor de Rechtbank van Koophandel te Turnhout op grond van een geaccepteerde wissel voor een bedrag van 666.448 fr.

Bij hetzelfde exploit betekenden zij de afstand van het geding hangende voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout.

De Rechtbank van Koophandel te Turnhout verklaarde bij vonnis van 31 maart 1977 dat in de dagvaarding van 23 april 1976 regelmatig afstand werd gedaan van de voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout hangende eis.

In hoger beroep wordt dit vonnis om volgende redenen teniet gedaan:

«Overwegende dat hoewel afstand van geding door middel van gerechtsdeurwaardersexploit mag worden betekend, het hof niettemin vaststelt dat zulks op ongeldige wijze voor de rechter in koophandel geschiedde, terwijl het in casu voor de burgerlijke rechter moest worden gedaan; dat de gedingsafstand immers een incident uitmaakt van de principale eis die bij de burgerlijke rechter werd aangebracht en hij het dus is die eveneens kennis moet nemen van de afstand; dat een afstand alleen kan worden bekrachtigd door de rechter aan wie het opgeven rechtsgeding was voorgelegd; dat blijkens de bewoordingen van de conclusie van appellant deze afstand trouwens, zoals nochtans vereist (art. 825 Ger. W.), geenszins werd aanvaard.»

(Voorzitter: de h. Blockx — Raadsheren: de hh. Craeybeckx en Verschuere — Advocaten: mrs. Van Kasteren loco Dehond en Stijnen — In de zaak: B. t/ V.R.)

Arbeidshof Antwerpen (1e Kamer), 7 februari 1980

1. Excepties — Onbevoegdheid — Toelaatbaarheid — 2. Bevoegdheid — Europees Executieverdrag — Toepassingsgebied — Arbeidsgeschil.

Een Belgische vennootschap met vestiging te Wilrijk-Antwerpen beëindigde eenzijdig de arbeidsovereenkomst gesloten met een Nederlandse werknemer wonend in Bergen-op-Zoom. Laatstgenoemde dagvaardde zijn werkgeefster voor de Arbeidsrechtbank te Antwerpen. Hij vorderde een verbrekingsvergoeding, vakantiegeld, onkosten, een eindejaarspremie en suppletieloon. Bij vonnis van 23 mei 1978 verklaarde de rechtbank zich *ratione loci* onbevoegd om kennis te nemen van de vorderingen. Op hoger beroep van de Nederlandse werknemer vernietigt het arbeidshof het vonnis en verklaart zich bevoegd om van het geschil kennis te nemen.

«Ten aanzien van de ontvankelijkheid van de exceptie van onbevoegdheid.

«De vraag of de N.V., oorspronkelijke verweerster, tijdig de exceptie van territoriale onbevoegdheid opwierp,

wordt in het vonnis a quo correct beantwoord.

«Artikel 81 Ger. W., dat de rechterlijke organisatie van de arbeidsrechtbank betreft, bepaalt dat de kamer van de rechtbank moet worden aangevuld indien een der partijen, *vóór ieder ander middel*, de hoedanigheid van arbeider of bediende betwist.

«Normaliter maakt het betwisten van de hoedanigheid van de werknemer een verweer ten gronde uit; dit is evenwel niet het geval wanneer die betwisting primair gesteld wordt met het oog op de aanvulling van de kamer van de arbeidsrechtbank. De met dat doel aangevoerde betwisting van hoedanigheid vormt evenmin een exceptie in de zin van hoofdstuk VII van titel III van het Gerechtelijk Wetboek of van artikel 854.

«Hoewel artikel 854 Ger. W. bepaalt dat de exceptie van onbevoegdheid moet voorgedragen worden *vóór* alle exceptie of verweer, vloeit uit de voorgaande consideransen voort dat de in artikel 81 Ger. W. aangeduide betwisting van de hoedanigheid van een werknemer *vóór* het inroepen van een exceptie van onbevoegdheid dient te geschieden.

«*Ten aanzien van de territoriale onbevoegdheid*»

«De eerste rechter doet in casu ten onrechte een beroep op artikel 627, 9°, Ger. W. om zijn beslissing van territoriale onbevoegdheid te funderen. Bedoeld artikel behelst immers geen internationale bevoegdheidsregeling maar enkel een voorschrift van intern Belgisch recht (F. Rigaux, *Droit international privé*, II, nr. 1171; Arbh. Brussel, 20 november 1974, *J.T.*, 1975, 135).

«Wegens het internationaal karakter van het onderhavige geschil, waarin de werkgever een Belgische rechtspersoon is, de werknemer een Nederlander die in Nederland woont, en de arbeidsovereenkomst deels in Nederland en in België werd uitgevoerd, zijn de bepalingen van het Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968 zonder twijfel erop van toepassing (J. Laenens, noot onder Arbrb. Veurne, 28 januari 1977, *R.W.*, 1977-78, 770-771, litt. B, 2).

«Krachtens de artikelen 2 en 53 van voormeld verdrag is de Arbeidsrechtbank te Antwerpen bevoegd, aangezien de N.V., in casu verweerster, in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen gevestigd is.»

(Voorzitter: de h. Rauws — Raadsheren in sociale zaken: de hh. Van den Eede, Portier, De Decker en Baudet — Advocaten: mrs. Van Leuven en Buysens loco Van Goethem — In de zaak: V. t/ N.V. F.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaken 168/78, 169/78, 170/78, 171/78, 55/79 en 68/79 — Firma Hans Just/Deens Ministerie van Belastingen — (prejudiciële zaak) — *Belastingstelsel gedistilleerd* — 27 februari 1980.

De Commissie heeft krachtens artikel 169 EEG-Verdrag diverse beroepen ingesteld teneinde te doen vaststellen dat

de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, het Koninkrijk Denemarken door op bepaalde gedistilleerde dranken accijnzen van verschillend niveau te heffen, de krachtens artikel 95 EEG-Verdrag op hen rustende verplichtingen niet zijn nagekomen. Ook heeft de Commissie een rechtstreeks beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat het Verenigd Koninkrijk door op lichte wijnen uit verse druiven een relatief hogere accijns toe te passen dan op bier, de verplichtingen ex artikel 95, tweede alinea, niet is nagekomen.

Het laatste door de Commissie ingestelde beroep strekt tot vaststelling dat Ierland door de bepalingen betreffende de betalingstermijnen voor accijnzen op gedistilleerd, bier en vruchtenwijn discriminerend toe te passen de krachtens artikel 95, eerste alinea, EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Uitlegging van artikel 95 (algemeen deel, dat gelijk is in de zaken tegen Frankrijk, Italië en Denemarken).

Volgens artikel 95, eerste alinea, «heffen de Lid-Staten op produkten van de overige Lid-Staten, al dan niet rechtstreeks, geen hogere binnenlandse belastingen van welke aard ook dan die welke, al dan niet rechtstreeks, op *gelijksoortige* nationale produkten worden geheven.»

In de tweede alinea wordt daaraan toegevoegd dat «bovendien de Lid-Staten op de produkten van de overige Lid-Staten geen zodanige binnenlandse belastingen heffen, dat *daardoor andere produkties zijdelings worden beschermd.*»

Deze bepalingen, die de bepalingen betreffende de opheffing van douanerechten en heffingen van gelijke werking aanvullen, hebben tot doel het vrije verkeer van goederen tussen de Lid-Staten onder normale concurrentievoorwaarden zeker te stellen, door opheffing van elke vorm van bescherming die uit de toepassing van discriminerende binnenlandse belastingen kan voortvloeien.

Na onderzoek van de markt van gedistilleerde dranken is het Hof tot een dubbele conclusie gekomen: ten eerste, er bestaat een onbepaald aantal dranken die kunnen worden aangemerkt als «*gelijksoortige produkten*» in de zin van artikel 95, eerste alinea; en ten tweede, zelfs waar het niet mogelijk is een voldoende mate van gelijksoortigheid van de betrokken produkten te onderkennen, hebben niettemin alle gedistilleerde dranken gemeenschappelijke kenmerken, die voldoende duidelijk zijn om in alle gevallen te kunnen stellen dat zij *minstens gedeeltelijk of potentieel met elkaar concurreren*.

Artikel 95, in zijn geheel bezien, kan dus blijkbaar zonder onderscheid worden toegepast op alle betrokken produkten.

Arrest 168/78 — Commissie/Frankrijk

Het door de Commissie ingestelde beroep blijkt in feite slechts enkele onderdelen van de litigieuze Franse wetelijke regeling te betreffen, namelijk het verschillende niveau van de accijnzen op jenever en andere door distillatie van graan verkregen alcoholische dranken enerzijds en gedistilleerde dranken uit wijn en vruchten anderzijds.

De Commissie richt zich — meer concreet — vooral op *het verschil in accijns op whisky en cognac*.

Het Hof verklaarde rechtdoende:

1. Door krachtens de artikelen 403 en 406 van de Code général des impôts bij de accijns op gedistilleerd een gedifferentieerd tarief toe te passen op enerzijds jenever en andere door distillatie uit graan verkregen alcoholische dranken, en anderzijds op gedistilleerde dranken uit wijn en

vruchtenbrandewijnen, is de Franse Republiek met betrekking tot de uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten de ingevolge artikel 95 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. De Franse Republiek wordt verwezen in de kosten.

Arrest 169/78 — Commissie/Italiaanse Republiek

Het door de Commissie ingestelde beroep heeft betrekking op het voorschrift in de Italiaanse fiscale wetgeving, dat op voor de verkoop bestemde recipiënten met gedistilleerd banderollen moeten zijn aangebracht. De volgens de inhoud van de recipiënten gestaffelde tarieven daarvoor blijken voor gedistilleerd uit graan en suikerriet een veelvoud te bedragen van de tarieven die op gedistilleerd uit wijn, respectievelijk draf worden toegepast.

Het Hof verklaarde rechtdoende :

1. Door krachtens de Italiaanse fiscale wetgeving (artikel 6 van besluitwet nr. 745 van 26 oktober 1970, bekrachtigd bij wet nr. 1034 van 18 december 1970) bij de accijns op gedistilleerd een gedifferentieerd tarief toe te passen — in de vorm van het aanbrengen van banderollen op recipiënten met voor de detailverkoop bestemde gedistilleerd — enerzijds op door distillatie uit graan en suikerriet verkregen alcoholische dranken, en anderzijds op gedistilleerde dranken uit wijn en draf, is de Italiaanse Republiek met betrekking tot de uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten de ingevolge artikel 95, EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. De Italiaanse Republiek wordt verwezen in de kosten.

Arrest 171/78 — Commissie/Koninkrijk Denemarken

Ook hier heeft de Commissie beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat het Koninkrijk Denemarken door een gedifferentieerde gedistilleerd-accijns te heffen op gedistilleerde dranken, de krachtens artikel 95 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen. *De Deense wettelijke regeling zou de nationale produktie, te weten aquavit, beschermen.*

Het Hof verklaarde rechtdoende :

1. Door krachtens de Deense wettelijke regeling, thans gecoördineerd bij wet nr. 151 van 4 april 1978, bij de accijns op gedistilleerd een gedifferentieerd tarief toe te passen is het Koninkrijk Denemarken met betrekking tot de uit de overige Lid-Staten ingevoerde produkten de krachtens artikel 95 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Het Koninkrijk Denemarken wordt verwezen in de kosten.

Arrest 170/78 — Commissie/Verenigd Koninkrijk

In deze zaak heeft de Commissie beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat het Verenigd Koninkrijk door op lichte wijnen uit verse druiven een relatief hogere accijns te heffen dan op bier, de krachtens artikel 95, tweede alinea, EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Het Hof besliste als volgt :

1. Partijen zullen hun geschil opnieuw onderzoeken in het licht van de rechtsoverwegingen van dit arrest en vóór 31 december 1980 het Hof verslag doen van het resultaat van dit onderzoek. Na die datum zal het Hof definitief

besluiten, gelet op de rapporten die hem dan zullen zijn aangeboden, dan wel eventueel zonder deze.

2. De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.

Arrest 55/79 — Commissie/Ierland

De commissie heeft beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat Ierland door de bepalingen betreffende de betalingstermijnen voor accijnzen op gedistilleerd, bier en vruchtenwijn discriminerend toe te passen de krachtens artikel 95, eerste alinea, en subsidiair artikel 30 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Het Hof verklaarde rechtdoende :

1. Door de bepalingen betreffende de betalingstermijnen voor accijnzen op gedistilleerd, bier en vruchtenwijn, met name krachtens de Impositions of Duties (n° 221) (Excise Duties) Order, 1975, met betrekking tot de uit de overige Lid-Staten ingevoerde produkten discriminerend toe te passen, is Ierland de krachtens artikel 95, eerste alinea, EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Ierland wordt verwezen in de kosten.

Arrest 68/79 — Firma Hans Just/Deens Ministerie van Belastingen

Door de Østre Landsret (appellinstantie bevoegd voor Oost-Denemarken) zijn op 26 maart 1976 aan het Hof prejudiciële vragen voorgelegd over de uitlegging van artikel 95 EEG-Verdrag teneinde te beoordelen in hoeverre een belastingplichtige die in strijd met het gemeenschapsrecht geheven accijnzen heeft moeten betalen, aanspraak kan maken op terugbetaling van de betaalde accijnzen.

Met betrekking tot de drie eerste vragen heeft het Hof verwezen naar zijn arrest 171/78 (Commissie/Denemarken).

De vierde vraag van de nationale rechter luidt als volgt : bevat het gemeenschapsrecht desgevallend regels welke van belang zijn voor de vraag betreffende de terugbetaling van de accijnzen die in strijd met artikel 95 zijn voldaan ? Is daarbij van belang dat de handelaar kan aantonen dat hij schade heeft geleden ?

In dit verband betoogt de Firma Just dat zij, omdat zij aannam dat de Deense wettelijke regeling in overeenstemming was met het gemeenschapsrecht, gedurende lange tijd te goeder trouw en in vol vertrouwen de accijnzen op ingevoerde alcoholische dranken heeft voldaan. Sedert 1978 toen zij zich er rekenschap van had gegeven dat de Deense wettelijke regeling in strijd zou kunnen zijn met het gemeenschapsrecht, tekende zij bezwaar aan. Toen haar echter te kennen werd gegeven dat zij het risico liep van invordering en intrekking van haar douaneregistratie zag zij zich gedwongen de vereiste accijnzen te betalen, om vervolgens in een rechterlijke procedure terugbetaling te vorderen.

De Deense regering erkent dat de bescherming van de rechtstreekse werking van het gemeenschapsrecht in beginsel voor de belastingplichtigen het recht met zich brengt terugbetaling te vorderen van de in strijd met het gemeenschapsrecht geheven accijnzen. Volgens het Deense recht wordt de hoeksteen van de voorschriften betreffende terugbetaling van de bij vergissing ten onrechte betaalde bijdragen gevormd door het verrijkcriterium. Vanuit dit oogpunt merkt de Deense regering op dat verzoekster in

het hoofdgeding na de accijnzen te hebben voldaan, haar produkten tegen normale prijzen heeft verkocht, zodat de firma naast de kostprijs ook het bedrag van de bestreden accijnzen heeft goedgeemaakt, aangevuld met een normale winstmarge. Overeenkomstig de Deense rechtspraak houden de rechterlijke instanties bij dergelijke rechtsvorderingen rekening met de omstandigheid dat de ten onrechte betaalde belastingen, verwerkt in de prijs van de goederen, konden worden afgewenteld op de latere stadia van de economische keten. Teneinde de hoogte van de te restitueren bedragen te kunnen bepalen, blijken deze rechterlijke instanties eveneens rekening te kunnen houden met de eventuele schade die de belastingplichtige heeft geleden door de invloed van een onwettige belasting op zijn omzet.

In antwoord op deze vierde vraag verklaarde het Hof voor recht :

Het staat aan de Lid-Staten te verzekeren dat overeenkomstig hun nationaal rechtelijke bepalingen in strijd met artikel 95 geheven belastingen worden terugbetaald op voorwaarden die niet minder gunstig zijn dan die welke gelden voor vergelijkbare beroepen van nationale aard en die in elk geval de uitoefening van de door de communautaire rechtsorde toegekende rechten niet nagenoeg onmogelijk mogen maken. Het gemeenschapsrecht verbiedt niet rekening te houden met de mogelijkheid dat de last van de ten onrechte geheven belastingen is afgewenteld op andere deelnemers aan het economisch verkeer of op de verbruikers. Wanneer eventueel krachtens het nationale recht van de betrokken Staat de schade in aanmerking kan worden genomen die degene die gehouden was de belastingen te betalen, heeft geleden door de beperkende invloed daarvan op de omvang van de importen uit andere Lid-Staten, zou dat in overeenstemming zijn met de beginselen van het gemeenschapsrecht.

Zaak 54/79 — Firma Hako-Schuh/ Hauptzollamt Frankfurt/Main-Ost — 26 februari 1980 — (prejudiciële zaak) — *Tariefindeling — Schoenen*.

Het Hessische Finanzgericht heeft het Hof gevraagd of «schoeisel met een buitenzool van hennep, waarvan het loopvlak voor ongeveer de helft van een versterkende rubber deklaag is voorzien, als schoeisel met een buitenzool van rubber kan worden ingedeeld onder tariefnummer 64.02 van het gemeenschappelijk douanetarief.»

De schoenen in kwestie zijn uit Spanje geïmporteerde espadrilles, met een bovendeel uit weefsel en schoenzolen uit hennepouw waarop aan de teen, onder de bal van de voet en onder de hak een rubber deklaag is aangebracht (deze laag beslaat 57 % van de zool). De importeur had dit schoeisel aangegeven als schoeisel met een buitenzool van touw (invoerrecht 2,8%). Het douanebureau was daarentegen van mening dat de espadrilles onder bovengenoemde tariefpost vielen (invoerrecht 12 %).

Het Hof verklaarde voor recht dat vorenbedoeld schoeisel als schoeisel met een buitenzool van rubber onder post 64.02 van het gemeenschappelijk douanetarief moet worden ingedeeld, en in verband met het materiaal waaruit het bovendeel bestaat, onder letter B van deze post.

Zaak 94/79 — Strafgeding tegen Pieter Vriend (prejudiciële zaak) — 26 februari 1980 — *Vrij verkeer van levende planten en produkten van de bloementeel*.

Het Gerechtshof te Amsterdam heeft het Hof van Justitie gevraagd of de artikelen 30 t/m 47 EEG-Verdrag en verordening nr. 234/68 van de Raad houdende de totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector levende planten en produkten van de bloementeel zich ertegen verzetten dat een Lid-Staat rechtstreeks of door tussenkomst van door de overheid opgerichte of goedgekeurde organen, het in het verkeer brengen, verhandelen, invoeren of uitvoeren en ten uitvoer aanbieden van onder genoemde gemeenschappelijke ordening der markten vallend teeltmateriaal (zoals chrysantenstekken) bij uitsluiting voorbehoudt aan personen die bij een dergelijk orgaan zijn aangesloten, en niet-aangeslotenen verbiedt deze produkten, ongeacht hun kwaliteit, in het verkeer te brengen, te verhandelen, in te voeren, uit te voeren en ten uitvoer aan te bieden.

Het Hof verklaarde voor recht dat een nationale regeling van het beschreven type onverenigbaar is met voornoemde verordening en de artikelen 30 en 34 EEG-Verdrag. Blijkens de algemene opzet van de verordening is namelijk wat het handelsverkeer binnen de Gemeenschap betreft de gemeenschappelijke marktordening voor de betrokken produkten gegrondvest op de vrijheid van handelstransacties en verzet zij zich tegen elke nationale regeling die het intracommunautaire handelsverkeer al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel kan belemmeren. Dit nu is het geval bij een nationale regeling als die in geding, die trouwens indruist tegen het vereiste van een eerlijke en doeltreffende concurrentie, want door haar algemene strekking ten aanzien van produkten die door niet-aangeslotenen in het verkeer worden gebracht, leidt zij ertoe dat ook produkten van goede kwaliteit uit de markt worden geweerd.

Zaak 67/79 — Fellingner/Bundesanstalt für Arbeit — 28 februari 1980 (prejudiciële zaak) — *Sociale zekerheid — Werkloosheidsuitkering grensarbeiders*.

Het Bundessozialgericht heeft het Hof prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van verordening nr. 1408/71 betreffende de sociale zekerheid van migrerende werknemers. Deze vragen zijn gesteld in het kader van een geding tussen een werknemer met Duitse nationaliteit en woonachtig in de Bondsrepubliek Duitsland en de Bundesanstalt für Arbeit over de berekening van de aan deze werknemer te betalen werkloosheidsuitkeringen. Betrokkene heeft tot oktober 1974 in de Bondsrepubliek Duitsland gewerkt, toen hij werkloos werd. Nadat hij vervolgens als grensarbeider in het Groothertogdom Luxemburg had gewerkt en per november 1975 wederom werkloos was geworden, werd hem door het bevoegde Duitse orgaan een werkloosheidsuitkering toegekend, die was berekend op basis van het loon dat hij in de Bondsrepubliek Duitsland zou hebben ontvangen voor werkzaamheden die vergelijkbaar waren met die welke hij laatstelijk in Luxemburg had uitgeoefend. Met een beroep op artikel 68, lid 1, eerste zin, van verordening nr. 1408/71 bestreed hij deze berekening en stelde hij dat de werkloosheidsuitkering moest worden berekend op basis van zijn (hoger) laatstelijk in Duitsland genoten loon, terwijl de Bundesanstalt für Arbeit in verband met het lange tijdsverloop tussen deze «laatste werkzaamheden» en zijn registratie als werkloze, van oordeel was dat de tweede zin van artikel 68, lid 1, moest worden toegepast en

dat deze berekening dus in overeenstemming was met het gemeenschapsrecht.

Artikel 68, lid 1, luidt als volgt :

«Het bevoegde orgaan van een Lid-Staat waarvan de wettelijke regeling bepaalt dat voor de berekening van de uitkering wordt uitgegaan van het bedrag van het vroegere loon, houdt uitsluitend rekening met het loon dat betrokkene voor de laatste werkzaamheden welke hij op het grondgebied van die Staat heeft uitgeoefend, heeft genoten. Indien de betrokkene evenwel laatstelijk niet ten minste vier weken werkzaamheden op dat grondgebied heeft uitgeoefend, wordt de uitkering berekend op basis van het loon dat ter plaatse waar de werkloze woont of verblijft met gelijkwaardige of soortgelijke werkzaamheden als die welke hij het laatst op het grondgebied van een andere Lid-Staat heeft uitgeoefend, gewoonlijk wordt verdiend.»

In antwoord op de uitleggingsvragen van het Bundessozialgericht stelde het Hof vast dat artikel 68, lid 1, berust op het algemene beginsel dat het voor de berekening van de werkloosheidsuitkering gehanteerde vroegere loon normaliter het loon is dat de werknemer daadwerkelijk heeft genoten voor de laatste door hem onmiddellijk vóór zijn werkloosheid uitgeoefende werkzaamheden. Een dergelijk beginsel beantwoordt niet alleen aan de in artikel 51 EEG-Verdrag vervatte eisen van het vrije verkeer van werknemers, maar ook aan het aan verordening nr. 1408/71 ten grondslag liggende vereiste om de werknemers bij werkloosheid uitkeringen te waarborgen die in een juiste verhouding staan tot de hoogte van het loon dat zij genoten toen zij werkloos werden.

Het Hof verklaarde voor recht dat de litigieuze bepaling aldus moet worden verstaan dat bij een grensarbeider die volledig werkloos is het bevoegde orgaan van de Lid-Staat waar hij woonachtig is, waarvan de nationale wettelijke regeling bepaalt dat voor de berekening van de uitkering wordt uitgegaan van het vroegere loon, deze uitkering moet berekenen met inachtneming van het loon dat de werknemer heeft genoten voor de laatste werkzaamheden die hij heeft uitgeoefend in de Lid-Staat waar hij onmiddellijk vóórdat hij werkloos werd, werkzaam was.

MEDEDELINGEN

De bestaande handelsvennootschappen in België

Senator Lagae stelde gelijktijdig aan de minister van Justitie en Economische Zaken de volgende vraag :

Is het mogelijk mee te delen hoeveel handelsvennootschappen er bestonden in ons land op 1 januari 1978, op 1 januari 1979 en op 1 januari 1980, ingedeeld per juridisch type ?

Het gaat om: de naamloze vennootschap, de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de coöperatieve vennootschap, de vennootschap onder gemeenschappelijke naam, de vennootschap bij wijze van eenvoudige geldschieting, de vennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen. De cijfers desbetreffend, die op bepaalde plaatsen naar voor gebracht worden, lijken onvolledig en tegenstrijdig.

De minister van Economische Zaken antwoordde hierop als volgt :

Ik heb de eer het geachte lid mede te delen dat er geen statistische tellingen van de rechtspersonen worden gehouden zodat men voor het bepalen van hun aantal aangewezen is op admini-

stratieve bronnen: de neergelegde jaarrekeningen, de BTW-gegevens en het register van de rechtspersonen. Hierbij zij terloops aangestipt dat de diensten van het Centraal Handelsregister geen statistische gegevens publiceren.

Het register van de rechtspersonen wordt permanent bijgehouden door de diensten van het Rijksregister aan de hand van de gepubliceerde akten.

Hierna volgt een opgave, per juridische vorm, van het aantal actieve vennootschappen welke in genoemd register voorkwamen op drie data die tamelijk dicht gelegen zijn bij de door het geachte lid opgegeven data.

Uit een eerste voorlopige confrontatie met de BTW-aangiften en de neergelegde jaarrekeningen blijkt dat de voor 1978 opgegeven aantallen, per juridische vorm, in grote lijnen overeenstemmen met het aantal vennootschappen welke in dat jaar BTW-aangiften hebben ingediend en/of hun jaarrekening hebben neergelegd.

Tot slot wens ik het geachte lid nog mede te delen dat het Nationaal Instituut voor de Statistiek werkt aan de opbouw van een permanent bijgehouden register van alle produktie-eenheden van alle juridische vormen. Thans zijn de signaletische bestanden van de BTW-administratie en van de Rijksdienst voor sociale zekerheid reeds in dit register geïntegreerd. Het ligt in de bedoeling ook andere bestanden te integreren om uiteindelijk tot een zo volledig mogelijk register te komen op grond waarvan geregeld betrouwbare statistische overzichten zullen kunnen worden opgesteld.

Aantal vennootschappen volgens het register van de rechtspersonen opgesteld door de diensten van het Rijksregister.

Juridische vorm	31.12.1977	13.1.1979	6.2.1980
-	-	-	-
Naamloze vennootschap.	26 076	26 809	27 422
Personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid.	50 971	55 417	58 985
Coöperatieve vennootschap.	3 928	3 895	3 928
Vennootschap onder gemeenschappelijke naam . . .	712	699	744
Vennootschap bij wijze van eenvoudige geldschieting.	215	212	221
/ennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen.	3	3	2

(Vragen en Antwoorden — Senaat — Zitting 1979-1980, N.50, 1894 en 1899).

Verkeersovertradingen in de Brusselse agglomeratie

Uit het antwoord van de vice-eerste minister en minister van Justitie en Institutionele Hervormingen op een vraag van senator Bernaerts-Viroux blijkt dat tijdens het jaar 1979 in de Brusselse agglomeratie 177.727 overtradingen wegens foutief parkeren werden vastgesteld.

(Vragen en Antwoorden — Senaat — Zitting 1979-1980, N. 50, 1893).

Aspecten van discriminatie bij werving en tewerkstelling in lokale besturen — Studiedag U.I.A. — I.A.U.

Op dinsdag 23 september 1980 werd door de Universitaire Instelling Antwerpen, departement Rechten, in samenwerking met het Instituut «Administratie-Universiteit», een studiedag georganiseerd binnen het kader van het projekt-onderzoek «Statuut van het gemeentepersoneel» over de aspecten van discriminatie bij werving en tewerkstelling door openbare diensten en door lokale besturen in het bijzonder.

Een omvangrijke dokumentatiemap werd ter beschikking gesteld van de deelnemers, waarin vooral het algemeen rapport over aspecten inzake wervingsvereisten, opgesteld door me-

vrouw Myriam Craeye onder het promotorschap van prof. dr. W. Lambrechts en prof. dr. J. Van Steenberge, opviel door zijn omvang (250 bladzijden), maar niet in het minst door zijn dege-lijkheid.

De studiedag werd ingeleid door prof. Lambrechts die een algemene uiteenzetting gaf over wervingsvoorwaarden in lokale besturen, mede geïnspireerd door praktische ervaringen met ontspoord administratief optreden en door de rechtspraak van de Raad van State, waarbij het voornoemd rapport als uitgangspunt werd genomen. De spreker behandelde achtereenvolgens de bevoegde gemeentelijke organen, de gemeentelijke autonomie en het administratief toezicht, de oproep tot kandidaten, de procédés voor benoeming en de proefperiode.

De heer L. Garre, adviseur bij de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, belichtte de leeftijdsvoorwaarden bij de aanwerving. Er werd uitvoerige aandacht besteed aan de indienstneming van personeelsleden van een gevorderde leeftijd, in het bijzonder in het licht van de pensioenwetgeving.

Het rapport over de woonplaatsverplichting van de heer F. Dams, gemeentesecretaris van Deurne, werd wegens ziekte van deze laatste naar voor gebracht door de heer K. Overmeire, gemeentesecretaris van Berchem. In een eerste deel werd het probleem strikt juridisch benaderd aan de hand van enkele belangrijke arresten van de Raad van State. Daarbij werden ook de ministeriële omzendbrieven dienaangaande in herinnering gebracht. In een tweede deel werd het probleem in een ruimer kader onderzocht en werden voor- en nadelen tegenover elkaar geplaatst en afgewogen.

De namiddagzitting werd ingeleid door de heer E. Soete, stadssecretaris van Harelbeke, met een opgemerkt verslag over de discriminatie bij de werving op grond van het geslacht. Centraal stond titel V van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, om de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen.

De studiedag werd afgerond door de heer D. Rossini, directeur van de Sociale Dienst van de Katholieke Vereniging voor Italiaanse arbeiders, die een uiteenzetting hield over de toegang van vreemdelingen tot betrekkingen in overheidsdiensten. Hij belichtte het probleem van de nationaliteitsvoorwaarden zowel binnen als buiten het kader van de Europese Gemeenschap.

Tenslotte moet nog worden vermeld dat deze succesvolle studiedag op voortreffelijke wijze werd voorgezeten door de heer A. Van Beylen, beheerder-direkteur van het Instituut Administratie-Universiteit.

De dokumenten van deze studiedag alsmede de teksten van de spreekbeurten kunnen worden verkregen bij mevr. M. Craeye (Dep. Rechten, U.I.A.).

Erik Casier

Hof van Beroep te Luik

In de door de procureur-generaal Giet op de openingszitting van het Hof van Beroep te Luik op 1 september 1980 uitgesproken rede worden de volgende statistische gegevens over de periode van 1 september 1979 tot 31 augustus 1980 vermeld.

<i>Burgerlijke zaken</i>	
stand op 1 sept. 1979	5.527
nieuwe zaken	1.225
afgedaan	560
doorgehaald	26
stand op 1 sept. 1980	6.166
<i>Strafzaken</i>	
stand op 1 sept. 1979	1.488
nieuwe zaken	880
afgedaan	1.112
stand op 1 sept. 1980	1.256

BERICHTEN

Colloquium «Juridische aspecten van de geconsolideerde jaarrekening»

Naar de juridische aspecten van de geconsolideerde jaarrekening is vooralsnog weinig aandacht gegaan. Daarom richt de Vrije Universiteit Brussel op 11 en 12 december een colloquium in, met op het programma o.a.:

— Inleiding, door prof. dr. H. Biron, eerste directeur bij de Bankcommissie;

— Algemeen verslag, door prof. dr. E. Wymeersch;

— Commentaar, door prof. dr. P. Van Ommeslaghe, advocaat bij het Hof van Cassatie;

— De betekenis van de zevende EEG-richtlijn, door de h. G. Gelders, directeur bij de Bankcommissie, voorzitter van de Commissie voor boekhoudkundige normen;

— De betekenis van de geconsolideerde jaarrekening voor de portefeuillemaatschappijen van het financiële type, door prof. dr. P. Scohier, afgevaardigde-beheerder bij Cobepa;

— De betekenis van de geconsolideerde jaarrekening voor de multinationale ondernemingen, door de h. M. Maes, lid van het directiecomité van Bekaert, lid van de Commissie voor boekhoudkundige vormen;

— De controle op de concernjaarrekening, door prof. dr. H. Olivier, directeur van het Belgisch Centrum voor normalisatie van de accountancy en het revisoraat;

— De weerslag van de geconsolideerde jaarrekening op het maatschappelijk verkeer, door de h. G. Van Acker, directeur-generaal bij de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen.

Er zijn panels met vooraanstaande Belgische en buitenlandse deelnemers.

Plaats: Vorstlaan 25, 1170 Brussel. Talen: Engels, Frans en Nederlands, met simultaanvertaling naar het Frans en naar het Nederlands. Inschrijvingsgeld: 5.000BF, te storten op nr. 595-0406001-74 van het «Colloquium 11 en 12 december 1980» met vermelding van de naam van de deelnemer. Verdere inlichtingen: de h. L. Dewinklear, Keizerlaan 14, bus 3, 1000 Brussel/België, tel. 02/511.00.18.

De griffier van de rechterlijke orde

Eerlang verschijnt van de hand van Paul Vrancken, hoofdgriffier van de politierechtbank te Tongeren een boek dat de bovenstaande titel zal dragen.

De Belgische rechtsliteratuur telt geen specifiek aan het vraagstuk der rechterlijke organisatie gewijde werken, met uitzondering van de werken van Van Bauwel en Pierson; R. Van Lennep en Cyr. Cambier behandelen het onderwerp in het kader van het burgerlijk procesrecht. De plaats die de griffier bekleedt in onze gerechtelijke inrichting, zijn statuut en zijn functie, werd nooit in enige detailstudie belicht. Zijn opdrachten, taken, verplichtingen liggen verspreid in een zeer groot aantal wetten en besluiten. De zeldzame commentaren en bijdragen zijn dan nog verspreid in een groot aantal verzamelwerken, verhandelingen en werken en teksten tot voorbereiding van wetten. Een proeve tot synthese lijkt dus wel noodzakelijk.

Inhoud:

Deel I: Voorwoord, inleiding, inhoudstafel, lijst van afkortingen en citeerwijzen, bibliografie. Functie en statuut van de griffier: 14 hoofdstukken, overzichtelijk onderverdeeld in afdelingen en grondig behandeld.

Deel II: Wetteksten, uitgebreide trefwoordenlijst.

Dit werk is — aldus de heer R. Verheyden, procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen, in zijn voorwoord — «een nuttige en onmisbare gids, niet alleen voor allen die zelf de functies uitoefenen die in dit werk zo grondig ontleed worden, maar ook voor wie meer wil weten over de grondslagen van de werking der rechterlijke organisatie».

Bestellingen: Kredietbank, Klokstraat 1, 3600 Genk (tel. 011/35.35.01), of door storting op rekening van deze bank (nr. 453-0172361-82). Prijs: 880fr. (alle kosten inbegrepen).